

БЕОГРАДСКЕ ОПШТИНСКЕ НОВИНЕ

СЛУЖБЕНИ ОРГАН ОПШТИНЕ ГРАДА БЕОГРАДА

ГОД. XLIX

15 АПРИЛ 1931

БР. 7—8

САДРЖАЈ:

Финансирање Општине београдске — Рад. Драшковић, инспектор Министарства финансија, — — —	стр. 465
Значај повећане вредности имања добијањем нове регулације — Инж. Милош Д. Анђелковић, — — —	стр. 469
Градска хигијена и борба против инсеката — Д-р Сергије Рамзин, шеф Јавне хигијене О. Г. Б., — — —	стр. 471
Београдске муве — Проф. Д-р Е. Џунковски, паразитолог, — — — — — — — — —	стр. 475
Комунални чиновник — Слободан Ж. Видаковић, референт за штампу О. Г. Б., — — — — — — — — —	стр. 481
Ваздушно пристаниште великог Београда — М. Михаиловић-Световски, новинар, — — — — — — — — —	стр. 486

Комунална хроника:

Освећење нове београдске кланице — — — — —	стр. 489

Социјално-здравствена хроника:

Манифест Лиге против туберкулозе — — — — —	стр. 494

Јабна говорница:

Прави значај београдских хуманих друштава — Јован Ст. Максимовић, претседник Савеза хуманих друштава, — — — — — — — — —	стр. 498

Прилози за историју Београдске општине:

Финансирање Београдске општине од 1882—1928 год. Вера Јована Дравића, — — — — — — — — —	стр. 500

Културна хроника:

Немачка савремена ликовна уметност и архитектура — Станислав Винавер, књижевник, — — — — —	стр. 506

Музичке школе у Београду — Петар Ј. Крстић, компо-
зитор, — — — — — стр.511

Оснивање штампарије у Београду — Војин Пуљевић,
новинар, — — — — — стр. 517

Рад општинског одбора:

Записник Олборске седнице од 16 фебруара 1931 год. — 523

Цене животињих намирница у месецу мају 1931 год. — 534

Извештај о раду Београдске општине у 1931 год. — стр. 536

Претходни резултат бројног стања становништва града

Београда у 1931 год. — — — — — стр. 552

Службени огласи — — — — — стр. 553

Приватни огласи

БЕОГРАДСКЕ ОПШТИНСКЕ НОВИНЕ

СЛУЖБЕНИ ОРГАН ОПШТИНЕ ГРАДА БЕОГРАДА

Изради двапут месечно	Београд, 15. април 1931.	Година XLIX — Број 7—8
Годишња претплата 150.— дин. На пола године . . . 80.— дин. Претплату слати на чеков. рачун бр. 54.300 Поштан. Штед. Београд	Уредник: Слободан Ж. Видаковић референт за штампу О. Г. Б.	Уредништво и администрација: улица Краља Петра број 26/III Телефон 63-27

Рад. Драшковић,
инспектор Мин. Финансија

Финансирање Београдске општине

Ако хоћемо да уђемо у пословање једне установе; ако хоћемо да се упознамо са финансирањем те установе, најбрже и најлакше ћемо то постићи из њеног буџета. Најбоља фотографија рада једне општине, јесте, дакле, њен буџет. Да ли се у општини газдује рационално и успешно, види се одмах, ако се отвори буџет те општине, а упоређењем његовим са ранијим буџетима, добија се још вернија слика данашњег рада те општине. Због тога се, нарочито у последње време, обраћа велика пажња вођењу и сређивању статистичких података о оствареним приходима и расходима једног буџета, пошто је то најбољи и готово једини начин, да се при изради нових пројеката предвиђају реалне цифре.

Буџет Београдске општине за 1931. годину, о коме је било толико дискусије у јавности, специјално у вези са реформом о укидању трошарине и увођењем приреза, која је спроведена кроз исти, најзад је дефинитивно одобрен од стране Господина Министра финансија и тиме постао извршан и ступио на снагу. Располажући према томе са стварним чињеницама, то јест рачунајући са тим буџетом као са нечим што већ стварно живи и неће се више мењати, можемо приступити његовој анализи и рашчлањујући га и упоређујући са буџетима за раније године, доћи до интересантних резултата, на основу којих опет можемо правити закључке о његовим добрим или рђавим особинама, па предвиђати и његов успех или неуспех.

Пре свега, данашња Општинска управа заслужује признање, што је свој буџет за 1931. годину благовремено израдила, што до

сада није био случај, и да у њему није било врло значајних реформи, које су изазвале опширне и дуге дискусије, како у јавности усменој и писменој, тако и у општинском одбору, он би на снагу ступио управо још 1. јануара 1931. године.

Изради буџета за 1931. годину поклоњена је велика и специјална пажња, и то се да одмах приметити. И технички он је опремљен много боље, него што је то било, на пример прошле године, услед чега се у њему лако и брзо сналази, што много значи. У колико је један буџет прегледнији и јаснији у толико је реалнији и искренији. Непрегледност и нејасност базира још и на тенденцији, да се нешто прикрије или протури. За буџет Београдске општине за 1931. годину може се одмах рећи, да је технички потпуно успео.

Од Општинског одбора буџет за 1931. годину изашао је са укупним приходима од Дин. 387,824.882,— и расходима од Динара 386,854.221,— што значи, да су приходи од расхода већи за Дин. 970.661,— и то би био суфицит.

При одобрењу буџета у Министарству финансија ова сума прихода редуцирана је са 3,000.000,— динара услед тога, што је она била предвиђена на страни прихода на име калдрмине. Међутим, калдрминским фондом не рукује Општина београдска, већ Министар финансија, који га дели према своје нахођењу и према потребама појединих општина, које имају право на исти, у смислу Закона, односно Уредбе о калдрмини. Према томе, ова сума, није могла остати на страни прихода, т. ј. Општина београдска није могла ову суму, предвиђену на име калдрмине, сматрати за свој приход, пошто није сигурно да ће је

добити. Због тога је Министарство финансија тај приход и избрисало. Али, како је овом операцијом покварена буџетска равнотежа, министарство је било дужно да за суму коју је избрисало из буџета прихода, смањи и буџет расхода, но оно се није упуштало у то, који се расходи имају брисати, већ је у своме решењу, којим је одобрен буџет, ставило у дужност Суду општинском, да он, по своме сопственом нахођењу, редуцира одговарајућу суму и на страни расхода. Како нама није познато која ће врста расхода претрпети редукцију, ми ћемо у свом излагању оперисати и са том сумом од 3,000.000,— дин. и у приходима и у расходима, што у многосте неће мењати ствар, али је било потребно, да се читаоцима на то скрене пажња.

Приходи фискалног карактера, где долазе прирези, трошарине и таксе износе суму од Дин. 103,710.000,— или 26,7% укупних прихода. Али и ова сума у суштини не представља фискалне приходе у ужем смислу, јер се у њој налази и сума од Дин. 25,006.000,— која истина има карактер такса, али то нису таксе фискалне, већ су у ствари еквивалент за учињене услуге грађанству од стране општине, као на пример, такса од дезинфекције, лекарске услуге, стерилизовано млеко, хемијске и бактериолошке анализе, гробљанска такса, па онда разне административне таксе и т.д. и т.д. У прошлој 1930. години овај фискални приход износио је Дин. 144,273.100,— или 38,7% укупних прихода, дакле за читавих 40 милиона више, него што је предвиђен у овој години. Ова разлика долази као последица реформе о делимичном укидању трошарине, и као једна врло лепа и похвална појава у исто време.

Приходи од имања: земљишта, зграда и т.д. износе 15,144.721,— или 3,9%, док су у прошлој години износили 19,379.050,— динара или 5,2% укупних прихода.

Потраживања из ранијих година чине суму од 46,554.161,— дин. или 12,0%, док је у буџету за прошлу годину ова партија износила 42,501.008,— или 11,5%. Од ове укупне суме пада на потраживања фискалног карактера дин. 25,525.470,— на таксе које би имале смисао еквиваленције за услуге динара 2,149.928,— од имања 900.000,— динара и накнаде за израђене тротоаре 15,000.000,—.

Разни ситни приходи чине по буџету суму од 8,481.000,— динара или 2,2% а потраживања по текућим рачунима код Народне банке и Општинске штедионице износе Дин. 18,000.000,—.

Укупни, дакле, градски приходи, где спадају фискални, таксе као еквивалент за услуге, разна потраживања из ранијих година и текући рачуни код поменутих новчаних завода износе 191,889.882,— или 49,4% укупних прихода, према суми од 231,359.753,—

или 62,1% колико су износили прошле год.

Ако детаљније анализирамо фискалне приходе, имаћемо овакву слику: трошарина, која је до сада заузимаала прво место по висини прихода које је давала, по буџету за ову годину даће свега 27,000.000,— динара, и то, 14.000.000,— динара од алкохола; динара 6,000.000,— од луксузних предмета и динара 7,000.000,— од бановинске трошарине. По буџету, пак за прошлу годину предвиђено је на име трошарине 69,000.000,— динара. Таксе, где улазе текуће и за раније године, како фискалног, тако и карактера еквиваленција за учињене услуге, износе 45,000.000 динара, док је у прошлој години на име истих предвиђено 42,219.100,—. На име приреза, како за текућу тако и за раније године предвиђено је 43,500.000,— динара.

Пада одмах у очи разлика, која се показује у овим приходима из прошле и ове године. Док је приход од трошарине у буџету за 1931. годину веома опао, дотле је приход од приреза дао знатно већу цифру, а то је, као што смо и напред споменули, због реформе, коју је општина ове године извела, укидајући трошарину и задржавајући је само на алкохолу и предметима луксузне природе, а заводећи у место ове прирез од 10%.

Несумњиво, да нови прирез од 10% не би био ни близу довољан, да покрије мањак, који је настао реформом трошарине, јер његов ефекат износи свега 8,000.000,— али је Суд општине овај минус у буџету покрио на тај начин, што је, поред снажне уштеде на једној страни, на другој повећао своја потраживања по текућим рачунима код Народне банке и Општинске штедионице у овој години за 6,000.000,— динара према буџету за прошлу годину. Затим је у буџет унет као нов, приход од накнаде за израду тротоара у суми од 15,000.000,— динара. Онда су знатно повећани приходи од кланичних такса, а једним делом и од такса осталих привредних општинских предузећа, што се објашњава окончањем радова на кланици и проширењем трамвајске, електричне, водоводне и канализационе мреже. Од уштеда, укидањем огромног трошаринског апарата, добијена је такође знатна сума. Напослетку, Општински суд полаже много и нарочито на прикупљање прихода из ранијих година, и он је предузео мере, да се сума предвиђена на име ових прихода и оствари.

Код привредних предузећа укупни приходи износе 195,935.000,— или 50,6% а под њима се подразумевају трамваји, осветљење и водовод. У прошлој години укупни приходи ових предузећа износили су 140,909.000,— динара или 37,9%. Дакле, и овде се предвиђа један велики и похвалан напредак у оздрављању финансија Београдске општине. У овој години они су распоре-

ћени овако: редовни приходи трамваја и осветљења чине 137,535.000— динара или 35,5%, где улази и приход од аутобуса са 2,000.000,— динара и приход од чишћења улица и изношења ђубрета са 9,800.000— динара, а потраживања из ранијих година динара 24,600.000,— или 6,3%. Код водовода редовни приходи износе 30,300.000,— динара или 7,8%, а потраживања из ранијих година 3,500.000— динара или 1%.

Сумарни преглед

прихода по појединим грамама предвиђених у предлогу буџета за 1931. год.

	Динара	Динара
I. Приходи:		
редовни	24,000.000	
дуговни	19,500.000	43,500.000
II. Трошарина:		
редовни	27,000.000	27,000.000
III. Обавезе личног рада:		
редовни	6,500.000	
дуговни	6,000.000	12,500.000
IV. Калдрина:		
редовни	3,000.000	3,000.000
V. Таксе:		
редовни	43,100.000	
дуговни	2,100.000	45,200.000
VI. Закуп земљишта, зграда и др. објеката:		
редовни	8,316.270	
дуговни	500.000	8,816.270
VII. Одељак бањица:		
редовни	82.021	82.021
VIII. Одељак Чукарица:		
редовни	421.000	
дуговни	134.298	555.298
IX. Купатина:		
редовни	1,000.000	1,000.000
X. Водовод:		
редовни	30,300.000	
дуговни	3,500.000	33,800.000
XI. Канализација:		
редовни	4,000.000	
дуговни	240.000	4,240.000
XII. Трамваји:		
редовни	63,100.000	63,100.000
XIII. Аутобуси:		
редовни	2,100.000	2,100.000
XIV. Осветљење:		
редовни	62,400.000	
дуговни	24,600.000	87,000.000
XV. Одржавање чистоће:		
редовни	7,200.000	
дуговни	2,679.763	9,879.763
XVI. Продај материјала, израђевине и услуге:		
редовни	2,410.000	
дуговни	15,400.000	17,810.000
XVII. Деловодна готовина:		
редовни	18,000.000	18,000.000
XVIII. Харг. од вредности:		
редовни	1,736.430	1,736.430
XIX. Разно:		
редовни	5,905.000	5,905.000
XX. Непредвиђено:		
редовни	2,600.000	2,600.000
Укупно Динара		387,824.882

Ако претпоставимо да ће се ове цифре остварити, онда не би био потребан никакав коментар у смислу унапређења ових предузећа, јер то саме цифре, т. ј. упоређење њихово између прошле и ове године, најбоље говори. У осталом, пословање ових предузећа заслужује специјалан чланак, и ми ћемо се постарати, да у једном од наредних бројева нашег одличног престоничког часописа „Београдских општинских новина“, рашчла-

нимо и то питање, пошто је предмет овог написа општи преглед на буџетирање Београдске општине, и ако би се упустили у појединачна излагања, морали би оступити од постављене теме.

Обухватајући приходе у њиховој целини, запажа се одмах, да су они повећани за око 15,500.000— динара од прихода по буџету за 1930. год. Мало горе напред ми смо објаснили откуда је ово повећање и поред

Упоредни преглед

у процентима износа одобрених расхода по буџету за 1930. год. и предлога буџета за 1931. год.

Глава	НАЗИВ	Буџет за 1930. г.		Предлог буџета за 1931. г.	Укупно од укупне суме буџ.
		Динара	п.	Динара	п.
I.	Претседништво	1,028.000	0,27	1,187.600	0,31
	материјални	1,850.000	0,50	800.000	0,21
II.	Опште одељење	3,720.045	1,-	4,133.200	1,07
	материјални	2,429.100	0,65	1,873.000	0,49
III.	Одељ. за соц. и адм. стар.	6,316.522	1,72	9,035.712	2,34
	лични	24,480.120	6,59	26,664.000	5,34
IV.	Судско одељење	1,561.250	0,42	1,482.733	0,39
	лични	123.000	0,03	60.000	0,01
V.	Привр. фин. одељ.	9,047.131	2,44	5,788.064	1,49
	материјални	19,889.000	5,36	9,929.000	2,56
VI.	Техничка дирек.	13,695.625	3,69	14,851.700	3,83
	материјални	45,309.200	12,23	65,351.000	16,79
VII.	Директ. тр. и осв.	55,214.872	14,88	50,856.709	13,14
	лични	64,024.880	17,24	49,877.000	12,89
VIII.	Пензи, с. отпорежних и остали. рани	9,920.805	2,67	8,260.000	2,16
	лични	—	—	1,186.000	0,31
IX.	Општинске обавезе и дугови	95,471.225	25,73	124,145.656	32,19
X.	Обавезе по спец. законима	15,359.329	4,14	14,871.847	3,85
VI.	Непредвиђ. расходи	1,600.000	0,44	2,400.330	0,62
Укупно		371,090.314	100%	386,854.221	100%
Лични		100,574.350	27,09	95,696.718	24,73
Материјални		270,515.964	72,91	291,157.503	75,27
Укупно		371,090.314	100%	386,854.221	100%

трошаринске реформе. Процењујући сваку цифру понаособ, има се импресија да су ови приходи реални, сем што би морали ставити малу резерву код прихода од потраживања из ранијих година. Ово је место у буџету Општине београдске за 1931. год. врло осетљиво. Ми не мислимо да је ова цифра фантастична, чак ни нереална, али тврдимо да је она озбиљна, и да за њено остварење, као што смо то и напред констатовали, Општински суд мора учинити највећи напор.

Укупни расходи по буџету за 1931. годину износе 386,854.221— динара, од чега пада на општу управу 252,271.912— динара или

65,2% према 240,622.920— динара или 64,8% колико је било предвиђено у прошлогодишњем буџету.

Расходи предвиђени за општу управу овако су распоређени: лични расходи износе 42,551.409,— динара или 11% према динара 53,289.061,— или 14,3% по буџету за прошлу годину; материјални расходи чине суму од 63,458.847— динара или 16,4%, док су по буџету за 1930. год. износили 76,146.424— динара или 20,5%; на инвестиције долази динара 24,230.000,— или 6,3% према прошлогодишњој суми од 23,815.877— динара или 6,4%; анuitет и камата односе 106,135.656— динара или 27,4%, док су у прошлој години износили 60,871.558— динара или 16,4%; издаци по буџету ранијих година износе динара 13,496.000,— или 3,5% према суми од динара 26,500.000,— или 7,2% колико је за ову сврху било предвиђено по буџету за 1930. годину и на име непредвиђених расхода ушло је у буџет за ову годину 2,400.000,— динара.

Код опште управе лични расходи из године у годину опадају, и док су у 1929. год. износили 15,5%, у 1930. год. били су 14,3%, да у овој години падну на 11%. Материјални расходи такође опадају јер су у 1929. години износили 20,6%, у 1930 год. 20,5% а у буџету за 1931 год. предвиђени су са 16,4%. Анuitет и камата расту, што је у осталом, сасвим разумљиво: у 1929 год. износили су 11,3%, у 1930 год. 16,4% а у 1931 год. достигли су стопу од 27,4%. Укупни расходи код опште управе имају тенденцију ка повећању, јер су у 1929 год. износили 52,8%, у 1930 год. 64,8% а у 1931 год. 65,2% а то је услед огромног повећања анuitета и камате због нових зајмова.

Укупни расходи општинских предузећа износе дин. 134,582.309,— или 34,8% укупних расхода, према суми од дин. 131,580.844,— или 35,2% колико су били предвиђени по буџету за 1930 год. Трамваји и осветлење воде се посебно а водовод посебно. Код трамваја и осветлења лични расходи износе 50,956.709 динара или 13,2% према прошлогодишњим од дин. 49,324.414,— или 13,2%; материјални расходи износе динара 42,567.000,— или 11% према прошлогодишњим од дин. 44,165.000,— или 11,9%; инвестиције чине суму од динара 7,210.000,— или 1,9%; према суми од динара 19,859.880,— или 5,3% колико је било предвиђено по буџету за 1930 год.

Код водовода лични издаци су динара 2,938.600,— или 0,8% према прошлогодишњем од динара 1,986.550,— или 0,5% а материјални расходи износе 30,910.000— динара или 7,9% према прошлогодишњим од динара 16,245.000,— или 4,3%.

Укупни лични расходи код предузећа износе 53,895.309— динара или 14% према про-

Упоредни преглед целокупних прихода и расхода за 1929, 1930 и 1931 годину.

Ред. број	П Р И Х О Д И				Р А С Х О Д И			
	1931 год.	1930 год.	1929 год.		1931 год.	1930 год.	1929 год.	
	Динара	%	Динара	%	Динара	%	Динара	%
I. Градски приходи								
1. Порески приходи (пирези, промислени, таксе и др.)	109.710.300	36,7	144.278.100	38,7	112.681.140	34,0	112.681.140	34,0
2. Приходи од имала: закуп зграда, земља, итд.	15.144.721	3,9	19.379.000	5,2	19.899.108	6,0	19.899.108	6,0
3. Приходи од обликовања	49.554.161	12,0	42.501.008	11,5	49.001.460	1,9	49.001.460	1,9
4. Приходи од обликовања из ранијих година	8.491.000	2,2	12.856.270	3,4	8.754.246	2,6	8.754.246	2,6
5. Приходи од обликовања из ранијих година	18.000.000	4,6	12.359.875	3,3	12.968.540	3,9	12.968.540	3,9
6. Приходи од обликовања из ранијих година	191.889.882	49,4	201.359.733	62,1	174.903.659	52,7	174.903.659	52,7
II. Предузећа								
1. Тражили и осветлење	127.285.000	35,5	122.079.000	32,9	125.510.000	4,5	125.510.000	4,5
2. а) расходи	24.670.000	6,3	—	—	13.990.000	0,8	13.990.000	0,8
б) потраживање из ранијих година	—	—	—	—	—	—	—	—
3. Водовод	30.300.000	7,8	18.300.000	5,0	128.510.000	37,8	128.510.000	37,8
4. а) расходи	3.500.000	1,0	—	—	13.990.000	4,2	13.990.000	4,2
б) потраживање из ранијих година	—	—	—	—	—	—	—	—
5. Укупно	387.894.882	100	372.268.753	100	331.903.650	100	331.903.650	100
I. Градски расходи								
1. Лични расходи	42.551.409	11	53.999.061	14,3	51.227.138	15,5	51.227.138	15,5
2. Материјални расходи	63.458.847	16,4	76.146.424	20,5	68.228.118	20,6	68.228.118	20,6
3. Инвестиције	24.230.000	6,3	23.815.877	6,4	24.230.000	7,2	24.230.000	7,2
4. Анuitет и камата	106.135.656	27,4	106.135.656	27,4	106.135.656	32,9	106.135.656	32,9
5. Приходи од обликовања из ранијих година	18.000.000	4,6	12.359.875	3,3	12.968.540	3,9	12.968.540	3,9
6. Приходи од обликовања из ранијих година	191.889.882	49,4	201.359.733	62,1	174.903.659	52,7	174.903.659	52,7
II. Предузећа								
1. Тражили и осветлење	127.285.000	35,5	122.079.000	32,9	125.510.000	4,5	125.510.000	4,5
2. а) расходи	24.670.000	6,3	—	—	13.990.000	0,8	13.990.000	0,8
б) потраживање из ранијих година	—	—	—	—	—	—	—	—
3. Водовод	30.300.000	7,8	18.300.000	5,0	128.510.000	37,8	128.510.000	37,8
4. а) расходи	3.500.000	1,0	—	—	13.990.000	4,2	13.990.000	4,2
б) потраживање из ранијих година	—	—	—	—	—	—	—	—
5. Укупно	387.894.882	100	372.268.753	100	331.903.650	100	331.903.650	100

шлогодишњем од 51,311.064,— динара или 13,7%, што значи неко мало повећање.

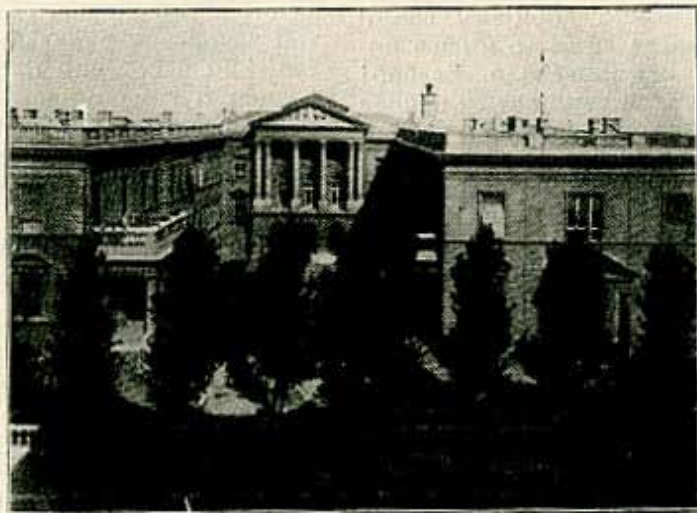
Из табеле упоредних прегледа укупних прихода и расхода, види се да су општинска предузећа активна, јер разлика између расхода и прихода, у корист свих других износи суму од 61,352.691— динара. Детаљна анализа прихода и расхода привредних предузећа општине Београдске, биће, као што смо напред напоменули, предмет једног специјалног чланка.

Укупни лични расходи опште управе са привредним предузећима износе суму од динара 96,446.718,— или 24,7%. Они су у опадању и та је појава за одобравање. У 1929 год. лични расходи били су 30,8%; у 1930 години смањују се на 28%, а у овој 1931 год. они су опали са 3,3%. Ма да се иде систематски ка нормализирању прилика у овом погледу, пожељно би било, да темпо буде бржи, али се и разлози општинског Суда морају акценитрати, јер се заиста код данашњег тешког привредног стања мора водити рачуна и о социјалној беди многих житеља наших, а неоспорно је да општина овом жртвом, пристајући, како то она каже у своме експозе-у, да општински буџет подноси још за неко време припадљивости извесног бро-

ја оних службеника, чијим редуцирањем, можда интерес службе не би много трпео,— припомаже асанацији многих недаћа и невоља наших грађана.

У опште узев, буџет општине града Београда за 1931 годину израђен је са пуно пажње и разумевања. Не може се са апсолутном извесношћу предвидети његов крајњи резултат, и ако верујемо, да ће се он у главном реализовати. То зависи много и на првом месту и од рефорама, које су изведене ове године, а у тесној су вези са буџетом, али се са сигурношћу може тврдити, да се под условом извођења ових реформи, боље што апсолутно није могло дати, па баш и кад се неби његове цифре у пуној мери оствариле, успех са изведеним реформама огромног значаја за будућност Београда вредео би те жртве.

У сваком случају једно стоји, да се кроз нови буџет осећа тенденца модернизирања прихода у смислу правичнијег и равномернијег оптерећења грађана, што има огромног значења за будуће финансирање општине, и да расходи административне природе, т. ј. лични и материјални, имају смер ка опадању, што у опште значи консолидовање и нормализирање прилика у Београдској општини.

Значај повећане вредности имања

Често се пута дешава, да се појединим сопственицима београдских имања, добијањем нове регулације, одузимају мали делови њихових земљишта, у колико се повлаче са њиховим зградама на нову регулацију и они том приликом траже од општине накнаду за одузето земљиште. Сопственици увек полазе са једне тачке гледишта: да се њихово имање од постојећег стања пре повлачења на нову регулацију смањило за извесну површину и да због тога, треба с правом да траже накнаду. Сопственици стају чисто на материјалну страну овог питања, не улазећи дубље да ствар разгледају са свију страна, не уносећи чисто рачунско размишљање о њиховом стању имања пре регулације и после извршене регулације.

Сам појам регулације наводи нас да једно имање регулишемо у односу на будуће градско уређење, у вези са модерним схватањем смисла уређења градова, и смисао регулисати, доводи нас на идеју, да се једно имање регулацијом регулише у облику једне праве линије, са новим зградама архитектонски обрађеним, са једном новом ширином улице, ширим видиком, модерно израђеним коловозима и асфалтним тротоарима, са спроведеним водоводом и канализацијом. Са оваквим подацима, неоспоран је факат, да једно имање огромно добија у својој вредности, без обзира да ли се то имање површински смањило, или повећало. Безброј је примера у Београду, да тамо где су напред наведени услови испуњени, вредност таквим имањима нагло скаче, у погледу прометне вредности и да је та нова прометна вредност резултат искључиво нове регулације. Ако овако правилно ствар посматрамо, лако ћемо доћи до убеђења, да једно имање без обзира, да ли се новом регулацијом за извесан део површине смањило или повећало, добија у вредности. Његова је вредност у толико већа у колико се у једној улици више имања повукло на нову регулацију, у колико је више израђено нових зграда, у колико је улица модерно калдрисана, и у колико су извршени подземни радови, водовода и канализације.

Срачунати рачунским путем повећану вредност једног имања после регулације није тешко. Узећу један екклантант пример повећане вредности београдских имања после регулације. Свима је познато, какав је изглед давао Дедињски пут, који води од болнице женских лекара до ново израђене Јотунде. Ситуација имања, појединих сопственика из-

гледала је тако, да се вредност тих имања пре регулације кретала од 30—50 дин. по м². Сама помисао за израду једног модерног булевара учинила је, да су иста имања одмах скочила са 100% од њихове првобитне вредности, тако да је Општина у самом почетку извршења своје замисли морала, извршујући регулацију, плаћати један м² узенапредовања Београда, узети као озбиљно мора се, у данашње доба изградње и наглог тог земљишта у циљу регулације, преко 100 дин. и ако се од тих имања одузимало мало површине, за које се у опште није требала дати накнада, с обзиром на саму увећану вредност имања, после регулације и изградње данашњег булевара.

Изградњом новог булевара, прометна вредност имања, како оних која нису тангирана регулацијом, тако и оних заосталих делова после регулације, скочила је за 200% од своје првобитне вредности. Кад овако ствар стоји значи, да појам нове регулације ствара повећану вредност једног имања, и да баш са ових разлога, једно имање добија у вредности повлачењем на нову регулацију, без обзира да ли се од тога имања извесан део одузео за потребе регулације.

Повећана вредност појединих имања, за студирање и она се треба регулисати путем законских одредаба. Истина је, да у постојећим законским одредбама постоје у неколико о томе објашњења, али њих треба тачно прецизирати, да би се у будуће могло тачно и подједнако регулисати повећање вредности једног имања створено новом регулацијом.

Ова вредност треба да буде пропорционална њиховим фронтима, како оних имања, које регулација тангира, тако и оних које регулација не тангира. На овај начин постићи ће се једнообразност за све сопственике, у погледу повећане вредности њихових имања, добијањем нове регулације. Ако будемо овако ствар схватили, припомоћи ћемо брже и боље извршење регулације и тиме ћемо олакшати општини масу тешкоћа, које се наилазе у регулацији једне улице; то је једно, а друго, општина ће бити у могућности да брже решава и просецања нових улица, које су Генералним планом предвиђене, а које су у тесној вези са регулацијом, калдрисањем, водоводом и канализацијом, са овим важним факторима, који стварају оно моћно, што се зове повећана вредност једног имања!

Др. Сергије Рамзић,
шеф Јавне хигијене О. Г. Б.

Градска хигијена и борба против инсеката

У низу многобројних задаћа, које стоје пред јавном хигијеном града и које траже своје правилно и хитно решење налази се и ентомолошко питање, питање борбе против разноврсних инсеката и штеточина. Оно заузима и једно врло значајно место. Нарочито за Београд, где нису срећене хигијенске прилике у погледу станова, дворишта, нужника и сметлишта, ово питање је нарочито важно не само за комфор варошког живота но и за здравствене и епидемиолошке прилике.

Несрећеност прилика у реону Београда односи се чак и на саме хидролошке услове. Периферија Београда: Топчидер, Маринкова Бара, делимично Чубурски Поток, Савска и Дунавска обала још и до данас нису потпуно асанирани у погледу хидротехничком, па стога, и за сада Београд у погледу маларијом није потпуно обезбеђен. Маларија је заиста у послератно доба, почетком треће деценије, узела ширег маха. Последњих година она је у опадању, постепеном како у погледу тежине клиничких форми тако и у погледу броја случајева.

Проблем маларије у Београду не спада већ у питања акутне и хитне природе; ликвидација тог проблема стоји у вези са ликвидацијом и уништавањем комараца. На основу испитивања ентомолога Централног хигијенског завода у Београду, констатоване су само две врсте анофелеса т. ј. комараца који преносе маларију и то: *anopheles maculipennis* et *anopheles bifurcatus*. *An. superpictus*, који је био констатован у Македонији. У Београду до сада није примећен. Осуство анофелеса суперпиктуса у Београду знатно олакшава борбу против преносилаца маларије.

Широко замишљени технички рад Општине, која између осталог предвиђа канализацију маларијских потока, нивелисање и дренажање подводних терена, најбоље и најефикасније погађа наше непријатеље анофелесе, преносиоце маларије, а тако исто и њихових сапутника различитих кулекса, теобалдије и др., који још за сада потпуно онемогућавају боравак становништва у извес-

ним парковима и местимице излете. Од ових врста инсеката у Београду су констатовани: *Culex pipiens*, *Culex modestus*, *Culex tipoliformis*, *Theobaldia annulata*, *Aedes dorsalis*, *Aedes vexans*. Постоји још неколико врста мушица, које насељавају сенгрубе и помијаре, које муче становништво својим убодима, а чија биологија није довољно проучена.

Задаће садашње, актуелне асанације, када су технички радови још у току, састоји се у низу палијативних мера и то у виду: чишћења потока, уклањања могућности постанка стагнантних вода, отворених базена, пулверизације са инсектицидама („паризер грином“, петролеумом, нафтом и др.) и најзад примене биолошких метода, као што је насељавање стагнантних базена специјалном врстом рибица, „гамбузије“. Механичка прехрана станова од комараца са мрежама, и уништавање инсеката помоћу различитих фумигација такође је корисна антималяријска мера. Специфична профилакса са кином и плазмочином не улази у комбинацију за Београд, јер је опасност инфекције од маларије минимална.

Несрећеност станбених прилика, недовољна хигијена кућног намештаја и постелне спреме често води појави многобројној Београду непријатних и одвратних инсеката стеница у становима, хотелима, преноћишћима и меблираним собама. Да ли стенице преносе инфекциона обољења то је питање, које није још решено; има вероватноће да и стенице ипак узимају учешћа у преносу извесних тропских болести, али поред тога стеница је неоспорно инсекат, који заиста врши највећу тортуру над човеком у току целе топле сезоне.

Борба са стеницама у последње време је веома ефикасна и релативно лако остварљива помоћу увођења у дезинсекциону праксу различитих цианових препарата (цианводоничне киселине, галардијеве течности, циклона, В, калијум-цианата у мешавини са калијум-хиперманганом, прусијеном и др.). Наш општински Дезинфекциони завод обавља најчешће у Београду дезинсекцију са течном

цианводоничном киселином, једним француским препаратом, тако зв. Галардијевом течношћу, који се показао веома згодан и ефикасан у пракси. Препарат се продаје у флашама од дебелог стакла са специјалним паковањем. Манипулација са овим препаратом веома је једноставна и проста; много је простија него манипулација са другим препаратима цианових једињења. Сем лакоће манипулисања са „Галардијевом течношћу“, овај препарат је релативно јевтин, тако да је обављање дезинсекције помоћу њега приступачно и за шири свет.

Почетком ове топле сезоне, када се инсекти буде из зимског сна, Хигијенски отсек Београдске општине предузео је мере за једну енергичну акцију у смислу сузбијања стеница по хотелима, преноћиштима, становима за издавање, интернатима и т. д., и то принудном методом санитарско-полицијских репресалија.

Прелазећи од разматрања две горње врсте инсеката ка разматрању тако рећи убиквитерних инсеката, мува, мораћемо рећи да је проблем мува у Београду много компликованији и тежи за решење. Он захтева нарочито „ентомолошку политику“ која мора базирати на тачном научном знању биологије појединих врста мува, познавању циклуса развића, и метаморфоза. Само на научној бази могуће је замислити рационалну и успешну борбу против мува. У противном случају она би се свела само на разбацавање скупих или јевтиних препарата, инсектицида. Борба против мува у садање доба води се у два правца и то: у правцу **уништавања оних гнезда**, где муве налазе могућности за исхрану и множење, друга у правцу примене различитих хемијских и механичких средстава за уништавање мува у различитим стадијима њихова развића. Што се тиче мера у првом правцу, треба водити рачуна о томе да одрасле муве често посећују измет човека и животиња, све могуће врсте кухињских отпадака, ђубре и томе сл. Наравно, епидемиолошки значај овог факта је велики, јер муве служе више пута као преносиоци разноврсних црвених инфекционих обољења (тифуса, паратифуса, дизентерије, колере, ентеритиса и т. д.). У циљу сузбијања мува потребно је организовати уклањање ђубришта и свих могућих отпадака, да би се онемогућило приступ мува на сва ова места. Конкретно и неопходно је потребно да се београдски клозети уреде на такав начин да муве неће имати могућности да дођу у додир са фекалијама. Сем тога препоручује се у одељењима за клозете намештање крпа које су уквашене карболом киселином, креолином, смолом и т. д. Као што смо казали, кухињски отпадци такође су гнезда за множење мува; према томе неопходно је потребно одржавати све ђубретаре и „сенгрубе“ добро затво-

рене, а које се уз то систематски испражњују. У овом погледу Београд је у последње време предузео ефикасне мере у смислу облигатног увођења канти за сметлиште, са херметичким поклопцима.

Веома је важно у погледу сузбијања мува водити рачуна да је коњско ђубриште одлични терен за одржавање ларви мува и за множење мувиних јаја. Један коњ просечно избацује 6—10 кг. ђубрета. У таквој количини може да се излеже десетине хиљада мува. Због тога, потребно је у борби против мува нарочито водити рачуна о уклањању коњског ђубришта и о чистоћи штала, које се налазе у реону вароши. У току летње сезоне коњско ђубре се мора стално држати у нарочитим сандуцима или кантама, које треба херметички поклапати и бар једанпут недељно испражњавати, а евентуално износити ван вароши, ради ђубрења њива. Рок од недељу дана за изношење ђубришта је максималан; јер извесне врсте мува успевају да изврше потпун биолошки циклус развића у року од осам дана. Овај рок се истина може проширити, од неколико дана до 51 дан.

Важна појединост, о којој треба водити рачуна, састоји се у томе да је развијање топлоте у ђубришту под утицајем процеса ферментације могуће искористити за уништавање јаја и ларви мува у самом ђубришту. Мувина јаја гину, по податцима **Рубоа**, при 46 С. Да би се постигло интензивно развијање топлоте у самом ђубришту, потребно је нагомилавати га у чврсте гомиле. У таквим гомилама микроорганизми се брзо множе и топлота ферментације способна је да уништи јаја.

Ради уништавања ларви у изметима и ђубришту могу се употребити марганцови кисели калиум (једна асталска кашика на 37 литара воде) кречно млеко, хлорни креч, петролеум и др.

Ради постизавања што брже дезинфекције ђубрета, треба узети или 2 дела раствора марганцовог киселог калија на 100 дел. фекалија или једнаке количине кречног млека и течних фекалија. У циљу уништавања ларви собне муве у коњском ђубришту препоручује се као добро средство хлорни креч, који према рецептима америкањских ентомолога треба употребљавати као прах којим се пулверизира ђубриште једанпут недељно. Најзад, као веома приступачно и ефикасно средство, служи петролеум. 0,6 литара петролеума на 4½ литара воде даје једну мешавину која сигурно убија ларве у ђубришту.

На основу истраживања **Парчинског** минимална количина петролеума, која је додата фекалијама, где има живих ларви, убија ове последње. Само што није још расветљено потпуно питање, да ли коњско ђубриште после додавања петролеума, губи или не, своју вредност као средство за ђубрење њи-

ва. У последње време Кук, Гетчинсон и Ске-
лз проучавали су дејство различитих дезин-
сецирајућих супстанци у погледу дезинсекци-
ције и у погледу смањивања вредности ђу-
бришта, као средства за ђубрење њива. На
основу истраживања истих аутора прашак
корена пиретре, а такође и боракс, сматрају
се као најактивније супстанце за дезинсекци-
ју. За дезинсекцију ђубришта довољно је у-
зети 20 кгр. боракса на 311 кгр. ђубришта.
Према американским ценама 40 кгр. ђубри-
шта захтева боракса за 1/2 долара.

Прашак од пиретре употребљава се у
раствору од 137 гр. на 30 1/2 литара воде у
ђубришту око 311 кгр. Ова количина довољ-
на је за уништавање ларви и јаја мува. Ово
средство релативно је јефтино и цена износи
0.69 долара на 40 кгр. ђубришта. Према испи-
тивањима горњих аутора, боракс се може
сматрати као веома подесно средство за уни-
штавање ларви. Оно се може са успехом
употребити у двориштима, у гомилама ку-
ћиног и уличног ђубришта, и свуда где му-
ва леже своја јаја. У оним случајевима, када
се ђубре употребљава за пољопривредне
сврхе, треба препоручити пиретру као
потпуно нешкодљив у овом погледу, јер се
исти подвргава процесу потпуне декомпози-
ције услед ферментације и привињања ђу-
бришта.

Ричардсон, који се такође бавио про-
блемом уништавања мува у ђубришту, дошао
је до закључка да се борна киселина и сул-
фат гвожђа јављају као ефикасна средства
за уништавање ларви мува. Али ради сигур-
ности дејства овог средства потребно је па-
жљиво мешање исте супстанце са ђубриштем.

У последње време једињења цианводо-
ничне киселине, и то у течном стању, доби-
јају све већег значаја као средства за дезин-
секцију. Цианова једињења јесу универсална
средства за уништавање различитих инсека-
та у свима њиховим стадијима.

Течна цианводонична киселина први пут
била је употребљена 1917 године у Калифор-
нији и то за дезинсекцију дрвећа. Течна ци-
анводонична киселина карактерише се спе-
цифичном тежином од 0.6969 (18 С.); и тач-
ком испаравања око 26.5" Ц. Ово средство,
и остала цианова једињења која су била по-
менути горе приликом излагања борбе про-
тив стеница, веома је ефикасна, али она у
исто време захтевају нарочиту пажњу при
манипулацији и траже добро извежбани
персонал и одговарајуће услове рада.

Дезинсекција ђубришта помоћу циано-
вих једињења већ је опробана на многим
местима и, наравно, она је дала позитиван
резултат. Само што не треба заборавити да
је дејство цианових једињења брзо, али ма-
лотрајно. Већ после неколико часова циан
изветри, а ђубре, које је изложено додиру
са мувама опет постаје легло за муве. Према

томе, у циљу предохране становништва од
мува било би потребно вршити дезинсекцију
ђубришта бар сваког седмог дана, имајући
на уму рок циклуса развића мува. Поред не-
трајног дејства које има цианово једињење
рад са истим препаратима релативно је
скуп, а нарочито према вредности ђубришта.

Дезинсекција са циановим једињењима
ђубришта без сумње је једна од важних мето-
да, које траже накнадна испитивања и про-
учавања услова њихове примене.

Борбу против непријатних инсеката, му-
ва, не треба ограничити на мере дезинсекције
легла ових инсеката. Борба против мува мо-
ра се водити и против одраслих инсеката,
који највише досађују и угрожавају прено-
сом различитих инфекција. За ову сврху че-
сто су се употребљавале са успехом разли-
чите врсте лепкова, мамкова и отрова. У по-
следње време често се служе са раствором
формалина, који је веома отрован за муве.
За ову сврху треба узети једну чашу форма-
лина и разблажити са осам чаша воде. Овај
се раствор сипа у пљоснате, отворене судове,
тањире, који се размештају по оним престо-
ријама, где обитавају муве. Мувe са вољом
пију овај раствор и гину на недалеком од-
стојању од судова. Овај раствор вреди још
у току неколико дана. **Др. Ростовцев** препо-
ручује за тровање мува десетопроцентни
водени раствор формалина. Постоје још
много рецепти као што су тинкјуре за трова-
ње мува а такође и различити препарати ти-
па флита на бази „бухаха“.

У француској литератури постоје инте-
ресантне констатације у погледу борбе про-
тив мува. Мувe као што је доказано перцеп-
тирају од различитих боја само оне, које за
човечје око изгледају најупадљивије, дрече-
ће, као што је жута боја и неранцаста. Црве-
на боја од стране мува уопште се не перцеп-
тира, исто тако „виолет“ и „тегет“. Плава и
зелена боја праве веома слаб утисак на муве,
чак их потпуно одстрањују; дакле постоји
као једна врста негативног фототаксиса. Да
би се ослободило од мува у јавним зграда-
ма нарочито у болницама, кафанама, радња-
ма животињих намирница и т. д. препоручују
се стакла на прозорима бојадисана у „тегет“
бојама. По таквим просторијама муве обич-
но не лете. И ако би се случајно увукла кроз
отворена врата, она би ове просторије одмах
напуштала летећи у оном правцу, где има
веће светлости.

Постоји низ духовитих и оштроумних
начина и метода за уништавање мува и дру-
гих инсеката у градовима и за предохрану
градског становништва од истих. Избор оне
или друге методе зависи од локалних услова
и од врсте инсеката према којој се води бор-
ба. Као главни принцип у борби против ин-
секата треба сматрати предузимање благо-

времених мера што је условљено тачним научним познавањем биологије инсеката. Највећа пажња у борби против инсеката мора бити поклоњена у почетку топле сезоне, када се инсекти буде из зимског сна. Уништавање ових инсеката у што већој мери и што интензивније јесте најважније средство борбе. Спречавање развика идуће генерације инсеката је главна практична задаћа.

Према томе било би потребно, у циљу сузбијања мува у Београду, предузети низ најенергичнијих мера за уништавање инсеката, који су презимили. Било би неопходно потребно још у току почетка месеца априла извршити дезинсекцију свих легла мува и снабдети становништво, нарочито школску младеж, са већим бројем лепака ради хватања и уништавања мува. (У следећем чланку овог истог броја „Б. О. Н.“, Д-р Цунковски предлаже по примеру американских градова читав план организоване борбе против мува). Главно легло мува у Београду, ђубриште на Дунаву мора бити потпуно преуређено, а затим ликвидирано, а на место истог подигнути модерни завод за сагоревање и утилиза-

цију ђубришта. (Види мој чланак у овом броју).

Питање борбе против инсеката, мува и других штеточина, није лака задаћа; она је стручне природе, и захтева систематски рад а под вођством једног искусног ентомолога. Задаћа ентомолога неће се ограничити само на питање мува, којих има у Београду око 15 врста, задаћа ентомолога много је шира. Она обухвата проблем свих, по човечије здравље, штетљивих инсеката и свих штеточина на првом месту штеточина за животне намирнице. Ова задаћа без сумње је од кардиналне важности по хигијену исхране становништва и по економске интересе произвођача и трговаца.

Ентомолошки проблем, који улази у оквир ширих хигијенских задаћа, као једно цело завршно питање, захтева организацију специјалног ентомолошког бироа, по примеру оних који у многим градовима Запада већ функционишу у току неколико деценија, са највећом корисношћу по хигијену, здравље и економске интересе становништва запалних градова.

Београдске муве

Ако посматрамо лети и у првим топлим јесењим месецима живот београдских мува, приметићемо лако бројну неједнакост у погледу количине и густине њиховог распореда у Београду. Као правило мање их је у центру и све више, у колико се удаљујемо ка периферији, ма да у местима где се налазе коњске штале има их много више, макар се то односило и на сам центар вароши (војне штале код Мањежа) има их много и на доњем делу улице Милоша Великог, нарочито код Губеревца, као и у реону Јатаган Мале са топовским шупама. У извесним деловима вароши количина београдских мува достиже огромне размере, а највише их има у кругу и околини саме београдске кланице.

Становништво тога краја Београда много пати од ових досадних и по здравствене прилике врло опасних инсеката, чак и у деловима који су мање више нешто удаљенији од кланице. У кућама, из тог реона, отварање прозора у летње време апсолутно је немогуће, а ако отворимо прозор онда ћемо посматрати, како ројеви мува сваког тренутка улећу у собу и лепак који је намештен код таквог прозора за врло кратко време ће се прекрити густим слојем залепљених мува.

Ови ужасни инсекти који тако чудно и тако много воле Београд, својим непријатним зујањем, летењем по соби, уједима, упадањем у јело чине живот нарочито у кланичном реону вароши крајње несношљивим. Проблем мува у Београду је врло акутан, он је баш данас на дневном реду, с обзиром на интензивни и плански рад Хигијенског одељења Суда Општине београдске. На жалост, све до скоро, стручњаци-ентомолози, на муве Београда нису обраћали никакву пажњу, и тек у последње време г-ђа Микрина, ентомолог Централног хигијенског завода, поклонила је озбиљнију пажњу проучавању овог проблема, али са њеним одласком из Београда тај целокупан рад је прекинут, док је међутим питање мува за хигијенске прилике једног великог града од највеће важности.

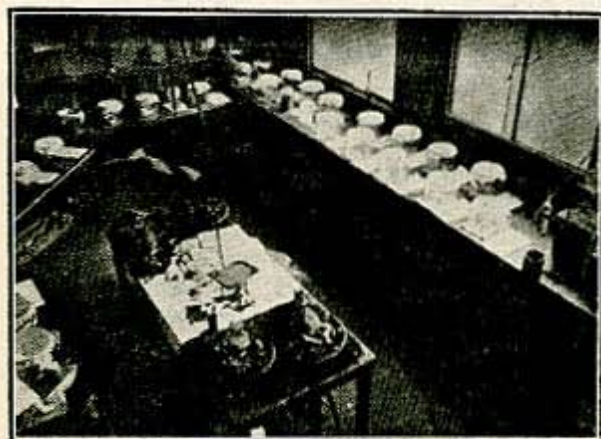
Ми данас знамо да радећи интензивно на проблему мува (нарочито у Америци), више

градова се ослободило потпуно ових по здравље опасних и досадних инсеката-паразита. Данашњи Њу-Јорк нема ни једне муве преко целог лета. Исти је случај и са Берлином, али у нешто мањој мери него у Њу-Јорку, где се том проблему посвећује много већа пажња. Као што смо казали, проблем мува у Београду, за његове хигијенске прилике, од највеће је важности. Он је врло акутан. Али треба да смо начисто с тим, да успешно решење овог питања нимало није лак задатак. Сама та околност, што је становништво већ навикло на ове несносне паразите, отежаваће брзо решење овог питања. Мува се сматра уопште нешто без чега се живот једне породице у лето не да ни замислити.

То је од прилике као нека врста домаће стоке. Латински назив муве (*Musca domestica*) потврђује нам овако гледиште још из старијих доба. Мало ко је данас у стању проценити правилно ту огромну опасност, коју муве представљају својим присуством у једном граду. Јамачно нећемо имати довољно посетилаца кафана и ресторана, који ће одустати попити пиво или појести супу, у коју је пала мува, док се међутим иста можда пре тога хранила из какве напуњене и заплуване пљувачнице или је пасла безбрижно на изметима каквог препуног њужника турског типа отвореног (незаштићеног од мува). Американци су практични у свему па чак и у погледу мува. Они су назвали домаћу муву „тифусном мувом“ одредивши на тај начин значај муве у преношењу заразе, што је за сваког више речено, него њено европско име домаће муве. И стварно, собна мува са више облика и врста других мува стално служи посредником-преносиоцем, многих и многих заразних болести. Било је утврђено присуство бацила колере на ножицама мува у одељењу једне болнице, као што су бациле исте болести констатоване и код мува ухваћених у околини те болнице. Познато је, такође, и тачна утврђена улога мува у ширењу епидемије тифуса. У овом случају било је врло важно одредити следеће две околности: 1) да ли су муве које су нахрањене културом тифусних баци-

ла, биле у стању преносити заразу на друге предмете? и 2) колико дуго могу остати живе (вирулентне) бациле трбушног тифуса у цревном органу мува. Експеримент Д-р Фикера донекле је расветлио ово питање. Добивени резултат се сводио у главном на следеће: муве, нахрањене тифусном културом у стању су пренети заразу још у току 23 дана по њиховом нахрањивању а у односу више различитих подлога. Ова околност је од из-

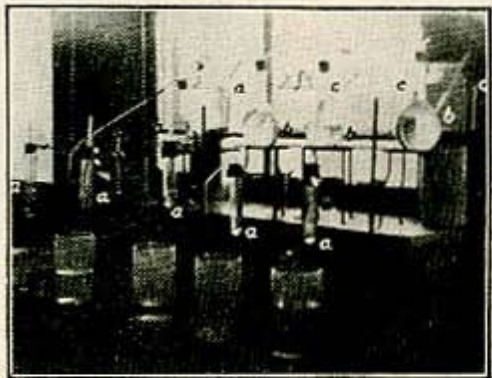
Лабораторија за проучавање мува у Императорском градском Институту у Лондону (Imperial College of Science)

ванредне важности, с обзиром на то да човек више пута избацује са изметима тифусне бациле кад је већ оздравио (тифусне клицалоше), које су на тај начин врло опасне још дуго време по оздрављењу. Нарочито се често преноси тифус млеком инфицираним од стране клицалоша. У случајевима, кад је у породици продаваца млека неко болестан од тифуса или је пак тифусни клицалоша. Инфицирање млека мувама код произвођача млека на селу догађа се врло лако и са обзиром на крајње нехигијенске прилике, под којима се спрема млеко. Са једне стране присуство велике количине незаштићеног швајцарског ђубрета, као и отворени примитивни сеоски млиници чине повољну подлогу за исхрану многобројних мува, које се најрадије легу у том истом ђубрету. Један интересантан случај приказује како се епидемија тифуса раширила код становништва једног дела вароши, које се снабдевало млеком из једне исте млекарне у којој је било тифусног болесника. При истраживању начина, на који се епидемија раширила, било је утврђено да су муве биле главни кривац преносиоца заразе, односно индиректни проузроковачи епидемије. Затим су лекари у Француској утврдили конкретним примерима учешће мува у ширењу туберкулозе. Муве су такође још и преносиоци многих других заразних болести, на име: дизентерије, диареје (ентеритиса) одојчади и

сдраслих, очних болести, па чак и губе (лепра). Једна врста муве (*Stomoxys calcitrans*) које живе у другој половини лета и јесени, а које чине врло јаке уједе, окривљују се као преносиоци Антракса — бедремице (црног пришта), од кога више пута угине крупна стока (говеда) па и човек. Г. Данилеску тврди: да у Румунији од ове мушице много пате домаће животиње. Код коња она изазива нарочито запаљење коже (дерматит). Уопште мува представља једног инсекта, на коме се задржавају па чак и вегетирају свемогуће бациле. По податцима Масона једна мува садржи 500.000—2.600.000 бацила, али по последњим најновијим истраживањима број бацила, код једне муве може се попети чак и на 100.000.000.

Пренос микроорганизама са једног предмета на други помоћу мува врши се на неколико начина. Муве се спуштају (падају) на предмете, на којима тога момента леже бацила и која се механички задржавају на њиховим ножицама, покривеним ситним многобројним длачицама. Мува врло радо брише своје ножице о крилашце, на које се тако у исто време задржавају бацили збрисани са ножица.

Цревни канал мува представља још повољнију подлогу за смештај и живот бацила. У њега бацила доспеју при храњењу, усисавају заједно са храном а, одатле се више њих несварених избацују напоље, заједно са изметима. Поједине врсте мува избацују измете педесет пута дневно. Приликом једног експеримента од 54 см. кв. констатовано је 10.000 трагова избаченог измета мува. Graham-Smith констатовао је следећи интересантан факат код исхране мува: кад исте

Апарати за одређивање температуре мамка за муве (Imperial College of Science)

напуне стомачић често повраћају у облику ситних капљица, у којима су утврђене многобројне вирулентне бациле. Вредно је споменути још следећи начин преношења заразе: муве сисају крв код болесника а то исто чине и код здраве особе. И зато се врло че-

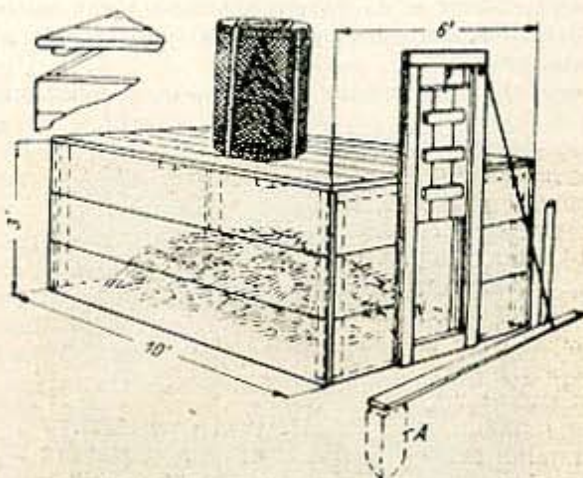

сто догађа да се помоћу мува од болесног лица зарази здраво. Улога муве у преношењу заразе постаје још значајнија, ако се узме у обзир време трајања вирулентности бацила на једној муви као и време трајања способности преноса исте на предмете са којима је у додиру.

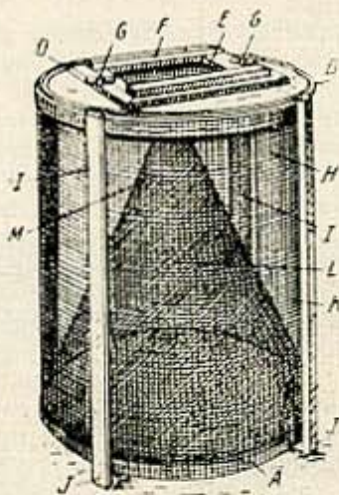
На темељу најновијих опсервација утврђено је да инфициране муве могу доста дуго ширити заразу. Највећу способност одржавања живота имају извесни бацили, који се налазе баш у цревном каналу мува. Овде се задржава читав низ још увек вирулентних и патогених бацила, ако у цревном каналу има резервних храна, и ако постоји довољна влажност. Затим при проучавању живота мува, као разносача епидемијско-инфекционих оболења, енглески лекар Hamer је скренуо пажњу на везу и однос између броја мува и броја оболелих. У ту сврху Hamer је у Лондону сироводни хватање мува на 167 места у току три године непрекидно одређивши на тај начин просечне количине мува по недељама и месецима у току године и приказавши резултат у облику једне кривуље. Затим је израчунао висину просечног морталитета од диареје одојчади у границама истог међувремена и приказао једном упоредном кривуљом, коју је померно за де-

мува кретао се упоредно са порастом температуре уопште.

По подацима Howard'a за С. А. Државу муве повећавају у већем проценту број оболења од трбушног тифуса, туберкулозе

На овој слици је приказан начин заштите (изолације) ђубрета од мува као и начин њиховог уништавања. Клопка за муве заједно је са сандуком за ђубре. Учињена је у земаљу дрвена подлога, која је у вези са полугом за подизање врата. Димензије су назначене у енглеским фитима. У Америци су дрвени сандуци ове врсте у великој употреби и препоручени су за скупљање ђубрета од Департамента за пољопривреду С. А. Држава.

Ова слика приказује клопку за муве направљену од металне мрежице. А. и В. су прстенови који чине котур клопке. С. врх клопке у облику бурета. D. дрвени рам који се отвара. Е. дрвени рамови. Мрежица од жице која затвара поклопац. — Мрежице од жице које затварају поклопац са спољне стране J. дрвене штафле чији су крајеви пожице. К. и I. Један део мрежице чини конус (врх). М. отвор на врху конуса. Муве кад једном стигну у своју клопку, не могу из исте изаћи напоље и тако гину. (Образац Департамента Агрикултуре С. А. Држава.)

и оболења црева. Поред утицаја на ширење заразних болести муве се често пута јављају као разносачи паразитарних оболења црева као што су: *Taenia saginata*, *Ankylostoma duodenale*, *Ascaris lumbricoides*, *Oxyuris Vermicularis*.

Сви поменути паразити осим *Ankylostoma duoden*, доста се често налазе и код београђана. Овде је потребно узети још у обзир следеће околности, на име: *Hemolomyia* (*Fannia*) *canicularis* L. „ситна домаћа мува“ која се често може посматрати по кућама, излегне се на површини измета. Понекад, али на срећу доста ретко, јаја достижу и у цревни канал проузрокујући извесне болове. Једна од врста мува, *Sarcophila Wohlfarti* Portch, често се налази у местима где се гаје свиње. Своја јаја она леже у њиховим ушима, полним органима и ситним раницама.

Проучавање живота мува, у једној варијети као што смо рекли, од велике је важности с обзиром на њихово учешће у ширењу заразних болести. Ставља се питање, која се врста мува исхрањује на изметима човека, а у исто време живи у њиховим становама. Очигледно је утврђено, да муве измеће човека радо посећују и у њима се излегу око 50 врста мува. Од тога броја 25 врста се налазе и живе у кућама за становање заједно са човеком. У локалним за ручавање (народним кућама, ресторанима и т. д.) кон-

сет дана унапред онолико, колико је просечно трајала диареја са леталним свршетком. Обадве кривуље на тај начин подударале су се у великој мери, а пораст бројног стања

статовано је такође девет облика мува, и оне спадају у прождираще човечијих екскримената. У механама је ухваћено 7 облика мува и све се оне сусрећу и на изметима. У продавницама животињих намирницама забележено је пак 13 врсти од којих се 10 облика налазе и на екскриментима људи, осим тога констатовани су исти облици још и по домовима.

Пошто су муве преносиоци инфекционих болести то се самим тим намеће и питање јесу ли све? а ако нису, које облике мува треба сматрати као фактор у ширењу инфекционих болести.

Да би се утврдило просечно стање мува у току лета у једној вароши примењује се један начин хватања мува у специјалне клопке. На тај начин у једној држави С. А. било је организовано пет опсервационих станица. На свакој је била намештена специјална справа за хватање мува у току од пет дана сваке недеље. У току од 7-VII до 28-VII било је ухваћено 96.114 примерака, припадајућих у 26 врста; од тога 88.245 примерака припадале су домаћим мувама, док су осталих 3437 примерака припадали *Muscina stabulina*, 1456 — *Sucilia sericata* и *Fannia* Lg. 2° 91.

У току лета највише мува има у месецу августу.

Питање где собна мува најрадије носи јаја било је решено такође помоћу огледа са разноврсним материјама у стању трулежа. У једном случају извршено је било 39 проба, од чега се излегло 13353 мува које су спадале у 11 фамилија са 40 разних врста. Из човечијих измета се излегло 3862 мува, а из измета једног човека, који је само један дан био остављен напоље, излегло се 270 мува. Што се тиче наших домаћих мува главно место за изношење јаја је коњски измет.

Што се пак тиче биологије домаћих мува, она изгледа овако: ношење јаја настаје између 2 $\frac{1}{2}$ —23 дана по излазу муве из луткице. Јаја су овално цилиндричног облика, беле боје, у величини 1 мм. дужине, која се слажу у вертикалним гомилицама. У току једног дана мува је у стању да снесе 120—150 јаја. Кад је време топло и довољна влажност, у току мање него 24 часа из јаја се излегу ларве (Johannsen). Интересантан је факат тај, да ларве собних мува нису никада нађене на отвореним местима, на паши, на ливадама или чак у шуми, већ искључиво само у близини човека у шталама, на ђубриштима и т. д. Поред свежег измета коња, који муве нарочито воле и измета човека, оне живе још на изметима оваца, свиња, на уквареном меду, у пљувачки, у ранама човека, и животиња и уопште у местима где се издваја амонијак у снажнијој количини. Колико се излегну мува из незнатне количине измета види се из следећег огледа, где је нађено у

100 гр. измета коња 160 ларви и 946 луткица. Ларве по изласку из јаја претрпе низ метаморфоза док се на крају крајсва не претворе у луткице из којих кроз 4—18 дана постану одрасле муве. Кад су прилике повољне потребно је две недеље за развитак једне генерације мува. За време пролећа и јесени та периода се пролонгира. Она је најдужа нарочито зими. Дужина живота једне муве траје одприлике две недеље, али у појединим случајевима мува живи до 70 дана.

Што се тиче кретања и лета муве нама је о томе мало познато. У овом погледу су интересантни огледи Hindl'a којима се утврдило да муве, кад су пуштене у слободу лете уз ветар или низ ветар. Оне прелећу релативно мало одстојање од 400—700 метара, док су по огледима других аутора у стању прећи 1 $\frac{1}{2}$ миљу, а горе се уздижу на висину од 18 метара. На тај начин у вароши могу бити не само оне муве, које су се у њој излегле него могу долетети и из њене најближе околине.

Потребу уништавања мува увидео је човек још у давна времена. Да би се ослободило од велике количине мува у старо доба приношене су жртве Вељезулу (код источних народа), као „Господару мува“. У средњем веку при навали мува у великим количинама одлаучивали су их од цркве и путем верских литија.

У данашње доба борба против мува води се у два правца. Први правац је упућен стварању таквих услова, у којима муве губе могућност исхране и множења, а други је предузимању мера за њихово уништавање.

Што се тиче мере прве врсте, ми смо већ нагласили да се одрасле муве, нарочито хране на изметима човека и животиња, коња, свиње, овце и т. д., отпацама и лешинама у распадању. Дакле, у свима таквим местима треба организовати њихово тамањење спречавајући њихов надоласак и додир са таквим местима. У реферату Ентомолошког Бироа С. Д. Америка за 1924. г. по овом питању налазимо интересантне податке. У нужнике и њихове јаме муве долете лако услед њихове неправилне конструкције, као и услед немарности појединаца, који се њима служе. У њима најчешће не постоји добар поклопац и већина од њих као правило, стоје отворени. Нарочито у том погледу прилике су неповољне у механама и кафанама, где поред примитивних нужника често налазимо на нагомилану бурад и сандуке, што место за муве чине још привлачнијим. Сличне неисправности клозета по гостионама констатоване су по малим градовима Америке. Кад су прилике у Америци према овим званичним извештајима у овом погледу рђаве, какве ли су оне тек код нас? Заиста у том погледу код нас прилике нису боље, нарочито у местима наста-

њених сиротињом или на широким периферијама града.

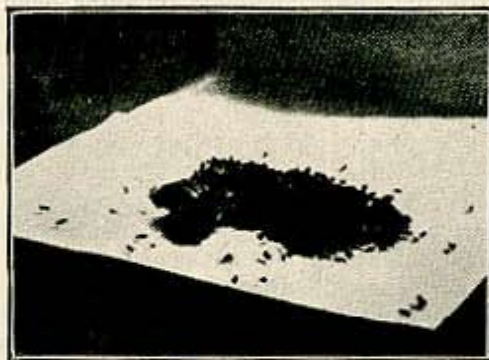
Најбоље решење овог проблема даје потреба конструисања таквог типа нужника, који би онемогућавао додир мува са фекалијама. У том погледу врата на нужнику треба да су увек затворена, да је поклопац тако израђен, да између њега и седишта мува не може проћи. Осим тога корисно је у нужницима повремено вршити дезинфекцију лизолом, карболом и т. д. или обесити унутра крпу уквашену у какав дезинфекциони раствор.

Кухињски отпади такође служе материјалом за скупљање мува. Београд је у овом погледу већ предузео практичне мере, али акцију санитета кочи само становништво свог амалгавишта. Данас је у Београду свака кућа снабдевена прописним плеханим кантама са херметичким поклопцима, из којих се кухињски отпади односе аутомобилима најновије конструкције. Само ова околност чини један важан корак у борби против мува.

Затим је веома важно одмах дезинфицирати свеж измет коња, одговарајућим средством (гас са водом, боракс, раствор плавог камена и т. д.). Препоручљиво је велике гомиле градског сметлишта дезинфицирати помоћу кречног млека или хлорног креча.

Да бисмо изолирали станове од мува препоручује се низ лако остварљивих мера, намештање ситних мрежица на прозорима, покривање намирница поклопцима, као и у-

мањивање мува различитим отровима: флигом, лепком, клопкама и т. д. Данас се са прилично великим успехом примењују раствор формалина који се у плитким судовима (тањир и т. сл.) ставља на местима, где се муве скупљају. Муве се напију, одлете и

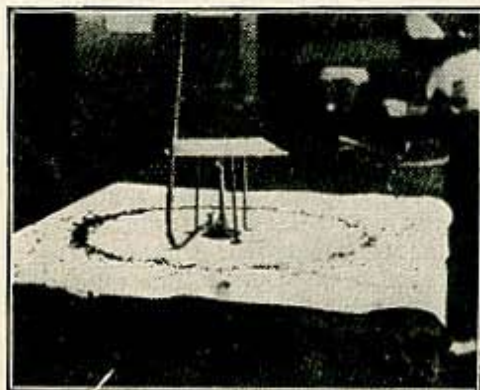
Експерименти са мамцима: Банана, која је потпуно покривена мувама (Imperial College of Science)

угну, тако да раствор може служити неколико дана. На интересантне податке nailазимо у Француској литератури: муве се у одајама са плавим стаклима не могу задржавати већ их брзо напуштају!

Сами Београђани улажу доста новца за утамањивање мува. У трговини nailазимо на

велике количине лепкова за муве у току њихове сезоне, што већ говори у прилог горњег навода.

Према прикупљеним подацима у Београду се троши више милиона динара за лепкове и флит. Када би Београд рационално трошио тај новац, можда чак и мању суму, он би се брзо ослободио мува. Али то до сада није био случај. Веома је важно предузети утамањивање мува благовремено у прве

Утицај температуре на примамљивање мува

топле месеце, док женке још нису почеле носити јаја. Таманити муве важно је не само у кућама него и свуда где оне носе јаја, око нужника, штала, ђубришта и т. д. У таквим местима потребно је наместити што више клопака за муве. Акцију за уништавање мува треба увек проширити; потребно је зато по могућству заинтересовати што више становника. Ма колико да је енергична акција органа Санитета, ипак они сами нису у стању успешно завршити такав задатак. Они су у могућности да контролишу чистоћу дворова, пијаца, радњи са животним намирницама и т. д. али нису у стању да стигну прегледати апсолутно сваки кутак у коме би се могла скупити нечистоћа, те би муве безбрижно могле да се множе.

Примена санитетско-полицијских прописа за одржавање чистоће такође може бити без великих успеха ако становници нису свесни важности овог проблема.

Код самог становништва на жалост се створило уверење да је борба против мува апсолутно немогућа, немогућа као против елементарне појаве, јер често после радикалног уништавања мува у неком стану за најкраће време, оне се у истој количини поново појављују. Међутим, нетачно је веровање да се против мува неда успешно борити, али за трајан успех потребно је ангажовати што већи део заинтересованог становништва. У Клевеленду пионири овог покрета били су ученици, који су под контролом спремних ентомолога и то по израђеном

плану успешно извршили задатак. Била је организована читава војска са нарочитим штабом. Различита штампа, и стручна, и комунална и дневна, и друге установе чиниле су овој организацији свемогуће услуге. Да би се заинтересовало становништво штампано је и бесплатно раздато више популарних малих брошура о мувама и њиховим злочинима. По школама су држана предавања. Новине су објављивале неколико занимљивих чланака о овом питању. Али све то још није било довољно да се осигура успех. Потребно је да се заинтересују сви слојеви градског становништва да би се обезбедило њихово суделовање, без чије је помоћи успешно извођење овог рада потпуно немогуће. Међутим, на сваком кораку nailазимо, нарочито код мање културних редова нашег грађанства, на потпуну индиферентност, што се тиче организоване потребе уништавања мува. Чак често и песимизам и неверицу. Пошто велики део становништва, нарочито перифериског никакве књиге не чита, а на предавања никако не иде, то су се употребљавали за ову сврху биоскопи. Било је спремљено неколико интересантних филмова у коме је приказан живот мува и њихови обичаји, штету коју оне проузрокују, начин и средства њиховог уништавања, као и најинтересантније моменте саме компаније. Биоскопско приказивање се вршило у току од неколико недеља и потпуно постигло свој циљ.

Резултат целе ове компаније и агитације био је сјајан. Градско становништво било је заинтересовано и пробужено из свог индиферентизма у свим слојевима. Било је ангажовано у овом послу мноштво света. Када је отпочео пролетњи „рат“ са мувама, увидело се да је сакупљена велика војска за њихово утамањивање, која се наоружала лепком. Сви који су се пријавили, а нарочито

ђаци били су наоружани лепковима. Сем тога додељивана је извесна премија за сваку стотину ухваћених мува. Цела кампања спроведена је са много одушевљења и успеха а чему су много допринели ђаци, који су се старали да добију примамљиву премију, а такође и власници ресторана, кафана и т. д. којима је претило бојкотовање. Средином месеца маја већина мува (женке) била је похваћана. У вароши је остало мало мува, ловије био прекидан ни лети. Крајем лета њихов број се смањо до минимума, тако да је зими остао врло мали број. У току исте године број тифусних оболења знатно се смањо. Нама се чини да је становништво Београда, трошећи по властитој иницијативи много новца на уништавање мува сазрело за организацију не случајне већ планске борбе против ових инсеката. Борба треба свакако да се води под управом Санитета и приучешћу њених стручњака. Било би за препоруку, као што је у осталим културним центрима, да постоји спреман стручњак из аплициране ентомологије. Такав би ентомолог могао радити као асистент код ветеринарске клиничне лабораторије, те би на тај начин лабораторијум користила и при решењу других хигијенских задатака, у ентомолошком правцу (уништавање комараца, мишева, пацова и разних штеточина животињских намирница).

Кад би се прихватио образац организације, који је показао тако сјајан резултат у Клевленду, то би се требало побринути и за организацију бироа, који би израдио план борбе против мува у Београду, као и одобрити извесну скромну суму новца за израду клопки-лепака за муве као и исплату премија. Потребна сума новца не би била већа од неколико десетина хиљада динара.

Слободан Ж. Видаковић,
референт за штампу Општ. града Београда

КОМУНАЛНИ ЧИНОВНИК

— Кроз своје сталешке организације удружења општинских службеника морају изградити што бољи, стручнији и способнији кадар самоуправног особља —

Ратови су човечанство бацили за сто година уназад. Тако бар мисле једни. Други опет верују да су ратови баш овим привредним пертурбацијама и незапамћеним хаосом у економским односима — гуриули човечанство за сто година унапред! Може још да буде спорно ко је од њих у праву, али није ни мало спорно, да су ратови изазвали у најјачем степену сталешка удруживања и збијања професионалних групација у све јаче економске заједнице. Тај процес појачан је још већма овом страховитом привредном депресијом, најјачом за ових десет година у назад, од које страдају сви континенти од Европе до Аустралије! Баш ова материјална криза, која из дана у дан добива све заоштреније облике, чини живот и појединаца, нарочито економски малог човека, толико немоћним и толико слабим у борби, да га та његова немоћ пред Молохом релативне беде гони у јаче, снажније и отпорније сталешке фаланге! Тај процес осећа се и у нас последњих дана врло снажно!

Пре ратова, сем еснафских организација постајала су у Београду и Србији само неколика хумана друштва, безазлена у својим оријентацијама, и већином основана у циљу да помажу, лече и сахрањују своје сиротне болесне чланове. Тек после великих искустава и великих разочарења, која нам је донео са собом хаос данашњице, отпочела су груписања на широј линији, на снажнијем и дужем фронту...

Та тенденција осетила се последњих дана природно и код удружења београдских општинских службеника. Њихово удружење, које је основано још пре 20 година, има чисто хумани карактер, заснован на улозима и поклонима добрих људи. Зато се све састојало у једној хумано-сентименталној акцији: оној и онаквој, коју је добри Јанко Веселиновић назвао од срца срцу! Међутим, при данашњим економским односима и под све

тежим притиском привредне депресије — стари, патријархални односи ишчезавају све брже, и место ранијих организација, заснованих на лепим али сентименталним покличима, долазе нове организације, реалне, са позитивним основима и тачно прецизираним финансијским програмом. Оне су много мање романтичне него оне старе, али и много позитивније и способније за животну борбу.

Врло су наивна схватања Удружења београдских општинских службеника. То се већ и на први поглед види из њихових старих правила. Ту су и циљ и средства скучена и недовољна. Морални циљ удружења нејасно је оцртан, али колико се може да назре он би требао да буде у буђењу љубави према служби и у буђењу солидарности код општинског чиновништва. Материјални је циљ још оскуднији — најскромнији, у ствари чак и бедан у помагању чланова у случају болести и смрти. У овом другом делу оно огромно потсећа на циљеве оних старих укупних друштава, са којима је деветнаести век тако много обиловао.

Средства су још наивнија: приходи од улога и приходи од концерата... отуда је и дошло, као неизбежна последица, да болесници добијају од друштва само по пет динара на име дневне помоћи за живот и лечење и то за време петнаестодневног боловања. После — чак ни то!... Били су бедни материјални извори, па, природно, и бедне материјалне помоћи!...

Већ из нових пројеката, поднетих од појединих група млађих чланова Удружења, као и из самих стремљења нове управе Удружења (под претседништвом арх. Миленковића) осећа се — и ако не до краја снажно и конзеквентно — нов дух времена. У њима се већ покушава да се стара организација постави на новије, модерније и чисто сталешке основе. То су несумњиво похвални по-

кушаји, ма да се они нису могли потпуно да еманципују штетних остатака традиције.

Два су схватања о традицији. По једном — традиција је светиња и она се не сме мењати ни у чем. Она је фетиш, божанство. По другом схватању, које прихватају сви модерни социолози света, традиција се чува у толико у колико она није у сукобу са корисним, напредним и културним идејама новог доба. Чим је она у сукобу, традиција се има заоставити новим потребама живота! А где је традиција без везе са животом, као нека врста историског или верског култа, и потпуно прелевантна за прогрес једне друштвене заједнице — она се може поштовати, може се чувати као светиња, може се, ако се хоће, од ње правити и фетиш! То је ствар схватања једне социјалне средине, једне епохе, једног духа времена!

Ми се у овом чланку нећемо задржавати на критици садашњег програма и правила Удружења београдских општинских чиновника, него ћемо у главним линијама и потезима изнети низ предлога и мисли о организацији удружења општинских чиновника у опште, желећи из дубине душе да овим написом покренемо не само иницијативу позваних кругова, него и неку врсту референдума свих оних који од правилне реформе својих досадашњих сталешких организација могу имати само користи.

* * *

Мала, предратна Србија није познавала корупцију као опште социјално зло. У колико је било чиновничких злоупотреба, мита и моралних прљавштина — они су били једно изузетно стање, читава сензација за паланке и села, где су се догодили. И у том златном времену такве су сензације пружали најчешће — сеоске општинске деловође! Лажне тапије, лажна уверења, утаје пореза и приреза, разна ситна мита — везивана су мање више за по кога општинског ћату, који се у огромној маси честитих деловођа појављивао као кукни изузетак...

Први услов, „кондицио сине ква нон“ био би да се добију снажно уређене општине и самоуправне јединице у којима би се свака корупција учинила немогућом. Општине су темељи државе, општинско чиновништво су темељи општине, и ако ти темељи не ваљају не ваља цела зграда! А ти темељи не могу ваљати, у пркос свих закона и наредба противу корупције ако се чиновници од најмање сеоске општине до највеће престоничке муниципије не обезбеде морално и не осигурају материјално!

Без њиховог моралног и материјалног обезбеђења, у мери коју садашњи живот бар минимално захтева, нема, нити може бити добрих и исправних чиновника, а без исправних чиновника нема добре ни општине, ни држа-

ве! Зато свака држава има императиван интерес да и општинско особље поред државног, буде потпуно исправно и задовољно. Али тај исти интерес имају у још непосреднијој мери сами ти општински службеници. Држава тај интерес осећа статистички; службеници га осећају непосредно, на својој и своје породице кожи и души. И онда није ни мало чудно, што су нарочито у Шведској, Норвешкој и Енглеској, прве и најпрогресивније идеје о уређењу комуналне администрације пале не од владе, не од парламента — јер су они само формулисале идеје примили и санкционисали — него од појединих удружења општинских службеника и од њиховог највишег форума, од главног земаљског савеза самоуправних службеника у Шведској, Норвешкој и Енглеској.

Дакле, кад је реч о организацији општинских службеника у опште у Југославији, а посебно у Београду, најглавнији је и најбитнији услов да те организације добију свој дубоки морални значај и утицај, и да по својој бројно, материјалној и моралној снази постану ако не пресудан, онда бар један од пресудних фактора у изградњи судбине општинског службеника! Разуме се да се материјална обезбеђења општинских службеника не смеју исто тако пренебрегнути, али та материјална питања, према логици ствари, долазе на друго место, и зависна су од мере утицаја, које удружења општинских службеника, као јавне и сталешке организације, имају на надлежне факторе.

Да би се одговорило горњем циљу потребно је развити најживљу пропаганду да у Удружење општинских службеника ступи бар 90% од целокупног броја њиховог, који у овом конкретном београдском случају, прелази број од две хиљаде. Међутим, данашњи број организованих у Београдској општини је очајно мали и он, страшније но и један други факат, показује колико се мало београдски општински службеници интересују својом сопственом судбином! Данас у Удружењу њиховом има свега две стотине чланова од близу две хиљаде, колико их укупно има, а и од тог бедног броја улог је платило само 94 њих!.....

Ако би се једном снажном акцијом постигло да се 90% београдских општинских службеника организују у своме професионалном удружењу, и да се приближан успех постигне и у свима другим местима наше Краљевине (а он је куд и камо бољи свуда но у Београду), онда би као први даљи корак требало образовати на сасвим другим основима Главни савез удружења општинских службеника Југославије. Тај Савез говорио би тада у име 50.000—80.000 организованих општинских службеника, и кад не би чак имао никаква друга морална преимућства, а имаће

их огромно — сама бројна снага давала би му несумњив престиж у решавању свих питања, која интересују самоуправне службенике Југославије. Још један корак даље па би се дошло у директну везу са моћним словенским савезима удружења комуналних службеника Чешке, Пољске и Бугарске, па, природно, и са Међународним савезом. Као извршни орган Југословенског главног савеза могла би да буде једна комора самоуправних службеника у Београду или евентуално у Загребу и Љубљани. За образовање овакве сталешке коморе не постоје никакве законске препреке!

Ма колико да ови идеали изгледају далеки и недостижни, они су у ствари ту пред очима. Једном снажном, систематском и правилно схваћеном акцијом дају се постићи у врло кратком и догледном времену. Онда су сви други успеси и тако лаки и тако брзо изводљиви. А без овог претходног успеха, без стварања једног снажног фундамента, свака ће зграда удружења бити слаба и трошна.

Нико не може оспорити ту истину да је дошао већ дванаести час да се питање моралног и материјалног осигурања наших самоуправних службеника стави на дневни ред. Ми још немамо један општи, унифициран и модеран Закон о општинама. Још мање закон о већим градским муниципалитетима. То је можда једно велико зло, али у овом конкретном питању и у овом часу и добро. Док се ови закони не добију за који месец још највише, можда, имаће се времена да се прилике и расположења добро проуче и избегну погрешке, које би нам се доцније тешко светиле. Споредна је ствар, да ли ће се живот и односи сеоске и велеградске муниципалитете санкционисати посебно или одвојеним деловима једног закона, у коме би добра половина била посвећена савременим питањима већих градских општина. То није битно, јер то је на крају крајева питање тактике. Чак није битно ни то да ли ће Југословенска резиденција имати свој специјалан закон, као што то предлажу многи наши најпризнатији комунални радници. Главно је да одредбе о уређењу и функционисању сеоске, варошке, велеградске и престоничке општине буду модерне и високо савремене како би се њихова комунално-социјална и административна акција омогућила у што јачој и независној мери. Све је друго питање тактике, форме и целисходности, и као такво подређеног карактера.....

А до изградње једног главног, или више општинских закона, удружења општинских службеника треба да буду толико морално и бројно снажна, да се њихов глас дубоко чује у тим одлучним моментима.

Ми ћемо даље изложити на које би се

нарочите захтеве требале да сконцентришу све њихове снаге, и шта треба унети у закон о самоуправним службеницима и ради њиховог добра и ради пуног просперитета наше моћне државе:

1) Пре свега треба обезбедити у најпуну мери морални и материјални положај самоуправних службеника, њихову пуну независност и сталност.

У погледу дужности и права општински чиновници не треба да се ни у чем разликују од респективних државних чиновника, који су ових дана добили свој реформисани сталешки закон. Ранија подређеност и третирање општинских службеника као другокласних органа има да потпуно отпадне, јер је то схватање застарело, бирократско и недржавничко. Данас све више ишчежава онај предатни тип општинског деловође, благајника, рачуновође и др. у гуњу и опанцима, одрастао у сеоској механи, једва полуписмен, кога је први политички ветар убацио у општину да би га други, султан политички ветар избацио на ледину! Потребе новог живота траже и у јачим и груписаним сеоским општинама, а камо ли у варошким — стручно школованог општинског деловођу, благајника, администратора. Тип је патријархалног деловође у ишчежавању, и у колико га више нестаје у толико се више осећа потреба за изградњом једног савременог стручног типа комунално-административног чиновника.....

Општински чиновник је необезбеђен и то како онај у најзабаченијој општини планине Таре, тако и онај у лепом Загорју или у богатој варошици Баната и Срема! Велеградски комунални чиновник исто тако. Посматран као јавни функционер он није обезбеђен ни у колико; његова породица ништа више. Са изузетком десетак највећих градских општина — свуда у целој земљи општински службеник нема регулисаног права на пензију. Једна половина градских општина — које су у Савезу градова — уписала је своје службенике у уред за осигурање радника; друга то није стигла ни до данас да уради; тако и оно осигурање, које уред пружа неквалификованим радницима, не постоји ни за 50% муниципалних чиновника! Што се пак тиче уредског осигурања — највећи број наших градова сигурно са разлогом изјаснило се отворено противу њега, а у корист самосталних градских фондова и сталешких организација својих службеника. Отуда је и дошло да су неколико градских управа завеле праксу да за своје чиновнике место Уреду плаћају сталешким удружењима по половину квоте за осигурање. Другу половину плаћају сами општински службеници...

Питање пензионог осигурања како за са-

мог чиновника, службеника, тако и за његову породицу мора се унифицирано решити за целу државу од сеоског деловође и писара до високих функционера велеградских општина. Право на пензију — то је човечанско право сваког јавног радника. А да ли ће се то право зајамчити муниципалним, властитим фондовима самих општина или уплаћивањем потребних квота код каквог осигуравајућег друштва, или код самих удружења општинских службеника и њихових фондова, то је детаљ, о коме у овом чланку нећемо дискутовати. Као и у многим другим питањима, ми се и ту треба да користимо искуством других народа, далеко старијих и искуснијих по муниципалном животу од нас...

II) Треба стварати стручно школовање и етички снажан комунални подмладак, јер комунална политика из дана у дан све више постаје једна од централних тачака јавног живота... А за њено правилно спровођење потребни подмладак не да се створи ти простим регрутовањем полушколоване или потпуно школоване интелигенције. Страховита је заблуда да је за општинског функционера (са изузетком неколико највиших чиновничких положаја) потребан овај или онај факултет. За општинског чиновника безусловно је потребна комунално-административна школа. А те су школе, средње и више, у разгласу Академија. Први тип школа имају Дизелдорф и Кил у Немачкој, а више комуналне Академије су најпризнатије у Лајпцигу, Франкфурту, Берлину, Хамбургу и Либeku. Помињемо овде искључиво Немачку зато што је тип и нижих и виших комунално-административних школа код њих најпогоднији, и са извесним неопходним или малим изменама могао би се код нас усвојити. Тако би могли да имамо средње комуналне школе у свима бановинским центрима а Академије у Београду, Загребу и Љубљани.

Наше гимназије и иначе су постале фабрике неспособног за живот интелектуалног пролетаријата, те се не морамо бојати да ли ће бити довољно кандидата за ове школе. У њих би требало примати само добре ђаке са свршених IV разреда гимназије и одличним владањем. Они би се издржавали о трошку општине, банинине или државе и то у интернатима. Школовање би имало да траје 3 године. За Високу Комуналну Академију тражило би се осам разреда гимназије са положеном матуrom и четворогодишњим школовањем. Те би Академије имале ранг факултета.

Пало нам је у очи да је општа заблуда о школским квалификацијама као неопходном услову за пријем једног кандидата у општинску службу била захватила чак и многа удружења самих општинских службеника. Тако једини су у својим резо-

лацијама тражили положену матуру за пријем у општинску чиновничку службу, а други су одлазили толико далеко да су захтевали факултет као „кондицио сине ква нон“. Трећи су били и нехотице конфузни, тражећи или правни факултет или 15 година под-офицерске службе у жандармерији, рачунајући да су те две квалификације равне!

Међутим све је то огромна заблуда. Општинска комунална служба нема никакве везе са средњешколским образовањем, на природно ни са факултетским, сем нешто са јуристичким. Комунална наука и администрација израдиле су се данас као засебна доктрина, строго социјална, да се без стручне комунално-административне школе не да ни замислити успешно вршење општинске службе! У Кенској општини на пр. од 892 општинских сталних службеника 75% њих имају средњу комуналну школу, а 25% вишу академију. Без тих су школа још само дваестак затечених старих чиновника!

Све док се не отворе комуналне школе, требало би о трошку општине, државе и разних фондова слати по 10—15 млађих, истакнутијих чиновника редовно у Чешку, Немачку и Шведску на комуналне студије. Ти би питомци по повратку били и најбољи организатори будућих комунално-административних школа.

III.) Док се појединачна удружења општинских службеника, а у овом случају београдско, потпуно материјално не ојачају и не створе свој снажан фонд, треба задржати уредско осигурање не само зато што је оно законом обавезно за градске службенике — и биће такво све дотле док се не издејствује ново тумачење од оног што га је недавно дало Министарство социјалне политике, — него и зато што је, у пркос свих недостатака, уредско осигурање боље од никаквог, или недовољног осигурања појединачних фондова!... Само у том случају треба дејствовати да општине упишу све своје службенике у уреду, да за њих уредно плаћају и да уреди, односно њихови надлежни функционери, на време врше своје дужности према осигураницима.

IV.) Да се у новим општинским статутима зајемче сва права и повластице, које имају и државни чиновници и официри за паробродски и железнички саобраћај, трамваје, на бање, санаторијуме итд.

V.) Да се свима удружењима дају редовне буџетске дотације као стална помоћ респективних општина за њихове помажуће фондове. Те дотације да не буду мање од 100.000—250.000 динара годишње.

VI.) Да се бар у великим градским центрима образују комуналне банке. О њиховом широком делокругу писаћемо накнадно, а у овај мах нас интересује само то што би те

комуналне банке имале да санирају дугове свију општинских чиновника на бази дугорочних позајмица са делимичним обуставима плате или пензије. Комуналне банке имају да првенствено воде рачуна о општинским службеницима, јер они у осталом — кад је реч о великим градским центрима — представљају десети део од целокупне њихове релативне сиротиње. Затим комунална би банка најбоље решила уз помоћ самих општина и питање изградње станова за општинске службенике. Не треба заборавити да је данас свака градска општина у Европи и Америци без разлике подигла станове за своје службенике, управо омогућила им уступањем земљишта и дугорочним хипотекарним зајмовима да сваки од њих створи себи кров над главом достојан културног човека!... Оваквим се резултатом скоро ни једна наша градска општина не би могла похвалити!

VII.) Да се за све врсте муниципалних чиновника заведе: обавезна комунална административна школа и испити: прво пријемни испит, затим нижи и виши чиновнички испит. Али како ни школа ни спрема не дају довољно гаранције о експедитивности чиновника, јер један чиновник може да буде и школован, и уман, и спреман, па да ништа не ради, да потпуно саботира службу, и од њега ће општина имати мање користи него од једног вредног, и ако често и једва просечно способног чиновника. Зато се поред школске спреме и испита мора тражити и трећи услов, а то је редовна продуктивност општинског чиновника за све време његове активне службе.

Кад се то постигне треба укинути садашње поделе на категорије и класе, јер је та подела неправедна, бирократска и гломазна. Те ју је зато и држава реформисала у новом Закону о својим чиновницима. По тој подели један умни Драгиша Лапчевић не би у овој земљи могао да буде ни практикант; а некада је Стојан Протић као Министар унутрашњих дела хтео, само да је чика Драгиша пристао, да мења закон само да би Драгиша Лапчевић могао да буде један од његових првих начелника.

VIII.) Да се у нови општински закон унесе једна одредба према којој би било обавезно да општински службеници ступају у своја професионална удружења.

IX.) Некада су општински чиновници, а тако исто и њихова удружења, били проста

монета за разна политичка погађања и изборне подвале, али данас, при новој својој оријентацији, општински службеници имају да поведу рачуна пре свега другог о својој служби, о себи и својој породици. Инспирирани тим духом они имају право преко својих јаких удружења да траже право на једномесечни распуст, право на одмор, као на пример, и на то, да се њихов војни ранг, сразмерно свима модерним војним организацијама, регулише тако да се у будуће не деси да редову — општинском чиновнику, често чак и вишем функционеру командује као официр његов дојучерашњи пандур испред врата!...

Само систематском акцијом, акцијом на свима пољима, општински службеници кроз своја сталешка удружења могу извојевати живот достојан својих тешких напора. Само тако општински службеници могу да осигурају онај максимум обезбеђења, који имају чиновници других културних муниципалних. Чиновник Лондонске општине не само да је себе и своју породицу осигурао високом пензијом у случају смрти, инвалидитета и старости, него је обезбедио себи и својој породици пун конфор, достојан слободног човека. Он има право на подизање породичне куће — виле са свима бенефицијама његове општине, има право на повлашћене кооперативе, на болницу и санаторијум и бање, на снижену тарифу железничку, паробродску и трамвајску. У задње време чак и на аеропланску. Он има право на комуналне позајмице, и на стотину других користи и нарочитих бенефиција, без којих се данашњи живот не да ни замислити. А што то све ужива лондонски општински чиновник има да благодари на првом месту своме земаљском удружењу, које је после Трединиона једна од најмоћнијих професионално-националних организација слободоумне Енглеске.

Да завршимо ово своје излагање са великим и крилатим речима славног борца за победу права комуналног службеника, Енглеца Улиама Кер Сида:

— Никада се ни једној друштвеној групацији нису поклањала права. Свака их је извојевала по цену горких жртава и тешких напора. И по тој мученичкој борби, и по мери постигнутих успеха, цени се способност једне сталешке и националне корпорације за културан живот достојан правог и истинског човека.

Кроз велики Београд:

М. Михаиловић-Световски, новинар

Ваздушно пристаниште великог Београда

Што више идемо у сусрет пролећу с небесним плаветилом, у свима хангарима и на свима аеродромима, настаје ужурбаност. Као да се сад авионска крила стресају од дугог зимског сна. Приправљају се мотори за искушења и нове подвиге. Пилоти су завршили своја теренска извиђања и све претходне зимске радове и спремају се за редовне своје путање преко неба, којима су у зимска невремена летови били привремено обустављени. Сви аеродроми су у врећу. А наш земунски више него икад.

Ако нисте били случајно само годину дана или од онога незаборавног часа кад је цео Београд ишчекивао на бежанијском аеродрому данашњег председника Аеро-Клуба, г. Тадију Сондермајера, да се са г. капетаном Бајдаком поврати триумфално из Индије, ако поготово од тог времена нисте били на ваздушном пристаништу Београда, заиста онда бежанијски аеродром нећете ни препознати.

Није то било давно, када је први хангар никао, једва је прошло три године од како је она пустара изабрана као најповољније земљиште за аеродром и ето већ је за тај неосетни период времена изникао читав градић за себе, са бројним, високим хангарима, са канцеларијама ваздухопловних друштава, — националних и међународних; — аеродром је добио своје асфалтиране стазе и добио осветљење, (постао је читаво шеталиште) затим царинарницу, полицијски комесаријат, радио-станицу, ресторане, пошту, телеграф и телефон. Једна монументална зграда, сред аеродрома већ је потпуно довршена и сместила је у себи све државне установе и један угодни ресторан, са терасом, одакле ће запослени свет на аеродрому, као и приспели путници, имати изванредан поглед на откривено небо одакле долећу сваки час ваздушне лађе. Развио се ту под бежанијском косом читав један романтични, врло пулсирани живот, који ће за дан-два отпочети да живи у пуном јеку, чим се отворе ваздушни путеви и захуче мотори авиона међународних друштава. А пре једва једну деценију, скривени непријатељски топови са

те исте бежанијске косе рушили су незаштитени, мали Београд. Ђуд историје направила је дирљив обрт. Сместила је на том истом терену ваздушно пристаниште новог, моћног, великог Београда, који се протеже данас од Чукарице до Панчева, као база за многољудни велеград блиске будућности. Ту баш, на том историјском терену наших горких, ратних искушења, одакле смо патили највише, смештене су сада очи Београда: ловачке ескадриле под командом искуснога команданта пуковника г. Миодрага Томића.

Када кроз који дан с калемегданске стазе будемо бацили поглед на ту страну преко Саве, видећемо вираже авиона, непрекидне спирале одлазећих и долазећих, малих ваздушних бродича, који су из дана у дан све крцатији робом и путницима. Видећемо их како круже, облећу, беласају и одсевају крилима на сунцу. Осмотрићемо можда и њихово елегантно, врло поуздано спуштање на терен али нећемо имати ни приближну представу оне ужурбаности, врења и карактеристичне динамике, којима се одликује већ сад наш најважнији аеродром у држави. Јер бежанијски аеродром, — ваља нам то подвући — постао је као ваздушно пристаниште престонице, централно селиште не само наше државе, већ Балкана.

Данас је то једна од главних етапа на великим међународним линијама и толико крупних имена из авијатичког света, толико ваздушних бродова, толико асова, потражили су ту, на земунској пољани мало предаха, бензина, зејтина или брзи залогај, ако не какав топли, освежавајући гутљај. И на почетку те велике улоге у светском саобраћају, желимо посветити овом важном престоничком аеродрому посебну пажњу. Посетимо га.

★

Дуго је трајала дебата у Аеро-Клубу, — сећам се тога као члан тадање Средишње управе — о будућем ваздушном пристаништу у Београду. Било је ватрених присталица који су бранили пројекат, да аеродром буде на овој страни Саве, ради лакшег комуницирања аутомобилом, док су други, предвиђајући неопходност мостовског везивања

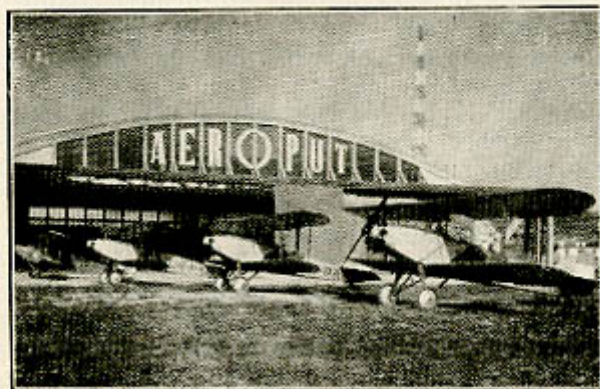
престонице са плодним сремским залеђем, и овај нови уређај Београда, његово проширење на Земун и Панчево бранили тезу, да аеродром треба да буде испод оне косе, ту крај велике реке, јер ће временом бити достојнији Београду, но да је на Бањици. Ма колико се то пре 1927 године чинило неизвесно ево се та предвиђања остварују. Мост Краља Александра блиска је стварност и из центра Београда, кроз две године најдаље, путници за аеродром и ваздушне међународне пруге, полазиће аутомобилима од хотела „Српског Краља“, и за 15 минута вожње биће на терену, пред зградом царинарнице, полиције, поште и канцеларија ваздушних компанија, односно пред својим авионом. Тиме, наравно, аеродром у Београду биће много ближи него Кбели Прагу, него Бурже Паризу. До главног париског аеродрома треба читав сат аутомобилске вожње.

Аеро-Клуб наше Краљевине, као и војне власти, нашли су доиста идеално решење, 1928 године, кад су примакли престоници главни аеродром, оставивши Панчево а напустили пројекат аеродрома, даље од Бањице. Ово тепсијасто земљиште бежанијско, с потребним километром равнице у пречнику, потпуно је довољно и за аеродром будућности, када ће још нове јединице или ваздушне компаније тражити парче места. Јер места ће бити.

За данас оно ванредно одговара своме циљу. Војни аеродром има своју територију, стриктно одвојену од територије цивилних ваздухопловних компанија, где су склоњени њихови резервни авиони. Шест авиона цивилних друштава ту ћуте и чекају. Њихови мотори се одмарају после брзих летова. Механичари их обилазе с нежношћу, у томе кавезу, мазе и испитују те своје велике, беле, металне птице. Због те необичне обазривости може се и разумети, откуда на свима нашим линијама тако апсолутни процент сигурности. Статистички, наша цивилна путничка аеро друштва су извела све своје летове повољније и од освештаних железничких возова. Не само што није било случаја несреће, него није било ни омањег дефекта, па чак се ригурозно водило рачуна о тачности реда вожње. Ваљало је полазити и стизати без закашњења. О тој исправности, у име друштва Аеро-пут води непрекидно надзор шеф цивилног аеродрома г. Мата Хођера. У име Сидне г. Карто. У име државе, води рачуна о свима манипулацијама на аеродрому, г. Мића Михайловић. Тако се одржава потпуни ред. Саобраћај се нормализује не може боље бити. Аеродром престонице Југославије уписује се у итинерере великих ваздушних такмичара и неће бити дана овога лета да се неће кроз светску штампу прочитати какав

телеграм о одласцима и доласцима сензационалних путника, чије летове цео свет прати грозничавим оком, као на пример једне мис прошлог лета.

Доиста се у смирену Београду и не слуту о томе великоме шуму крила над бежанијском равни. Само један дан проведен на тој осунчаној пољани, где ветар шиба с Карпата осетније но у затвореним улицама града, где се живи са заносом, само тај један дан проведен од јутра до мрака, дао би пуну слику интензитета авионског саобраћаја. С упереним погледом у висине, цео дан опстојавајући у сенци моћних крила, и дошао би сваки брзо до закључка, да је авијација данас освојила публику и да је земунско

Са београдског аеродрома

ваздушно пристаниште на путу да буде прометна станица великог стила.

Нећемо узимати у обзир наше драге војне пилоте, који на својим машинама за лов, узлећу од ране зоре, у групама и појединачно, и врше своју службу херојску до вратоломности. Они овде не спадају у обзир. Осврнућемо се више на путничке авионе, који редовно полазе зором из Париза и у 8 часова из Беча, пошто је путник попио белу кафу са бечким шлагом и добрим пецивом, на бечком аеродрому. Очекиваћемо авион из Загреба, из Букурешта, из Солуна, који долази преко Скопља и Ниша. То је непрекидано одлажење и долажење.

Ево њиховог свакодневног реда вожње, какав се намеће и за наступајућу сезону лета:

На аеродром стижу:

Авион „Сидне“ из Софије у	8.55 час.
„ „Сидне“ из Букурешта у	8.55 „
„ „Имperiјал Релвејс“ из Индије у	12.45 „
„ „Луфтханза“ из Пеште у	11.20 „
„ „Аеропут“ из Солуна у	11.50 „
„ „Аеропут“ из Беча и Загреба у	14.00 „
„ „Сидне“ из Пеште, долазећи из Париза у	16.15 час.

А са аеродрома полазе:

За Загреб авион „Аеропута“ у	8.30 час.
„ Пешту авион „Сидне“ у	9.05 „
„ Индију виа Скопље авион „Имperiјал Релвејс“ у	10.00 „
„ Софију авион „Луфтханза“ у	11.55 „
„ Пешту авион „Луфтханза“ у	12.20 „
„ Скопље авион „Аеропут“ у	13.00 „
„ Букурешт авион „Сидне“ у	16.20 „
„ Софију авион „Сидне“ у	16.25 „

То је такође свакодневни ред, сем енгелеске линије која саобраћа само недељом, носећи хитну државну пошту из Лондона за Индију.

Увек, када наступа јесен, из чисто финансијских обзира, домаћа компанија „Аеропут“ укида једну своју линију **Београд—Скопље—Солун**, али зато тада на аеродром долеће недељно једаред, авион холандске компаније К. Л. М., вршећи хитну поштанско-путничку службу између **Амстердама** и холандских колонија у **Индији**.

Не узимамо овде у обзир још и случајне авионе, оних пролазећих спортиста, званичних ескадра, асова авијације који лете ваздухом у циљу каквог рекорда, па се заустављају на пет минута на земунском аеродрому, било услед дефекта, било услед невремена. Њих је понекад у изванредном броју. Једном годишње, кад Аеро-клубови **Мале Антанте** праве велику утакмицу у затвореном кругу **Београд — Букурешт — Варшава — Праг — Београд**, на аеродрому је незаборавна свечаност а сем тога, нема недеље, када одбор Аеро-клуба »Наша Крила« не приређује на земунском аеродрому за најширу јавност кратка летења, са опробаним пилотима, за врло доступну цену, тако да силан свет, особито онај најмлађи, сви аерофили од расе, нагнута ради својих емоција на капије аеродрома, који се претвара тако у пољану ваздушног спорта. Та ваздушна крште-

ња већ су отпочела и ове године, од првих дана марта.

*

Сви ти авиони што крстаре небом, не одлазе и не долазе празни. У њима су фотеље пуне путника, који радознано извирују на пејсаже. На крилима преврћу књижице, пуне описа и слика земаља преко којих лете. Сребрне две реке, особито плави Дунав који је странцима дуго на путу и пред очима, мами легенде, звиждук валцера, и низ слатких унутарњих слика. Чиста романтика извири из белине линија, лепоте панораме и механике сећања. Поред путника ових најекспреснијих возова, који по доласку на аеродром излазе за који часак истегну ноге и удахну ваздух на чврстој земљи, поред њих, дакле, за тих десет минута колико се свега међународни авиони задржавају на ваздушном пристаништу Београда, из авиона се извлаче бројни пакети, писма, новине. Како је задовољство раширити у 16 и 35 по подне, париски **Тајмс** који је синоћ био на париским улицама. Читавих 36 часова пре најбржег међународног воза! Света брзина, пред којом се ваља поклонити! Зато су занимљива та искрцавања! Шта све не носе авиони под репом! Најновије модерне артикле; балску хаљину од Џени за гђу X, пакет свиле за фирму Д..., аутомобилске делове; радиом наручене спортске-штофове из Лондона, за неколико овдашњих центлемена, који неће да виде исто одело ма на коме другоме, већ као какве прециозе, монополишу мустре за себе. Није тај пртљаг мали. Царинарница има пуне руке посла и протокола. Цифра оцарињене робе, приспеле са севера или са југа, прелази милионе. То је позитивни активитет овог ваздушног пристаништа, који се из далека чини мали и нем, али који тек онда покаже своје размере и своју међународну важност, кад се само један дан пробави у сенци његових огромних хангара и шумних крила.

Комунална хроника:

Освећење нове београдске кланице

У недељу 22 марта обављен је свечан чин освећења нове модерне београдске кланице чије је подизање почело још пре три године и која је сада коначно довршена. Између о-

нешто пре једанаест часова почео је у великој сали нове кланице обред освећења. Освећење су извршили свештеник г. Светозар Стојковић и ђакон г. Ђорђе Несторовић.

Моменат освећења кланице

сталих одличних гостију, свечаности су присуствовали: изасланик Претседника владе г. Драг. Антић, начелник Министарства, изасланик Министра Пољопривреде г. Д-р Љевачић, начелник ветеринарског одељења, изасланик Команде Београда потпуковник г. Станиша Катанић, санитетски генерали г.г. Протић и Поповић, помоћник команданта жан-дармерије г. Вујичић и др.

Београдску општину претстављали су: претседник г. инж. Милан Нешић, први потпретседник г. др. Милослав Стојадиновић, други потпретседник г. Никола Крстић, кмет правник г. Иса Протић, финансијски директор г. Ђулизибарић и одборници, између којих су запажени г.г. Букић-Пијаде, Букавац, Дравић, Триковић, Новаковић, Старчевић, Негослав Илић, Д-р Стојановић, Матејић, и остали.

Земунска општина била је претстављена са нарочитом делегацијом одборника, док је делегацију Панчевачке општине предводио сам претседник г. Васа Исаиловић.

ГОВОР ПРЕТСЕДНИКА г. НЕШИЋА

По свршеном освећењу, претседник општине г. проф. инж. Милан Нешић одржао је, пажљиво саслушан од многобројног грађанства које је препунило халу, следећи говор:

— Изасланиче г. Претседника владе, госпође и господо, — мила ми је дужност, ретко задовољство, да отворим данас једну овако културну установу градску, једну модерну и уређену сопствену кланицу, која је у стању да нам пружи највише јемство за сигурно и хигијенско снабдевање наших грађана месом и месним прерађевинама.

„Заиста таку благодет Београд је потпуно и заслужио. Деценијама га је то кланично питање мучило и било предмет и његових чежњи и надања. Али, једно материјалне тешкоће, а друго предрасуде не даваху му могућности да ефикасно приступи решењу овога важног питања све до 26 септембра 1927 године, када је суд општински одлучно решен: да осигура својим грађанима највећи хигијенски ступањ у манипулацији и раду око

Претседник г. Нешић отвара нову кланицу

клања стоке — поднео одбору и одбор усвојио решење: да се некадашњи Сточни Трг трансформише у нову Кланицу, коју ми да-

нас хвала богу и нашим заједничким напорима отварамо и пуштамо у рад.

„Ово је случај у коме се може остати и скроман, и ипак рећи да је то једна велика аквизиција за Београд; велика, јер ослобађа нашу престоницу једне несавршено недовољне и нехигијенске старе кланице а обогаћује га једном модерном кланичном установом, која ће моћи да подмири потребе

После осећења: председник г. Нешић са грађевинарима кланице и претставницима београдских месара

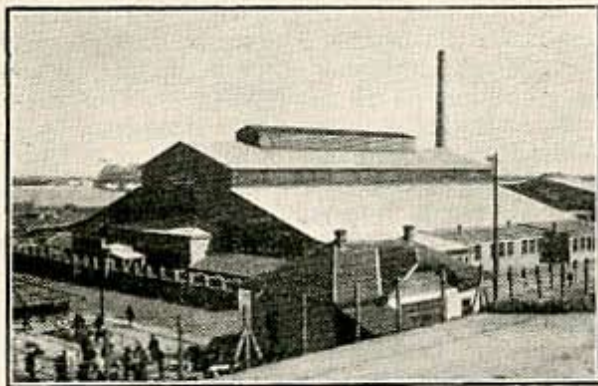
Београда, увећаног чак и до 500.000 становника и у којој су сви па и најстрожији хигијенски услови до педантности задовољени. За све манипулације, за сав рад: од клања крупне или ситне стоке до купљења крви, парења, шурења и осталих кланичних операција — удешена је наша кланица тако савршено да својим машинама, механичком лабораторијском чистоћом, и хигијенским уређајем може да увери и највећег скептика, да су прошла она времена, када се стока за исхрану Београда клала, варварски оборена на земљу, снагом и ударом ушнице од секире и када су се, после овог мучног мрцварења и клања, стварале на томе месту читаве локве крви, дроба и муља земљиног. Али све ће се те, Богу хвала, већ минуле незгоде Београда заборавити под благодетима новог културног уређења, које ће нам омогућити пуно одржавање чистоће и свих других захтева данашњице.

„Наша нова кланица је пред вашим очима. Она можда није монументална, али је зато, како рекох, уређена и опремљена свима потребама о чему се и сами уверавате рођеним очима, тако да вам ја о тим детаљима ни једну реч не морам рећи. Али вам зато морам рећи оно што се очима не види, а што је ипак тако солидно и трајно узидано у те-

меље ове грађевине. То је пре свега поменута одлучност суда и одбора из 1927 године, на којој базира цела ова тековина. Г. д-р К. Кумануди, тадашњи председник и пок. д-р Коста Јовановић, потпредседник, учинили су се, својим живим заузимањем за подизање ове кланице, толико заслужни, да им се у овој прилици имена са особитом захвалношћу морају поменути. Они су били иницијатори и највећи поборници да Општина добије оно што данас има, а тиме се еманципује од обавеза према Кланичном друштву коме је Општина до данас плаћала по 1.800.000 динара годишње. Нека им је због тога од срца хвала!

„Но, нису они једини чије заслуге морам истаћи у овој свечаној прилици, те ћете ми зато допустити да у знак захвалности побројим имена оних без чије сарадње ова дивна идеја не би могла постати стварност. Програм начин извођења радова и адаптацију постојећих објеката за ову кланицу решили су са стручне стране г. г. Свет. Генић и Миливоје Тричковић, са вредним и заслужним општинским ветеринаром и шефом Кланице г. д-р Александром Петровићем, који су од почетка до краја руководили извођење свих радова. Њима су својим стручним саветом свесрдно помогли инжењери Дирекције трамваја и осветљења гг. Д. Савић и М. Швабић док је вођство по природи саме службе било у рукама Техничке дирекције, најпре са г. Вуловићем, а потом са г. О. Кузмановићем на челу.

„Само непосредно извршење свих објеката и инсталација извршила су поједина техничка предузећа, чији савестан рад нас такође обавезује признањем, те ми је пријатно да у знак захвалности наведем и њи-

Општи поглед на нову општинску кланицу

хова имена, то су: гг. Букавац и М. Смиљанић који су још 1912 године озидали централну халу, која је овом приликом адаптирана за кланицу, са додатком крила, са једне и друге стране; Шкодини заводи из Пилзена који су извршили испоруку и монтажу ма-

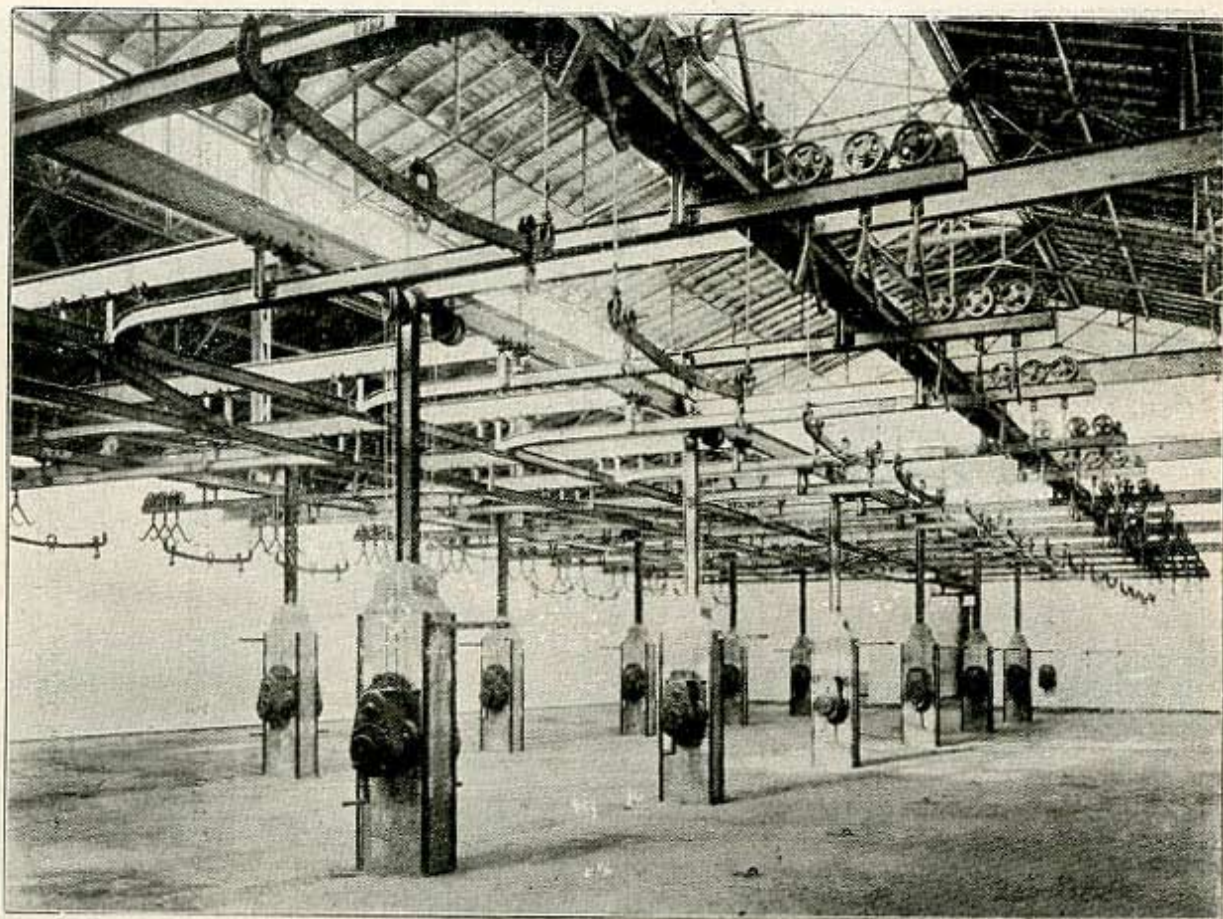
шинског дела кланице; г. М. Радојловић, чије је предузеће набавило и монтирало парне котлове и озидало велики кланични димњак; г. Влајко Гранжан који је озидао котларницу и израдио канализацију; г. Т. Милошевић који је прекрио главну халу, изместио сточни трг и израдио ново стајалиште за продају стоке, г. М. Секулић који је израдио хладњаче, кутелај за крупну и ситну стоку и оборе, г. М. Ракић који је премешао

његовој намени, ја сам срећан што ту радост могу да поделим са вама који својим бројним присуством доказујете да вам је напредак рада бар толико исто на срцу колико и самој општинској управи... Живели!"

Дуг, топао говор председника престоничке општине сви присутни дочекали су са спонтаним узвиком: „Живео!"

Пошто је говором председника Општине главни део свечаности завршен у великом халу приређена је богата закуска за присутне.

Увек предусретљиви управник кланице, ветеринарски лекар г. д-р Александар Пе-

Нова кланица: одељење за клање крупне стоке

стио зграду за вагу; г. В. Јовић који је израдио машинску зграду за смештај резервоара и компресора; г. М. Поповић који је израдио све кланичне подове и сву каалдру и извршио бојење свих гвоздених делова; предузеће „Ограв“, са г. Швејкарком, који је завршио унутрашње радове и најзад г. М. Премовић — предузеће „Телеграфија“ које је дало инсталацију за осветљење

„Разуме се по себи, да су и данашњи суд и одбор општински имали свој удео у раду на окончању овога посла. У тренутку доласка данашњег суда на чело управе било је већ давно готово скоро две трећине централног посла. Требало је извршити само завршне радове у вредности око пет милиона динара, па да Кланица, чије свеукупно кошта-

Председник Општине

Пошто је говором председника Општине главни део свечаности завршен у великом халу приређена је богата закуска за присутне.

Увек предусретљиви управник кланице, ветеринарски лекар г. д-р Александар Пе-

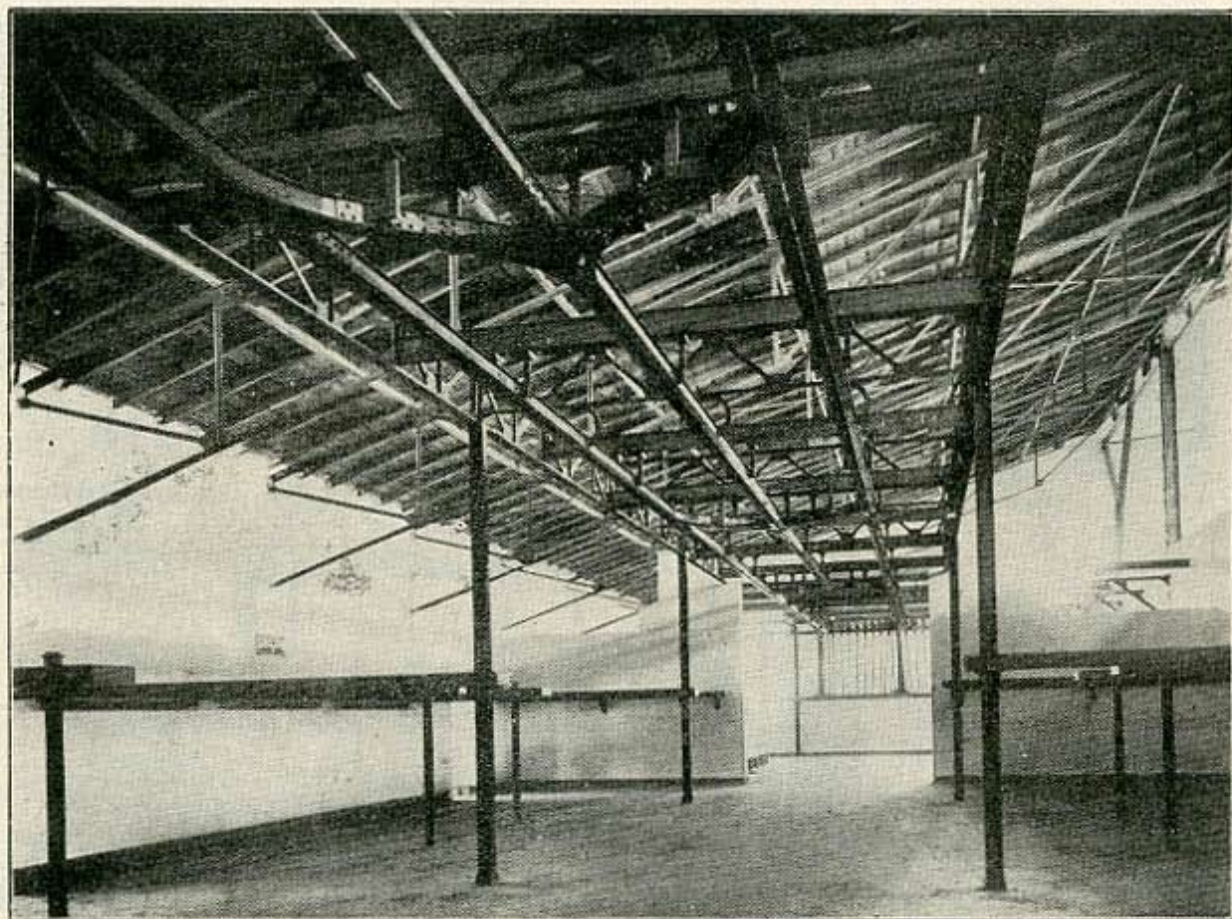
тровоћ који је у подизање кланице уложио највише труда, много воље и одушевљења, провео је новинаре кроз сва одељења, јасно предочавајући будући рад Кланице.

Нова београдска кланица, подигнута на најмодернијој основи претставља један огроман плус у савременом напретку престонице, један снажан корак у свима правцима њеног развитака, а нарочито у здравственом. Неоспорно је да ће она у потпуно-

свиња, што код других кланица у свету не постоји. Затим музеј меса и ретко уређену лабораторију.

Чистоћа у новој кланици биће јединствена: поступак око клања стоке заснован је на строго хигијенској бази, а за кланично особље израђена су купатила, клозети и гардеробе и на поступак око одржавања чистоће обратиће се велика пажња.

Крв од заклане стоке неће више пропа-

Нова кланица: одељење за клање ситне стоке

сти одговорити своме задатку; гаранцију нам за то даје њен одлично смишљен и заиста мајсторски уређај, њене савршено најновије машинерије, и најзад воља њених ствараоца, са којом по довршеном делу улазе у рад... Трансформација бившег Сточног Трга у нову кланицу дала је најпозитивније резултате који су се могли очекивати. Пошто су искоришћене постојеће зграде и пошто је велика хала са површином од 2500 кв. м. адаптирана, дограђене су још друге потребне зграде и добила се данашња модерна кланица која не заостаје ни најмање за осталим велиградским кланицама, и која, што није без значаја споменути, има и једну новину: у одељењу у коме се кољу свиње, уведена је и инсталација за шурење

дати као до сада, него ће се хватати у нарочите судове, тако да ће моћи бити искоришћена у индустријске сврхе; на тај начин створен је један леп приход Општини, до сада неискоришћен.

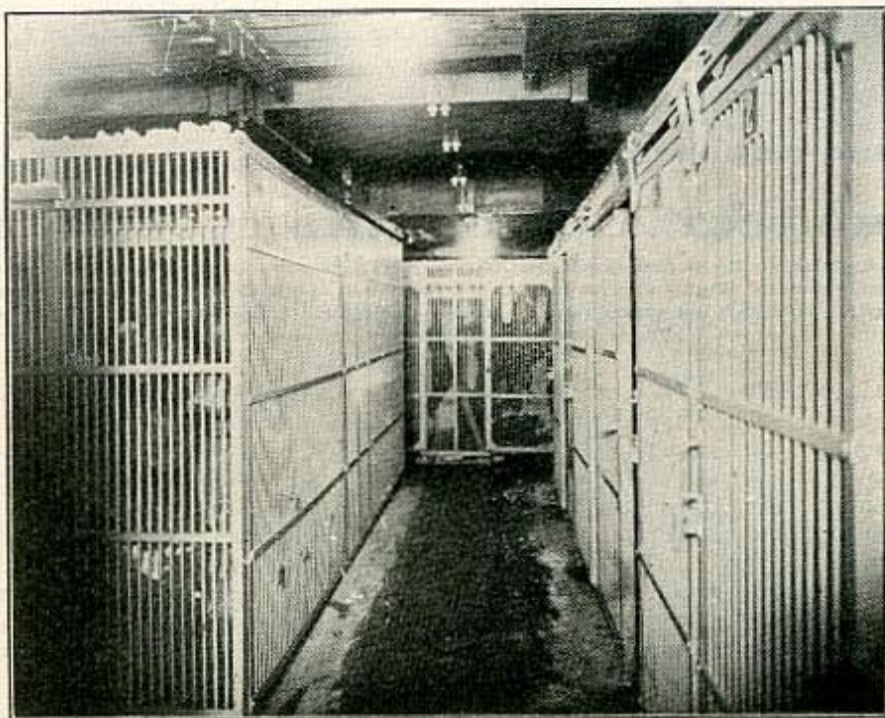
Главна кланична зграда подељена је на три дела: на одељење за клање ситне стоке и мале телади, на одељење за крупну стоку, и најзад, на одељење за клање свиња.

Површина одељења за клање ситне стоке износи 780 кв. м. У овом одељењу су монтиране 680 кука за прихваћање заклане стоке; ове куке монтиране су на 210 метара гвоздених носача. Месо од заклане стоке веша се о куке и транспортује специјалним колосеком у предхладњачу. Приликом транспорта месо прелази преко једне ваге,

која аутоматски важе и региструје тежину меса, те се на тај начин добија тачна мера заклане стоке, а тиме се избегава и неправилна наплата кланичне таксе.

На крају интересантно је подвући, да су како хала, тако и остала одељења обложена по зидовима у висини од два метра белим емајлираним керамичким плочицама. Исто

Кланична хладњача

Одељење за клање крупне стоке које се налази у самој средини хале има у дужини 52 метра и у ширини 20, има 29 места за клање и снабдевано је дизалицама које имају носивост по 1250 килограма.

Одељење за клање свиња има удешен поступак тако, да се свиња приликом клања и шурења не налази ни један моменат на поду.

тако инсталација електричног осветљења је снажно проведена, како би светлост при вршењу клања била потпуна. А за производњу топле воде и паре, подигнута је специјална зграда, и тако је и та мера за одржавање чистоће у кланици — уз одлично изведену канализацију — са успехом учињена.

Социјално-здравствена хроника:

Манифест Лиге против туберкулозе

Са пленарне седнице Главног одбора Лиге — Шта се све до сад урадило код нас у борби против туберкулозе. — Резултати анкете станова. — Проблем исхране широких слојева нашег народа. — Изградња санаторијума на Авали. — Подизање дејчјих школа у природи. — За Закон о сузбијању туберкулозе и т. д.

Питање сузбијања туберкулозе код нас постаје из дана у дан све значајније, све болније, па, можда, и све теже. Туберкулоза, та страховита социјална болест наших дана, узима све више маха. Нарочито по нашим градовима. Београд у овом погледу стоји најгоре. За њега и надлежне власти тврде да је он једна од најтуберкулознијих вароши на свету, а службени статистички податци престоничког санитета доказују да морталитет од туберкулозе из године у годину расте, и да данас сваки трећи грађанин Београда страда од туберкулозе. Узели смо Београд као пример, али на жалост ни други наши градови, па ни села у многим крајевима државе, не стоје много боље.

Зато је борба против туберкулозе код нас једно првостепено државно, народно питање, зато акцији наше Лиге против туберкулозе, — на чијем су челу данас највиђенији наши лекари-фтизиолози, комунални радници и социолози — морамо посветити високу пажњу и обилну сарадњу.

Лига против туберкулозе показала је последњих дана снажну и смишљену активност у извођењу свога благотворног програма.

Ми смо о њеном раду и акцијама за социјалну предохрану против туберкулозе, као и о осталим њеним акцијама и прегнућима писали врло опширно.

Сада доносимо информативна обавештења о раду пленарних седница Главног Одбора Лиге против туберкулозе, које су ових дана непрекидно одржаване у дворани палате »Црвеног Крста« у Београду. Овим пленарним конференцијама присуствовали су, између осталих и чланови Главног одбора г.г. Љуба Стојановић, претседник Лиге против туберкулозе, Д-р Милослав Стојадиновић,

потпретседник Општине београдске, Д-р Аца Радосављевић, проф. универзитета, Д-р Чеда Ђурђевић, санитетски генерал, Д-р Жарко Рувидић, санитетски генерал, Д-р Јеврем Недељковић, професор универзитета, Слободан Ж. Видаковић, отпавник послова Савеза Градова и главни секретар Лиге против туберкулозе, Д-р Миодраг Врачевић, директор анти-туберкулозног диспансера, Д-р Милан Петровић, шеф опште Државне Болнице, Д-р Сергије Рамзин, шеф санитета београдске Општине, Д-р Сава Недељковић, физикус Земуна, Д-р Панта Теодоровић, физикус Панчева, проф. Божићар Зечевић, први секретар подмладка Црвеног Крста, Драгиша Лапчевић, претседник Југословенског Новинарског Удружења — Београд, Мил. Радивојевић, потпретседник Државног Савета, Д-р Смиљанић, Д-р Милош Борић, Д-р Јован Добродолац, Д-р Стаја Стајић, Д-р Макфелд, Д-р Мил. Милошевић, проф. Петар Илић, Д-р Јанкулов и други.

На овим седницама Главног одбора поднети су и детаљно претресани и примљени реферати г. Д-р Јеврема Недељковића и др. Милана Петровића о акцији за подизање санаторијума на Авали, г. Д-р Ал. Радосављевића и д-р Љубе Стојановића стручни реферати као фтизиолога и реферат главног секретара г. Слободана Ж. Видаковића о досадашњој акцији Лиге у погледу социјалних мера за сузбијање туберкулозе. Исто тако претресан је и пројекат програма будућег рада Лиге у 1931—1932 год., кога је такође израдио г. Слободан Ж. Видаковић као главни секретар Лиге. После вишечасовне дискусије, у којој су учествовали сви чланови Главног Одбора, једногласно је и са похвалом примљен пројекат г. Видаковића о детаљном програму рада и акцији Лиге у 1931—1932

години. На последњој седници ових пле-нарних конференција Главног одбора Лиге против туберкулозе издат је манифест, преко кога Лига обавештава јавност како о досадашњим резултатима борбе противу туберкулозе, тако и о нашим социјалним и здравственим приликама, као и о потребним заједничким прегнућима у будућој акцији и борби. Манифест гласи:

Манифест Лиге противу туберкулозе.

„Лига против туберкулозе обраћа се овим манифестом целом југословенском народу, позивајући га да удруженим снагама

несретне болести, онда нам се туберкулоза појављује у свој својој страхоти ужаснија него помор од куге или колере, грознија него и једна друга болест за коју човечанство зна.

Ми се овим манифестом обраћамо целом нашем народу желећи да нашем досадашњем раду дамо широки публицитет и молећи ме-родавне кругове да нам пруже своју пуну и драгоцену сарадњу.

За борбу против ове немани немоћна је не само Лига против туберкулозе него и са-ма наша снажна држава ако је цели народ не прихвати са пуном свешћу о њеној пакле-ној снази и са пуном решеношћу да нам у

Туберкулозна мати, чиновничка удова Н. Н. у једној поломљеној шупи, чије су рупчаге затиснуте старим коритом и неким иструлелим гредама. Снимано на месец дана пред несрећничину смрт.

заузме са њом један јединствени фронт противу ужасне социјалне болести туберкулозе, од које сада у нашој земљи годишње болује **петсто хиљада становника а умире преко педесет хиљада душа.** Када се овоме дода само економска вредност шестстотина хиљада грађана, које је прогутала туберкулоза за последњих дванаест година и шест милиона туберкулозних болесника, избачених зато време из привредног строја, онда нам излази у најбољој светлости катастрофална истина да је нашу државу туберкулоза за последњих дванаест година коштала преко шест стотина хиљада гробова а народну економију преко стотину и двадесет милијарди динара, а то је крвавији трибут него свих ратова укупно а већа штета него што износи државни буџет од оснивања Карађорђево Србије па све до Светског рата. Само свакогодишња материјална штета коју нам наноси туберкулоза прелази десет милијарди динара, а то је више од три четвртине свих продуктивних и непродуктивних расхода око годишњег одржавања наше државе. А када се умирању одраслих дода борј дејих гробова од ове

овој тешкој али благородној и поносној борби помогне раме уз раме до заједничке победе, бар до оне коју су сви други културни народи извојевали.

Борбу против туберкулозе мора да води цело друштво јер је туберкулоза друштвена болест. А та борба није искључиво медицинска борба. Истина је да је данас лечење туберкулозе много успешније него раније, али се она само лечењем не може никада сузбити. За заштиту од туберкулозе, за потпуно савлађивање овог најстрашнијег непријатеља човечанског рода морају се предузети социјалне мере, читава једна реформистичка акција, јер се без ње не да ништа, апсолутно ништа урадити.

За снажење социјалне профилактике.

Инспирисана тим схватањем Лига против туберкулозе посветила је први део своје акције снажењу социјалне профилактике код нас. Велики део ове своје акције дала је Лига на првом месту станбеном питању и у две широке анкете она је енергично и јавно констатовала на пример да Београд у опште не-

ма здравих станова ни за 40% својих становника а да радничка, сиротињска и периферијска насеља претстављају праве расаднике туберкулозе. Ништа боље у овом погледу не стоје ни наша друга већа градска насеља. Не мању пажњу Лига у првом свом делу рада посвећује и проблему исхране народних маса, јер слаба и квантитативно и квалитативно исхрана народа води неизбежном и хроничном изгладњивању широких народних маса, дегенерацији и стварању терена за сва опака оболења, нарочито за туберкулозу. Наша проучавања овога проблема, поткрепљена и многобројним статистичким, анкетним и другим материјалом, довела су до два неизбежна закључка:

1.) Да се наш народ у најширим слојевима храни рђаво, нездравом и недовољном храном.

2.) Да је ради побољшања исхране илустријорна усамљена васпитна пропаганда, него да се упоредо са живом пропагандом имају да реше питања рационализације рада код нас, нарочито на селу, као и да се ублажи беспослица и привредно економска криза.

У своме другом делу акције Лиге је пре свега прегла да се реши питања смештаја и изолације туберкулозних болесника, јер је једно од најважнијих питања у борби против туберкулозе, питање смештаја туберкулозних болесника и њихово лечење. Једино смештање туберкулозних особа у лечилишта, болнице, колоније, превенторијуме и опоравилишта решава се темељито и питање предрокане, јер када изолујемо болеснике са јаче заразних клица, онемогућимо и ширење болести у њиховим породицама и њиховој непосредној околини. У овим специјалним установама лече се врло успешно све врсте туберкулозе тако да се и од најтежих може да спасе бар половина.

Изградња санаторијума за туберкулозне на Авали.

Зато је Лига против туберкулозе схватила да је један од најважнијих циљева у овој борби подизање лечилишта за туберкулозне. Њеном и њених најистакнутијих чланова иницијативом подигнут је и биће скоро отворен модеран павиљон за грудне болести у општој Државној болници у Београду за двестотине болесника. Исто тако је Лига својски прихватила иницијативу и акцију физиолошког друштва у Београду на подизању комплекса лечилишта код Шупље Стене, седам километара иза Авале, који ће ускоро бити подигнути и где ће се сместити и лечити преко осамстотина болесника. Тај ће комплекс санаторијума бити састављен из посебних санаторијума, које подижу, поред Министарства социјалне политике и народног здравља, разне установе за своје болесне

чланове: Уред за осигурање радника, Болеснички фонд железничара, Београдска Општина, Црвени Крст, и Лига против туберкулозе.

Али за потребе Југославије, у којој има преко петстотина хиљада туберкулозних, ових осамстотина постеља претстављају само почетак тешког рада на смештају и изолацији туберкулозних. За смештај свих оних које морамо издвојити из породица треба да имамо око педесет хиљада постеља. А ми у целој држави немамо више од две хиљаде постеља. Зато Лига ставља себи за циљ да покрене у јавности питање смештаја туберкулозних да би га остварила помоћу свих установа социјалног старања, како државних тако и приватних хуманих друштава и појединих добротвора.

Подизање лечјих школа у природи.

Исто тако, Лига против туберкулозе успела је да од Београдске општине — која из дана у дан све већу пажњу поклања њеној акцији — добије један диван и здрав терен на периферији Београда, у улици Шуматовачкој, на коме ће Лига још ове године подићи школу у природи, школу сунца и ваздуха, у којој ће проводити дане многобројна београдска слабуњава деца.

Мајски дани антитуберкулозне пропаганде »Дајмо деци сунца и ваздуха«.

Данас је цело човечанство истакло парола: »Дајмо нашој деци што више сунца и ваздуха«, и Лига против туберкулозе се такође залаже за њено отварање, нарочито имајући у виду да је 90% наше варошке деце заражено туберкулозном клицом у разним облицима. Осећајући сву тежину проблема нашег детета и ојачања његовог организма, Лига против туберкулозе одлучила је да се и ове године дани борбе против туберкулозе (2, 3 и 4 маја) одрже у целој држави под девизом: »Дајмо деци ваздуха и сунца«. Организацију ових антитуберкулозних дана и ову опште народну манифестацију извршиће локална и месна друштва противу туберкулозе уз помоћ антитуберкулозних диспансера и државних хигијенских завода. У те дане деци и омладини свих школа, од основних до универзитетских, биће одржана свечана пропагандистичка предавања о значају антитуберкулозне борбе и социјалне профилаксе. Сва ова предавања одржаће се тих дана широм државе на чистом ваздуху и на сунцу, исто ће се тако извршити у великим градовима и манифестације са митинзима под паролем: За општу народну организовању борбу против туберкулозе.

Акција за доношење закона о обавезном лечењу туберкулозе.

У осталим својим многобројним прегнућима Лига је учинила предлог надлежнима

да се што пре донесе закон о обавезном лечењу туберкулозе, као и о забрани брака лицима са отвореном туберкулозом; развила је живу акцију код општина градских, преко Савеза градова и државе за хитно отварање што већег броја диспансера, дечијих обданишта, сунчаних школа на ваздуху за анемичну децу и осталих установа за сузбијање почетне туберкулозе, затим општинских шегртских домова и т. д. за реформу наставе у погледу хигијенско-профилатичном, за изградњу радничких сиротињских општинских станова и т. д.

Хитност потребе пошумљивања голети.

Лига против туберкулозе схватајући сав значај шуме у општем санирању здравствених прилика у великим људским центрима, учинила је предлог надлежнима да се што пре приступи пошумљивању свих голети око Београда, као и у целој држави. А да би у овом замашном послу учествовао цео народ, — јер он се само триумфалном снагом целог народа да извести — Лига је предложила да се један нарочити дан у години прогласи законом за шумски празник и посвети саћењу шума. На тај празник и сва школска деца, и војска, и народ, и свевитешке и хумане корпорације, имале би да се посвете једнодневном саћењу шуме.

За што успешнију борбу против туберкулозе.

Најзад је Лига нашла да је илузорно улазити голих руку у борбу са овим исполинским непријатељем људског рода, са туберкулозом, и да се успешна и победоносна борба не да замислити без чврсте материјалне базе.

Тога ради је економска секција Лиге против туберкулозе прегла да што јаче оснажи материјалне фондове Лиге. Поред прихода од чланских улога, добротвора, које Лига сваког дана све више добива, поред продаје пропагандних маркица Лиге против туберкулозе, које ће се растурати и ове године, Лига се обратила надлежнима са молбом да се у државни буџет као и у бано-

винске и градске буџете унесу потребне суме за борбу против туберкулозе, било као доплате локалним Лигама, било као државни или централни фонд за ову борбу. Исто тако Лига се обратила Господину Министру Грађевина са молбом да одобри да се уз редовне поштанске марке могу лепити Лигине марке; а у дане антитуберкулозне опште народне манифестације (2, 3 и 4 маја) да се дозволи да се у поштански саобраћај пuste само и једино Лигине поштанске марке, чији се приход има искључиво употребити за подизање дечијих установа за сузбијање туберкулозе.

Лига против туберкулозе на завршетку овога манифеста удара гласом на једну велику и општу истину — коју није штетно ни по сто пута рећи — да је туберкулоза наш највећи и најсвирепији и најкрволочнији непријатељ. Противу њега је појединачна борба апсолутно недовољна. И зато Лига против туберкулозе налази да се само општом мобилизацијом свих наших снага и свих могућих средстава и државе, и општине, и школе, и војске, и приватних установа, могу постићи повољни резултати.

Без тога свака изгубљена година претстављаће нам једну нову крваву и болно изгубљену битку, једно ново гробље наше најбоље деце.

Главни одбор Лиге против туберкулозе:

Главни секретар: Претседник
Слободан Ж. Видаковић Лиге против
туберкулозе:

Д-р Љуба Стојановић

Чланови Главног одбора:

Д-р Чедо Ђурђевић, Д-р Жарко Рувидић,
Д-р Милослав Стојадиновић, проф. Д-р Александар Радосављевић, Драгиша Лапчевић,
Мил. Радивојевић, Д-р Милан Петровић, Д-р Јеврем Недељковић, Д-р Смиљанић, проф. Петар Илић, Др. Миодраг Врачевић, Д-р Сава Недељковић, проф. Божидар Зечевић,
Д-р Макфелд, Д-р Паута Теодоровић, Д-р Милоје Милошевић, Д-р Јован Добродолац,
Д-р Стаја Стајић, Д-р Албала Давид и Д-р Јанкулов.

Јавна говорница:

Јован Ст. Максимовић,

председник Савеза хуманих друштава Краљевине Југославије

Прави значај београдских хуманих друштава

У угледном часопису Београда, „Београдским Општинским Новинама“ од 20. фебруара о. год. оштампан је у јавној грађанској говорници, чланак г. Димитрија Ј. Стојановића у коме су изнете појаве стварања у Београду асталских или кафанских хуманих друштава. Уважени писац говорећи о овим друштвима назива их ненормалним и нездравим предузећима, што свакако није на своме месту, можда је чак далеко и од улудности, јер је нормалније чинити добра дела и остало, што београдска асталска хумана друштва данас чине, но стално за зеленим столовима академија теорисати, да треба ово и треба оно учинити и на томе се остаје.

Што се данас асталска хумана друштва стварају по београдским кафанама није чудновато, јер се и многе далеко важније ствари општега значаја решавају за тим истим кафанским столом. Најзад познато је, да су за савременог и културног човека кафане једна неопходна психолошка потреба, коју изискује савремени живот. Стари патријархални живот из домаћих састанака дао је од себе све што је могао дати.

А сада људи, уморни од својих дневних послова, желећи да измењају мисли са својим пријатељима, посећују кафане место домова, где се информшу о свему, измењају мисли, па и разоноде. Да ли ће они при том мезетити и пити више или мање то стоји до њихове воље и финансиске моћи, али да добронамерни људи најлепше и најплодније искористе и тај скуп за хумане сврхе и да се сете оне недужне и сироте деце — наше будућности — то је факат! Друштво се из основа не може изменити, а ми морамо бити свесни тога и са временом ићи, а ако би кафане биле штетне у опште за друштво и државу — требало би их онда и затворити!

Имена хуманих кафанских друштава долазе по предлогу појединих чланова, која су сама по себи психолошки примамљива и са тим разлогом усвојена. То бива договорно, и као последица нечега, што их привлачи. Само име друштва а и скуп чланова, који

ово друштво сачињавају, непрекидно га потсећа да поред личног задовољства чини и добра дела. Како су то већином људи угледни, а по свом материјалном стању средњег и нижег полажаја, то им је и буџет за личне издатке одређен, у већини случајева минималан; па када они одвајају, и од тога буџета коју пару за сиротињу и помоћ онима, који су у беди и невољи, зар то онда није за сваку и највишу похвалу?! Осим овога трошење алкохола сузбија се индиректним путем и то са успехом. У осталом, што се нас тиче, имена друштава нису вулгарна јер знамо: да је „Ротква“ наш пољопривредни производ, чак и лековит, да се „Поцепан Капут“ мора закрпiti или заменити новим, и да ће се здруженим снагама преко једне организације „Лако ћемо!“ лако подмирити и своје потребе и одвојити и нешто за сиротињу. У осталом знамо ми да постоје у Београду многа друштва са врло звучним именима и луксузним апартманима, у којима се троше огромне суме на шампањак и коцку, али од којих се до сада ни пара није добила за сироту школску децу и дечицу испод седам година.

Нетачно је да се у нарочитом расположењу за пуним столом дели деци одело, но се то чини тако рећи на један васпитно свечан начин. Деци се у појединим друштвима том приликом приреди и закуска, док се код појединих друштава то чини о друштвеној слави. Кад је реч о славама друштвеним ту се не можемо сложити са уваженим писцем, јер је тачно, бар по верском предању, да је Бог свуда и на сваком месту, па зашто, да се онда по кафанама не слави? Што се пак гозби тиче и трошења на ове приликом слава, видели смо и видимо свакодневно, да се без закуски, то некако теже спроводи. За доказ, да је ово тачно, нека послужи школске славе, где се такође служи алкохолним пићем и осталим ђаконијама. Па када је то унето и у школу — храм просвете — нашто замерати, што се то чини по кафанама? Протекле године Хумано друштво „Ротква“, као најстарије, прославило је своју славу у знаку

трезвености — без алкохола! Трошак око ових свечаности сноси сам домаћин, а никако друштва, јер у друштвима сви чланови раде бесплатно, пошто се друштвени приходи до последње паре искоришћавају само за сироту децу и високо хумане циљеве, који су друштвеним правилима предвиђени, што уважени писац вероватно не може или не жели да схвати, да и у добу грубога материјализма има још самарићана, за које се само из Библије зна.

Познат нам је пут на који нам се указује и препоручује као правилан — школски фондови за помагање сиромашних ђака, — јер су чланови наших хуманих друштава већином чланови па чак и претседници школских фондова. Значи, да је све ово што чине наша кафанска хумана друштва само вишак у сваком погледу, јер би престанком рада ових друштава, тај вишак помоћи потпуно отпао.

Што се тиче искоришћавања прихода ових друштава могло би се много говорити, а тврдимо, из конкретних, животних искустава, а не празног школског теорисања да је нетачан навод, да би се ови приходи боље искористили у школама но у кафанама!

Чудна је и ненормална појава, што уважени писац у свом пледирању за славу Св. Саве приговара нашим друштвима, што славе „мање важне светитеље“, јер до сада нама није никада било познато, да се светитељи могу врстати по категоријама и вредностима!

На даље наводе уваженог писца, у којима он „поређује“ и „предлаже неку солиднију и озбиљнију сарадњу озбиљних људи, који су у овим друштвима, не треба ни одговорити, јер се види да је споменица Хуманог друштва „Ротква“, коју је ово најстарије друштво издало 1929. год., приликом прославе двадесетогодишњице свога рада, објашњено би било, шта све ова друштва чине и колико својим „неозбиљним“, „ненормалним“ и „несолидним“ радом користе општем добру.

Треба једном бити начисто с тим, да сва друштва чине огромну корист општини и држави, јер одевају годишње у Београду преко 1.000 деце сиромашне поред осталих помоћи, које непрекидно невољнима пружају,

и да се једном разувере сви, који противно мисле: да се у овим друштвима не слави алкохол под тогом самарићанства, **но да се само ради** и, то оно што је корисно за све нас, а не теорише. Ово бар треба, да знају они, који уверени смо у најбољој намери, критикују јавно рад ових друштава.

Савез хуманих друштава Краљевине Југославије створен је баш ради тога, да окупи сва хумана друштва, те да са удруженим снагама, договором и братским саветима, што више користи друштву, општини и држави. У том се почело пре годину дана, ради се са најбољом вољом, и резултат је повољан и према томе помоћ, коју ова друштва чине невољнима, рационална је и ефикасна.

Да се прикупе сва друштва није се успело још, баш из разлога, које је подвукао уважени писац: „неће људи ни од кога да зависе“. Није се разумео значај стварања Савеза, нема Савез неку суверену власт, те да се тражи зависност, у толико пре, што свако друштво ступањем у Савез делегира свога преставника, као члана управе савеза, а то значи, да се у Савезу ради све договорно и само оно што је корисно по општу заједницу. Наравно све бесплатно, и без хонорара. Друштво, које се не сложи са радом Савеза, може у свако доба, да иступи из Савеза у смислу Савезних правила.

Да резимирамо:

1) Треба ући у народ, психички га проучити и познати му менталне особине, па га већ иначе склоног за добра дела задовољити и искористити и на делу доказати, шта је боље и корисније, а не само школски теорисати, јер се таквим радом убија воља у оним фалангама добронамерних људи, који дају максимум своје материјалне моћи само, да што више помогну оне, који то од нас са правом траже и очекују.

2) Треба сву пажњу посветити томе, да разнежимо срца оних, који имају и да им се прелива, али који и кад се прикупљају ситни прилози улицама по динар-два не дају, јер пролазе аутомобилима; који не умеју да осете беду и немаштину, јер нису кроз те фазе пролазили, нити су им пак зато чувства развијена.

Прилози за историју Београдске општине:

Вера Јована Дравића, б. апс. права

Финансирање Београдске општине од 1882—1928 год.

(Студија, награђена као Светосавски темат на београдском универзитету
I. наградом Општине београдске)

Радо објављујемо научни рад „Финансирање Београдске општине од 1882—1928 године“ од поч. Vere J. Дравић, б. апсол. права, кћери старог и уваженог београдског проф. г. Јована Дравића. Овај поч. Vere награђени Светосавски темат објављујемо тим пре што он претставља један врло добар и критички прилог за историографију развитка и рада Београдске општине и њених финансија. Ма да има све одлике по форми једног младалачког рада ипак је он у ствари једна добра студија поткрепљена како савесним проучавањем развитка Београдске општине тако исто и успешним прикупљањем многих статистичких и цифрених података, који се данас у погубљеној и штурој архиви Београдске општине не би могли ни пронаћи. Поред тога у овај награђени рад унето је и добро познавање основних научних принципа комуналних финансија, које је поч. Вера савесно обрадила у првом делу ове студије. Поч. Вера Дравић била је једна од неоспорно најзапаженијих научних радница међу нашим студентима на београдском универзитету.

Њеном изненадном смрћу, 1 септембра 1930 год., наша наука изгубила је у њој једног будућег одличног правника а Београд једну своју врлу грађанку, која је имала огромно урођених, наслеђених љубави према Београду и која би у будућности, да је овако несрећно није смрт покосила, сигурно посветила се Београду и несебичној делатности на његовој изградњи и уређењу. Ову љубав према Београду она је добила још у своме родитељском дому, јер се и сам њен отац, проф. г. Јован Дравић, дугогодишњи одборник Општине београдске, са много љубави већ више деценија бави Београдом и његовим животним проблемима.

У овом броју „Београдских Општ. Новина“ објављујемо први, општи део

награђене студије, а у идућем броју допећемо други део — специјално о београдским финансијама.

I

Однос општинских и државних финансија

Савремена општина није самостална, већ она живи у држави, од које добија своје законско биће. Држава је врховни господар према којој општина има најразноврсније дужности и од које у исто време добија сва своја права. Држава препушта општини један део власти над извесном ограниченом територијом, о којој се сад ова стара и управља њоме у границама одређеним законом. Разлог овоме лежи у чињеници, што је општина способнија да више учини за појединца од кога је мање удаљена, а ближе упозната и више заинтересована његовим посведневним животом него држава. Општина, дакле, има да врши извесне задаће, које произилазе из релације близине с појединцима, и које држава не може непосредно сама да врши. За извршење ових задаћа њој је потребно нарочито сопствено газдинство.

Своје газдинство општина води одвојено од државног, али ипак с њим оно чини извесну целину и стоји у зависности од њега. У вези с овим појављује се питање о односу између општинских и државних финансија, јер се ове последње допуњују финансијама општинских заједница. Однос овај зависи: а) од општег права надзора државе према општини које се протеже и на област финансија, и б) од положаја који општина заузима уопште наспрам државе.

Надзор који држава врши у области општинских финансија сасвим је разумљив и оправдан. Државу интересује народ, као целина, заједно са његовим општим интересима. Због тога мора да пази, да народ на њеној територији не буде сувише оптерећен наметима од стране општине и осталих самоуправних тела, те да због тога не могне сносити део терета који му она намеће. Да се то не би догодило, држава ограничава општи-

ну у праву самосталног финансирања. Ово ограничење чини општину зависном од државе у свим самосталним финансијским актима, које би желела да предузме. Задаће које општина има да врши, повлаче за собом велике расходе, које она као и држава подмирује у главном из својих пореза и зајмова. Међутим, баш код пореза и код зајмова су најважнија ограничења која држава чини. Она не дозвољава овде општини самосталност, већ јој одређује максимум порезивања, преко кога не сме прећи; исти је случај и код зајмова, где се држава нарочито труди да ослаби општинске власти при закључивању зајмова, стављајући разне услове (као кратак рок за амортизацију, и забране употребе система вечите ренте).

Ово право ограничавања и зависности општинских од државних финансија налази основу још у решењу једног другог односа, а то је однос који у опште заузима општина према држави на основу законског права. У разним земљама ово је питање и разио решено. Негде општина егзистира независно од државе и власт коју држава над њом има ограничена је. Негде, пак, општина егзистира само као саставни део државе и власт државна над њом је потпуна. Говори се дакле о централизацији и децентрализацији власти. Где је централизација, државна власт је потпуна, где је децентрализација општине су независније. У овом другом случају може се говорити о општинским самоуправама. Да ли је општина самоуправна или је зависна од државе, зависи у главном од односа између општинских и државних финансија. Одредбе у којима се највише огледа ова зависност јесу одредбе о порезима, управо право општинског и државног порезивања.

У зависним општинама приходи од пореза општина добија или накалемљивањем „приреза“ на главни државни порез, или држава сама прикупља порез за рачун општине и ставља га у „заједнички општински фонд“. Код реално самоуправних општина порезе су независне од државе. Те општине имају свој „самостални“ систем порезивања. Према овом постоје три система општинског порезивања, и то: систем приреза, заједничког фонда и самосталних пореза. Земља која је претставник општине, које се финансирају путем приреза, јесте Француска. Код ње постоје четири врсте основних државних пореза, на које се после накалемљују општински прирези. Белгија је претставник општине које се финансирају путем „заједничког фонда“. Држава прикупља порез за рачун општине, ставља у заједнички фонд и одатле им дели по утврђеној размери. И на послетку, претставник општинских пуних самоуправа је Енглеска, где постоје самосталне општинске порезе, апсолутно независне од

државе. Основ овим порезима чини тако звани *poor rate* (порез на сиротињу).

Код осталих својих прихода општина је независнија, управо она стоји самостално према држави. У току даљег излагања изнеће се појединачно сви извори прихода које има једна општина, у вези с приходима истих извора које има држава, и испитиваће се разлика по њиховој суштини.

Извори прихода код општине и државе.

Приходи, које црпе и држава и општина, долазе скоро из истих извора. Општина као и држава има приходе од својих домена: баштинских и индустријских и од других фискалних извора. Питање разлике између прихода једне и друге, могло би се појавити не као опште, већ у границама појединих њених извора. Оно би се могло овако поставити: које су главне разлике код баштинских прихода између општине и државе, код прихода од предузећа, и код фискалних прихода. С обзиром на ово питање могле би се и уочити извесне разлике између прихода једне и друге, и то нарочито у тенденцијама повећања или смањивања које се показују у буџету сваке од њих.

Домени.

Од свих најсамосталнији су општински приходи од домена, који могу бити: индустријски (предузећа) и баштински (пољска добра, плацеви и зграде).

И држава и општина имају у својини пољска добра, од чије експлоатације добијају приходе. Ови приходи играју код државе много подређенију улогу него код општине. Разлог овоме лежи у чињеници, што држава своја пољска добра сматра као врсту наслеђа, која не мисли да одржи, већ гледа да их што пре преда приватној иницијативи. Она више воли да створи себи преласком имања у приватне руке нове пореске обвезнике, него да га сама експлоатише. Општина, на против, строго чува своја имања, која јој служе: I) Као важан извор прихода и II) за њено културно подизање. Пољска добра имају велике важности као извори прихода у сеоским општинама, где се главни део буџета покрива приходима од њих. Кад се говори о градској општини, тада се мисли поглавито на њену сопственост над градским имањима и зградама, премда и општина једног града може имати своја пољска имања (било у околини самог града или у другој општини). И код градских општина се види, да се оне општине које су успеле да сачувају своја имања много више уздижу и брже развијају од оних општина које их у опште немају или имају врло мало. Јер приходима које општине остварују из пореза, успевају да задовоље само своје свакидашње потребе. За потребе вишег реда њима су потребни специјални

извори, од којих један важан део долази од имања. Своја имања општина употребљава за задовољење каквог општег интереса (шпесталишта) или за хумане цели (болнице, санаторијуми, домови старца, азили), или напослетку у културно-просветном интересу (школе, цркве и т. д.). С обзиром, дакле, на ове циљеве којима служе општинска имања, и поред тога на приходе који се остварују од њих, било би добро како у финансиском, тако и у културном интересу, да их општина (како градска тако и сеоска) и даље сачува.

Други облик општинских домена су шуме. За њих важе иста она правила као и код државе, т. ј. да их треба обнављати и експлоатисати у сопственој режији.

Трећи облик општинских домена су рудници. Правило је скоро свуда да су они својина државе, која их може давати само концесијом приватнима или самој општини на експлоатацију. Међутим, изузетак чине каменоломи, који су обично у општинским рукама. Ова их може и сама експлоатисати за своје потребе, или их давати приватним лицима на експлоатацију. У овом случају обично задржава за себе извесна права, као рецимо, право пречег снабдевања каменом према осталим купцима. Приходи из експлоатације рудника појављују се и у општинском и у државном буџету, само, као супротност приходима код имања, они задовољавају потпуније државни него општински буџет.

Ово долази отуда што држава има у својим рукама разне врсте рудника од врло велике вредности и са огромним приходима, а општина приходе добија од једне врсте рудника, који може имати у својини, и од експлоатисања државних рудника (што је врло ретко).

Остали облици домена, као што су лековите воде и врела, обично су у својини државе, а општина их може само узети у експлоатацију. Главни приходи од њих одлазе држави.

Други важан извор одакле градска општина црпи своје приходе јесу предузећа, или, како се још називају, индустриски домени. Индустриски домени имају тенденцију да се увеличавају у будућности. Рентабилност њихова је одавно запажена и општина се труди да их повећа. Оснивање разних општинских предузећа може бити на два начина: 1) или да их општина сама оснује или 2) да да концесију за њихово оснивање. Кад их општина сама оснива, она обично то чини на подлози зајма. После извесног времена, зајам се амортизује, а остаје чиста добит. Кад се даје концесија једној нарочитој компанији за оснивање и експлоатисање извесне индустријске гране, за ограничен број година, тада, док концесија траје, општина има учешћа

у добити. После истеклог рока она узима све у своје руке и црпи целокупну добит.

За вођење и оснивање предузећа општина се показала много способнијом од државе. Данас се у свету велики број индустријских и саобраћајних предузећа налази у рукама општине, и ако нека од њих имају социјалан циљ, ипак доносе врло велике приходе (осветљење, водовод, купатила). Док општина осваја све више индустријско поље, дотле држава тежи да извесне своје гране предузећа препусти или општинама или приватној иницијативи. Стари облици државних предузећа, као што су фабрике и банке, све више ишчезавају из државне својине. На место њих држава узима у своје руке друга нека предузећа, која припадају обично приватним лицима, као: железнице, лутрије, пошта, телеграф и т. д. Ово она чини чисто из социјалних политичко-национално и економских разлога (железнице), а често из чисто фискалних (лутрије). Из истих разлога као и држава, општина узима у своје руке нека предузећа, као што су: трамваји и осветљење, купатила, кланице и т. д.

Предузећа код општине и код државе имају исте циљеве, јер и општина, као и држава, тежи, да њима остварује с једне стране велике добити, а с друге стране да подмирује извесне потребе неопходне становништву (тада не гледа толико на рентабилност).

Разлика између општинских и државних предузећа може се појавити у питању рентабилности једних и других и у познатој тенденцији која постоји код државе да испусти поједине облике предузећа из руку; код општине је супротна тежња. Општина не испушта ни једно предузеће из својих руку и узима на себе масу њих, чак и оних које, можда, не би требало да узима.

Ово она врши под утицајем једног нарочитог покрета, који се јавио у свим већим страним државама — а то је покрет општинског социјализма. Овај покрет у разним земљама узима и различити карактер. Тако, у Енглеској је узео индустријски, у Француској политички. У последње време велики утицај његов види се и у Аустрији, специјално у Бечу.

Што се тиче рентабилности предузећа, види се да су општинска предузећа, скоро увек рентабилнија од државних. Ово долази отуда што су општине по самој својој формацији уопште много способније да њима управљају.

При крају излагања о доменима треба повићи, само у два потеза, главне разлике које они као целина показују у општини и држави.

1) Прва разлика је у праву располагања које има општина и држава. Држава је нео-

граничена у том праву располагања. Она може кад год хоће своје домене да отуђи. Општина напротив није у томе самостална, већ мора тражити одобрење од државне власти, која испитује целесходност са гледишта властитих општинских интереса. 2) Друга разлика је у питању важности прихода, који се добијају од њих, у општинским и државним буџетима. Ти приходи, као што смо већ поменули, код општине су много важнији него код државе, код које играју све подређенију улогу.

ФИСКАЛНИ ПРИХОДИ

Другу групу општинских прихода сачињавају фискални приходи. Они се могу поделити у три врсте.

- а) Порезе.
- б) Таксе.
- в) Специјални намети.

Општине могу имати, као што је већ речено, своје самосталне порезе, или могу своје порезе накалемљивати на извесне облике државних пореза. Самосталне порезе су врло честе из групе посредних пореза, које се налазе и у општинама које своје финансије наплаћају потпуно на државне. Што се тиче непосредних пореза, на њихову самосталност наилазимо само у самоуправним општинама. Иначе, остале општине накалемљују своје „прирезе“ на укупну суму државног непосредног пореза, или на њене поједине облике. Непосредне порезе у државним финансијама обележене су карактеристичним цртама: слабом растегљивошћу и ограниченом плодношћу. Исте ове црте виде се и у општинским финансијама. Ово долази отуда што непосредне порезе оптерећују мањи број људи доброг стања, за разлику од посредних, које сnose сви без разлике. У држави постоји поред непосредне и посредне порезе, као допунна, и порез допунски на укупни доходак. Има у неким општинама једна врста порезе, која би се могла по својој намени упоредити са државном порезом на доходак, а то је порез на кирију за стан.

Порезе код државе играју много важнију улогу него код општине. Разлог ового је тај, што су државне потребе много веће и не могу се подмирити приходима од државне привреде, док су општинске потребе мање, и оне се задовољавају знатним делом прихода од предузећа. Друге разлике између општинског и државног пореза, по Ебергу, јављају се у овим тачкама:

- 1) Колико и докле се простира право општинског порезивања с обзиром на државно.
- 2) Начела по којима се има пореза одмерити.

Општинско порезивање обухвата само мали број лица и малу територију, док државно обухвата све становнике и целокупну државну територију.

Држава по сили свога суверенитета одређује порез самостално, општина је у томе ограничена тиме што је подређена држави и улази у састав система државног пореза, коме се прилагођава.

Појам општинских такса не разликује се много од појма државних такса. Оне се узимају као специјалне накнаде за услугу или рад власти. Код општинских такса нарочито многе посредне порезе фигурирају као таксе.

Специјални намети се могу подвести под појам такса у ширем смислу. Разлика између такса и њих је само та, што специјалне намете плаћају сопственици оних добара која добијају извесне специјалне користи од каквог рада општинских власти. То су, у ствари они издаци које мора плаћати власник земљишта за одржање улице, тротоара, осветљења и т. д. Ови специјални намети егзистирају само у општини, у држави их нема.

ПИТАЊЕ ПОДЕЛЕ РАСХОДА ИЗМЕЂУ ОПШТИНЕ И ДРЖАВЕ

Као год што држава има утицаја на општинске приходе, било да општини забрањује или ограничава извесне од њих, исто тако показује свој утицај и над расходима. Она то врши посредним путем, што општини намеће извесне задаће које ова мора да изводи.

Питање, које се врло често појављује кад се говори о расходима општинским, је питање поделе расхода између општине и државе. — Има извесних расхода који морају остати на терету државе, а то су они који претстављају карактер власти (спољни послови, рат, морина, колонија и т. д.). Многи државни расходи могу бити поднесени како од државе тако и од општине. При овој подели држава не узима на себе персоналне расходе, а материјалне оставља општинама. А некад, пак, држава и општина имају засебно и персоналне и материјалне расходе. Расходи, који се појављују у државном буџету, или иду на потребе државе или на испуњавање њених обавеза. Код општине међутим, знатан део расхода долази као наметнут од стране државе (због извесних задаћа које општина мора за рачун државе да врши).

Због тога, расходи који се појављују у општинском буџету могу бити подељени на расходе за:

- 1) државне задатке,
- 2) обавезне општинске задатке,
- 3) необавезне општинске задатке, и
- 4) на расходе обавезне за одржање општине.

У прву групу долазе они издаци, које општина врши при извршавању разних државних задаћа. Ту спадају: бројање становништва, наплата извесних пореза, јавна безбедност и т. д.

У другу групу долазе расходи за обавезне општинске задаће, које општина мора

да испуњава, јер је држава приморава на то. Разлика од горњих је у толико, што се њихов обавезни карактер мање овде испољава. Ту долазе расходи за школе, мостове, путеве, хигијену и т. д.

У трећу групу долазе необавезни општински издаци, а то су они које општина чини из својих сопствених побуда: за шеталишта, улице, осветлење, водовод и т. д.

У четврту групу долазе расходи за одржање саме општине, а то су за одржање општинских зграда и за чиновништво. Примећује се, што се тиче расхода, тенденција од стране државе да их у што већем броју пребаци на општину. Готово у свим државама општине су законом обавезне, да из својих средстава врше извесне опште службе, које припадају држави (правосуђе, цркве и т. д.). Ово држава чини из тог разлога, што и њене задаће расту све више.

*

Пошто је изложен однос државе и општине, однос њихових финансија, њихови приходи и расходи, да одвојимо мало општину од државе и да је посматрамо независно, као целину, с обзиром на њене финансије. Приликом тог посматрања видимо да општина не показује увек исту слику у равнотежи и да своје финансије не врши увек на исти начин. Узрок овим променама које наступају у општинском финансирању зависи поглавито од њеног развитка.

С обзиром на ово, поставићемо разне типове општинског финансирања: а) у добу њеног првог развитка, б) када највише напредује и в) кад је достигла већ извесан виши степен развитка.

ИЗГЛЕД ГРАДСКОГ ОПШТИНСКОГ ФИНАНСИРАЊА

Под добом првог општинског развитка треба овде разумети ону градску општину која води још, привремено, миран живот, било из политичких или економских разлога, и која се још није упустила у велика стварања. Тип ових општина су мирне паланке, удаљене од главних саобраћајних артерија којима тече целокупни трговински и економски живот, за које још не постоји изглед да ће у најближој будућности променити свој начин живота. У финансијама оваквих општина наилазимо буџетску равнотежу. Зајмови им нису потребни за извођење великих радова. Своје умерене расходе успевају да задовоље редовним приходима — прве управо прилагођавају другима. Приходе своје прву из домена које имају у доста великом броју: из приреза које накалемавају на државну порезу, и из неких такса (општине које имају своја индустријска предузећа, и од њих). И међу расходима ових општина налазе се такви које су оне обавезне да врше,

т. ј. расходи наметнути од државе, а то су: за подизање школа, одржавање путева, сиротињу и т. д. Поред ових долазе и расходи за одржавање саме општине: плата чиновништву, одржавање зграде и т. д. Вишак прихода, који би се појавио, општине употребљавају на различите циљеве, као на подизање азила, шеталишта и т. д. — То су необавезни расходи, који се овде налазе у врло умереном броју и које општина врши само у толико, у колико је то могуће. Супротно томе видећемо код другог типа општине, да оне на ове циљеве чине највише издатака, и преко своје финансиске могућности.

Други тип општине су оне које су изашле из свог мирног живота. То је доба кад се од мирног града ствара неки саобраћајни, трговачки или национално-политички центар. Развита овај обично се дешава нагло, и због тога не остаје без утицаја и код самих финансија.

Расходи општине почињу се повећавати. Редовни приходи нису довољни да их подмире, — приступа се ванредним приходима, зајмовима. Појава ових ванредних прихода је сада честа, она се скоро понавља сваке године. Расходи добијају још једну нову партију, а то је амортизација дуга. Општинским управама треба све више прихода за подмирење многобројних потреба. Због тога оне приступају увођењу трошарине и неких нових такса, а тако исто повећавају и старе. Ова фаза општинског развитка је фаза финансиских метежа, огромних издатака, великих радова, — то је доба стварања, развитка, улепшавања и напретка града. — Што се тиче финансија, њима је најтеже ово доба које општине преживљају. Расходи су ти који диктују буџетом. Дефицити су скоро редовна појава. Велика оптерећеност становника порезима чини да ови нису толико издашни колико би требали да су. Финансиски метеж отежава успостављање буџетске равнотеже, која се у овом добу тешко и с великим напорима постиже. Њено успостављање почиње да бива скоро при крају овог доба, тада када се већ појављују плодови оних огромно утрошених капитала. Концесије које су у овом добу давале, дају већи приход. Амортизацијом се почиње смањивати тешки дуг. И тада се већ опажа једна извесна стабилизација у финансирању.

Овом стабилизацијом општина почиње улазити већ у своју трећу фазу развитка. Њене финансије се побољшавају. Велики радови за прављење путева, подизање зграда, проширење вароши и т. д., нису тако неопходни као што су били. Зајмови се постепено амортизују и не замењују се новим, тако великим. Приходи од разних концесија (обично: гаса, електрике и т. д.) се повећавају, нарочито тамо где општина партиципира у добити пре-

дузећа које држи концесију. Доцније општина узима у руке целу концесију. Приходи почињу да бивају врло издашни и често не само да покривају расходе, већ дају и један суфицит.

Суфицити су доказ побољшања финансија и напретка града, у овом периоду, налази се увек у равнотежи, не постоји више потреба да расходи њиме руководе, јер су приходи потпуно довољни да их покрију. Ова буџетска равнотежа и чешћа појава суфицита омогућава општини да приступи реформи својих финансија, т. ј. да исправи оне грубе грешке, када је једини циљ био новац. Ово се опажа у постепеном смањивању такса и у тежњи да се укине трошарина. Само за сваку реформу општинску није довољно то што су прилике у њој повољне, већ је потребно да се и државне финансије налазе у добром стању. Овај услов је потребан зато што се ниједна реформа у финансијама општине не може извршити без учешћа државе и без њене по-

моћи. Пример за ово видимо у Белгији, где се је држава 1860 године, кад су општине укинуле трошарину, одрекла у њихову корист једног дела својих прихода, а повећала извесне индиректне порезе. Приходи којих се држава одрече у корист општине стављају се у „заједнички фонд“, одакле се деле општинама по сразмери главног непосредног пореза (и то за грађевинску својину). Ова је реформа сасвим успела и може служити као образац за реформе које треба општине (које се налазе у таквој могућности) да предузму у овом погледу. И ако се може рећи да општина на овај начин постаје још зависнија од државе, ипак ово се може сматрати као једна прелазна фаза. Јер, кад држава види да се она може лишити једног дела пореза или извесних врста пореза, које она наплаћује у корист општине, моћи ће их доцније лакше општини потпуно уступити.

— Свршиће се —

Културна хроника:

Станислав Винавер, књижевник

Немачка савремена ликовна уметност и архитектура

Социјално-хумана стремљења немачких градова

Изложба немачке савремене уметности у павиљону „Цвијете Зузорић“ претставља један значајан датум. Она је највећи комплимент и највећи знак пажње који су Немци могли учинити. Јер они не излазе пред нас са делима сладуњавим, безазленим и срачунатим на брз ефекат. Они нам се приказују у правом виду, у истинској суштини својој, без поштеде и улепшавања. Присуствујемо развоју савремене уметности, целој борби за

стабилности. Конструкције, које су у току, носе печат неумитне, неподметљиве жеље да се нађе оно право, оно коначно. Ту има тако мало случаја и кахиперства и блиставог каприца и лакотне површиности и дрске подругљивости и ведрога смеха. Нема ведрине. Али то није ни претешка суморност, није ни безизлазна словенска меланхолија, није ни словенско чекање чуда у очајању од раздора. Има овде расцепа, разбијености, подељено-

Erich Mendelsohn : Продавница Schocken, Chemnitz

израз бића, за врховни смисао живота. Оту-да је први утисак: једна велика разноврсност, један животворни дах, један снажни пулс. Немачки живот пред нама је: решавају се у сликама, у графици и пластици не само проблеми ликовни, проблеми уметнички, него и проблеми живота, целокупног живота који тражи оквире и облике, узаврео од садржине.

Исто је тако јак утисак: честитог заната, строгог хотења, поштене одлучности, неумољиве воље и готово грандиозне солидности и

сти, раскомаданости у намери, у извођењу, у завршној визији. Али је увек, у исти мах снажна и горостасна воља — која иде до опоре судбоносне игре — да се ресцепу да коначни јединствени склад, да се све раскомадано ипак уједини и подреди идејама које воде и мбрају водити. Једна дакле воља, један постојани напрегнути ритам: да се нађе јединство, да се оствари оно што је наслућено. Тешка животна збиља, без осмеха готово, али без поклека.

Приређивачи изложбе хтели су неколико ствари. Пре свега да пружи значајна савремена имена и дела, затим да не изостане ни један важан београд у ланцу. Тако се види са великом очигледношћу цео низ покушаја, покрета и напора који су сродни и остају у вези. Мора се одати безусловном признању редитељу г. Куну који је са савршенством заната и непогрешношћу ока из бескрајне поборке дела одабрао баш она која су битна и која, у исти мах, сабрана дају утисак органске целине. Био је то големи рад постројити дела тако да се без по муке добије јасан преглед читаве историје немачких уметничких настојања.

Три велика импресиониста: Слефорт, Либерман и Коринт заступљени су сјајно. Од њих се добија утисак (уз разне личне ниансе) високог заната, сигурног осећаја, зналачке

скога јада. И све то служи уметности, — као да је сва неисказана саблазан и горчина бра-тоубилачких ратова и бесмислених покоља ипак добила неки смисао: да се овековечи на платну и хартији, ритмом згрчених удова и страсних, замуклих проклетстава.

Ту је Георг Грос, неумољиви цртач који челичним очима испитује сумануту вреву велеградских улица, хвата у њима неке чудне и безизразне појединце, као на ласо, вуче их к себи и баца их на хартију: мутне, нескладне и осакаћене од бесмислености egzистенције. Шта је учинио од људи тих јадних! Прибио их као лептире на чиоду свог горког и леденог талента: они се копрцају беспомоћно и туробно, и не умеју чак ни да завриште, да зајаучу.

Ту је ненадмашни Клее који замишља око себе хаос ситних потеза и линија, загле-

Bruno Taut : Насеобина Legienstadt, Berlin

дисциплине и најзад изванредне уметничке искривости. Очи се тешко одвајају од зида који им је намењен. Очи се некако слатко навикавају на њихов узбудљиви поредак у снази утисака, у јачини стваралаштва, у необично сигурној линији која, и када анализује, још увек подвлачи.

Велики вајар Барлах заступљен је са моћним пластикама и са племенитим цртежима. Он се везује, као огромни дуб шумски, корењем свога стваралаштва и за древну мистику немачку, строгу и крепку, и за Русију једну екстатичну и боготражилачку, и за човечанство цело, трепетно и суморно.

Заступљени су толики правци и преливи, толики прелази и сенчења између два уметничка појма и две животне интуиције!

Ту је Кете Колвиц, која саосећа са пониженима и од њихове беде и болова, грчева и јаука тка узбудљиве плаштанице човечан-

да се дубље и види како те линије одједном почињу да живе тамним и невидовним животом звериња и буба, гамижућих лукова и недовршених ликова.

Треба спомињати: бојадишућег Нолдеа, са соковима крепким, растворима љутим и жарким; старог Ролфса коме се пред гробом отворио свет великих боја и вечите игре њихове — да га награди за давно и истрајно тражење. И толике друге: Франца Марка, дивног и фантастичног, чији се шарени коњи шетају кроз свет боја са сигурношћу неописаном као да друге стварности уопште не може бити; Кокошку који је ухватио нови склад у лицима и чија се формула стално мења да би у себе унела сву разноликост одлучних људских црта које би без уметника одлетеле у случајност штимунга.

Пехштајн је несумњиви мајстор који је сам себи ускратио право да се игра; Хофер

такође мајстор који је савладао сумњу; Хекел наводи на мисли, Хојзер решава проблеме, и толики други, већи и мањи. Шлемер је неумољив и дефинитиван у својој жељи да случајне схеме и замисли овековечи. Скулп-

Käthe Kollwitz: Бекућници

тори: Белинг, Албикер, Колбе допуњују штимунге тражења, грча и победне конструкције.

Графика се мора, најзад, истаћи мимо све. У њој су ови уметници суверени. Линије су потпуно потчиници и довели их до изразите снаге, грча и решености. Боје се тако лако не потчињавају, сенке и преливи не укроћују се без великих жртава. Али линије цртежа не могу да се отму од ове решености, ове одлуке, ове конструкције. Оне се потчињавају, оне слушају, оне звуче најзад опором и моћно. У графичи је, несумњиво, немачка тврда решеност, силовита воља и бескомпромисна идејност победила и успела да наметне свету један упрошћенији, снажнији и неумољивији лик. Морају се споменути илустроване књиге, порцелан, мапе. (Не заборавимо Кандинског и његово апстрактно сликарство. Некада, године 1911, он је био откровење. Сада је, готово искључиво, историја.)

*

Архитектура немачка у великоме је напону. Нови стил остварен је. Велики градитељи спроводе га у камену и бетону. Наглашава се строга геометрија површина, нешто прегледно и пословно у зградама, насеобинама и социјалним установама. Наглашава се целисходност и хигијена и избегавање по сваку цену сваке лажи, свих варљивих украса. Један ледени и даљни пуританизам, највиши етички покрет кроз камен. Један свеопшти осећај заједнице и ритма, целине и подређености. По кад кад, као поклон са небеса, залебди оштрије и коначније, чудна елеганција кроз сувопарност. Она је двоструко дирљива, јер није тражена, јер је случајна. Али

је благословена. Лепота није кадра да нас остави. Она се враћа увек. И у најстрожија постројења глатких линија, одређених површина, светлих перспектива — она изненада долеће — и као ласта сна и чежње свија гнездо своје цвркутно у геометрији јаве и целисходности.

*

И ми се морамо учити код нових неимара како да зидамо удобно, јевтино и модерно, — да не застаримо у лажи и варљивим застанцима еклектицизма. А и наше ће ласте свити гнездо у нашем новом зидању. Оне ту долазе, у ново — ради контраста и протеста и прелепе подругљивости. Али ту су. Ту цвркућу. Ту је данас музика живота.

* * *

Још једном подвучимо у свему: идеје, проблеме, живи живот, разноврсност, одлучност, конструкцију. А велико, смело тражење И тежак, честит напор. И много сна зазидано у технику. Сан цвили, техника држи.

Уметници виде и осећају то двојство, тај расцеп. Они не могу да се одлуче на жртву да уклоне ма једно од двога. И повишавају грозницу сна и умногостручавају строги за-

Erich Mendelsohn: Продавница Рудолф Петерсдорф — Бреслава

плет технике, те се све горостасније хрву два стара хрвача, хрву се у кости, хрву се судбоносно. По кад кад застану: и наиђе онај тако

ретки тренутак благог одмора и миле бесциљности, као оаза миомирисних боја и таласа мелодичних. Али прекид не траје дуго и нико га неће. Хрвачи настављају борбу.

* * *

Замољен од мог пријатеља г. Слободана Видаковића, уредника одличног часописа „Београдских општинских новина“ за један приказ у листу који он уређује са тако пуно

буду по потреби свога социалног циља а не по стези стилске шаблоне. Нови свет може да се извргне у киклопски, ако му само то затреба. Ништа га није кадро задржати ако хоће да се вине у димензије. Он је рационалан до краја, смишљен и разуман, и не даје му ритмове наметнута привидност фасада и балансирања делова — него има да се подреди ономе што је у датом случају на дневном реду да буде остварено за човека, за ње-

Walter Gropius: Дом градње у Dessau

љубави за све ново, хумано и социално, са тако пуно разумевања за оно што наше време очекује — ја морам још, на крају, да нагласим акцентима најснажнијим, узбудљиво човечанско гитање у немачким духовима.

Од увек је Немачка имала изврсне социјалне законе, чак и у доба малих политичких слобода. Политичке слободе нису отварале пут социјалима, нису ишле ни напоредо. Немци имају смисла за социјални живот, који није код њих фраза, као што је често политика. Социјално законодавство дошло је као засебна неминовност немачког човека. Они су пре деценија и деценија имали најсавременије социјалне законе у свету.

После једног страховитог пораза они су прионули опет социјалноме. Беда, несташица средстава, ограничење могућности натераше их да се окрену једноме оскетском стилу у архитектури (стилу који и иначе одговара нашем добу, његовој чежњи просте и прегледне конструкције, његовој љубави за строгим јасношћу, вишом разумљивошћу и изразитом умношћу). Тај стил је јевтин а има у себи развојну клицу грандиозности. Није ничим ограничен, — он ствара здања која одговарају намени, и здања та — болнице, школе, градске насеобине — нису ни једним захтевом симетрије и уздржљиво. Бојажљивог укуса везана за једну одређену размеру. Грађевине су онакве и онолике колике треба да

гове техничке потребе у извесноме градском дому, приватном или општем.

Ја сам нарочито желео и хтео да одсек архитектуре буде прикључен немачкој изложби, ма да јој он по првобитном плану није имао припасти. Жеља ми је била да се види код нас како је побеђена Немачка по-

Max Liebermann: Гостионица код Јакоба

стала још социјалнија и још хуманија, толико да је пример целоме свету.

А примери се не смеју пропустити кад су тако вандредни. Они су зато и дати: да поуче и да подстрекну. И са овога становишта,

такође, немачка изложба биће плодна и не-
обично корисна.

* * *

Ускоро ће, како то увек бива, имати да
буде приређена и наша изложба — узврат и
уздање у Берлину.

И ми ћемо моћи да изађемо пред немце
са модерним уметницима — јер их имамо —
са снагом и вољом за модерним, — јер она
постоји — за хуманим и истинским јер је ми
осећамо. Бљутава лаж и површна несоцијал-
ност дакле преживљавају тешку кризу. Они

су шта више неинтересантни. Ми их морамо
оставити застарелим декламаторима и фра-
зерима. Велика чежња за човеченским сми-
слом која се осећа у нашој новој литератури
и уметности — не сме да пропадне. Њој се
мора помоћи до коначне победе.

Немачка изложба показује свакоме да је
ова чежња данас свеопшта, у свима народи-
ма, у целом човечанству. И тај пример није
за одбацивање. Он мора да отвори очи на-
шој јавности која није увек на чисто с тиме
шта хоће наш новији нараштај.

Музичка хроника:

Проф. Петар Ј. Крстић

Музичке школе у Београду

Култура једног народа огледа се и мери се у развоју његових научних и уметничких способности. И ако велике културе не може бити у сиротињи, исто тако богатство и привредно преимућство не претстављају културу у вишем смислу. Како је српски народ у ропству под Турцима изгубио своју средњовековну културу, то после ослобођења од Турака, после првог и другог устанка, почиње стварање нове културе, при чему се код појединих грана морало почињати сасвим испочетка. У каквим се културним приликама налазио српски народ у то време, зналачки и вешто је изнео г. Тихомир Р. Ђорђевић у својој књизи „Из Србије кнеза Милоша“ од 1815 до 1839 године, у којој у одељку „Уметност“ исцрпно говори и о стању музике у то време. У малој и сиромашној Србији, у доба када се држава још стварала, да тек 1882 године извојује своју потпуну независност, наука и уметност били су у своме развијању спутавање колико политичким приликама исто толико и финансијским приликама у земљи. При свем том, већ у првој половини XIX века јасно су обележени почеци рада на свим културним и уметничким гранама.

Тако је већ за прве владе Кнеза Милоша и музичка уметност добила свога првога претставника у Јосифу Шлезингеру, кога је 1829 године довео из „Цесарије“ у Шабац Господар Јеврем Обреновић, брат Кнеза Милоша, те је Јевремову децу почео учити „ударати у гитар и у клавир“. Шлезингер, који је био без правилног музичког школовања, више практичар но теоретичар, поставши „књажевско-српске банде капелмајстор“ пошао је срећним путем, што се, чим је започео рад на музици у Србији трудио да ради у духу српске народне музике. Он је записивао и разрађивао за своју банду мелодије српских народних игара и песама, па их је банда, или као такве свирала, или је он из српских народних мелодија и мотива састављао маршове у српском духу, или је записивао песме, па их хармонизирао за хорова уз пратњу банде. Сем тога је као капелник имао дужност, да бандисте, регрутоване од полуписмених или неписмених сеоских младића научи компликованим музичким зна-

цима и тешкој музичкој техници. Тек то су били први почеци српске уметничке музике и први почеци учења музике по нотним знацима.

У опште, музичку културу доносили су у Србију досељеници из Аустрије. Образују

Јосиф Шлезингер

се хорови дилетаната, нарочито ђака, кад год би се указала потреба. Прво певачко друштво постојало је у Крагујевцу 1839. Кад је основано, незна се. Чланови су му били професори и други чиновници. Међутим у Београду, педесетих година прошлога века, по одласку Ђурковићеве дружине, која је давала претставе у Староме здању, почињу се

интелектуалци скупљати по својим приватним становима и неговати хармонично певање. Године 1852 дође у Београд Милан Миловук, који се родио у Пешти 26 јануара 1825 године. Основну школу, гимназију и економ-

Милан Миловук

ске науке свршио је у месту рођења, затим је био у Румунији економ, најпре на имању Капистрата Адамовића, а затим мајора Мише Анастасијевића. На заузимање Милана Миловука оснива се у Београду „Београдско Певачко Друштво“ и већ 2. јануара 1853 буду потврђена и његова правила, према којима је друштвени циљ био: „забава и међусобно уживање и обучавање у музици“. Миловук постаде први хоровађа истог друштва, где заведе и школу за учење виолине и виолинчела. Из те школе су изашли неколико ваљаних свирача, који су доцније свирали у позоришном оркестру.

То је била прва музичка школа у Београду. И ако она није била музичка школа у данашњем смислу, јер је у њој предавао само Миловук и то два инструмента која је знао и мало музичке теорије, ипак је то један факт у историји музичког развића Београда.

Г. Тоша Андрејевић — Аустралијанац прича о Миловуку овако:

„Миловук је био просед, са брадом, сувољав и ретке косе. Према ученицима је био набусит, суров, и говорио је како су глаупаци. Једном је био у дворани Велике Школе некакав концерт, и ја сам се прогурао до побочне собе, из које сам видео неке младиће, и међ њима Миловука, како свирају „ситно, јаче па unisono“. Свирали су увертуру „Циганку“. Међу овим младићима био је и Стеван Шрам, који је, ускоро отишао о своме трошку у Лајпциг на конзерваториум, а доцније добио од државе помоћ у четири дуката месечно. Миловук је свирао чело и мрштио се на младиће, што значи да није било све како треба. После свршене тачке стари професор Чварковић причао је, да је већ раније рекао Миловуку да свирање не иде како треба, али да је Миловук био тврдоглав и није примао ничије примедбе и савете. Непосред-

но после овога концерта дошао ми је Љуба Весовић и терао ме да се упишемо у школу и учимо музику. Како сам ја већ свирао виолину, одемо заједно Миловуку на Велику Школу (трећи спрат) и упишемо се. Миловук нас је учио основној музичкој теорији, даље како се држи виолина, као и основним знањима из технике инструмента. Али је у општењу са ученицима био пргав. Једном је на пример рекао: „Циганлук, чуо сам да свираш „Сватовац“, а не знаш како се ноте зову“. Ови детаљи припадају 1863—64 години.*)

Године 1855 Миловук постаде наставник у ратарској школи у Топчидеру, а 1859 професор а затим и директор трговачке школе у Београду. Кад та школа би претворена у реалку, Миловук постаде њезин директор, па је ту остао до смрти. Умро је 28 фебруара 1883 године, а сахрањен је код цркве Св. Марка у Палилули.

Наша сиромашна музика онога доба, добила је у Миловуку врло много, иако је и сам био музички дилетант.

Миловук је предавао музику и у гимназији и штампао је ове музичке радове: *Теор-*

Стеван Ст. Мокрањац

риски основи музике 1866 (друго издање 1874); Наука о музици (1867); Школа нотног певања за основна училишта и млађе разреде

* Коста П. Манојловић, Историјски поглед на постанак, рад и идеја Музичке школе у Београду, 1924.

средњих школа (1871); Наталија Кадрил, за клавир; На савском брегу полка за клавир.¹⁾

Миловукова музичка школа, која је трајала од 1853 до 1863 године била је у ствари музичка идеја, која се провлачи кроз историју Београдског Певачког Друштва све до њеног остварења 1899. године.

Долазак Корнелија Станковића 1856 године у Београд са својим другом Стевом Тодоровићем утицао је на музички рад Београдског Певачког Друштва, који је дотле био посвећен немачко - француско - талијанској музици. Долазком Стеве Тодоровића у Београд 1857 године, који постаје председник Београдског Певачког Друштва, крши се са старим космополитским традицијама и стаје се на нов национално-музички правац, који добија дефинитиван израз у раду Корнелија Станковића новоизабраног хоровође Београдског Певачког Друштва 1863 године. На жалост, националан рад Корнелијев, којим је одушевио своје сараднике није трајао дуго, јер је Корнелије Станковић умро 1865 године. Али његова успомена је остала у Београду у Београдском Певачком Друштву тако светла и трајна, да Београдско Певачко Друштво остајући верно својој идеји за оснивање музичке школе, на једној од својих скупштина одлучује „да се у спомен великом српском уметнику почившем Корнелију Станковићу приреди концерт, од чијег би се прихода имао основати фонд за подизање музичке школе под именом „Корнелијанум“. У том циљу је Б. П. Друштво изабрало за свог питомца Стевана Мокрањца и послало га у Минхен на музичке студије.

Међутим 1888 године јавља се опет један приватан покушај, да се у Београду створи „Виша музичка школа (консерваторијум)“. Њен је оснивач био г. Тоша Андрејевић-Аустралијанац. Он је за то добио дозволу од Краљ. Срп. Министарства Просвете и Црквених Послова. Школа је имала правила, а издржавала се од школарине, која је износила 24 динара годишње. Поред Тоше Андрејевића, за њу се највише ангажовао Карло Глик професор, који је у школу донео своја два клавира, а Андрејевић друге инструменте и један хармонијум. Школа је отворена новембра 1888 године у кући Војина Радуловића, улица Вука Караџића, у којој је било и певачко друштво „Слога“, чији је хоровођа био Тоша Андрејевић.

У школи су поред Андрејевића и Глика радили још осам наставника, који су предавали певање, све музичке и оркестарске инструменте и музичку теорију. Управитељ школе је био Тоша Андрејевић. Школа је имала и бесплатних ученика и доста ученика из богословије и учитељске школе. Финансијска ситуација учинила је, да је школа после

годину дана престала да ради, јер је било све мање ученика који су плаћали школарину. Глик је продао своје клавири, да би могао да исплати дугове, напустио Београд и отишао у Суботицу, те је тако пропао и овај покушај за оснивање музичке школе у Београду.

Године 1893 Певачка Дружина „Станковић“ покушала је са г. Владимиром Николајевићем-Штирским, својим хоровођом, да оснује музичку школу, али је и то био само један неуспео покушај и ништа више.

Требао је Стеван Мокрањца да се врати са студија у отаџбину, у Београд 1887 годи-

Корнелије Станковић

не, да са Београдским Певачким Друштвом пронесе лепоту наше музике широм Европе, па да се после дванаестогодишњег рада на музици у престоници подухвати привођења у дело идеје „Корнелијанума“.

Музички живот Београда осамдесетих и деведесетих година био је сав изражен вокалном хорском музиком. Музичарло се појединачно и приватно, у Позоришту се неговао искључиво „комат с певањем“ и музика између чинова, али све то није давало маха и полета развоју музике систематски и ширењу музичке културе у шире слојеве публике. Музички обдарени младићи долазили су до најпотребнијих и најосновнијих музичких знања мање кроз средњу школу, а више

1) Влад. Р. Ђорђевић, Музички гласник 1922, бр. 5

приватним радом код оно мало способних музичара.

Мокрањац је сачекао да се са музичких студија из иностранства врате људи с којима би могао почети тај толико тежак, као и ризичан посао, оснивања музичке школе, на коме су већ многи пре њега исклизнули, не давши никакве резултате. На деветом састанку Б. П. Друштва, одржаном 21. септембра 1899 у кабинету Велике Школе, председник Ђока Станојевић, професор Велике Школе, предлаже: да друштво оснује музичку шко-

Станислав Бинички

лу, напомињући да је он у договору са г. г. Стеваном Ст. Мокрањцем, Цветком Манојловићем и Станиславом Ст. Биничким предузео извесне кораке. Одлучено је да се оснује Српска Музичка Школа, као саставни део Б. П. Друштва и да стоји под његовим окриљем. Одмах су била састављена и потврђена и школска правила са наставним планом. Тако, први члан је гласио: „Београдско Певачко Друштво, оснива у Београду, по одобрењу и под надзором Господина Министра Просвете и Црквених Послова, а у договору са музичарима: г. г. Стеваном Мокрањцем, Цветком Манојловићем и Станиславом Биничким, Српску Музичку Школу, која ће теоријском и практичном наставом спремати диригенте, учитеље музике, певаче и свираче“. А други члан правила гласи: „Српска Музичка Школа издржава се својим редовним или ванредним приходима, помоћу које

даје Б. П. Друштво (у колико горњи приходи не буду довољни), као и поклонима и завештањима које школи учине поједине особе, установе или корпорације“. Тиме је одређено издржавање школе. Овде се мора подвући једна чињеница, а то је: да је прва музичка школа у Београду постала иницијативом и сретствима приватних лица и институција. Прве године, која је почела 9. новембра 1899 године предавало се у школи: свирање на клавиру, свирање на виолини, соло певање, солфеџо, наука о музичким основима и наука о хармонији.

Стан Српске Музичке Школе био је у Бранковој улици бр. 21. За директора је изабран Стеван Мокрањац, а са њиме су радили још Цветко Манојловић (клавир), Станислав и Фрида Бинички (соло певање), Јован Ружичка (виолина). Школарина је била 12 динара месечно. У првој школској 1899—1900 години у школу је било уписано 48 ученика. У току школске године отпало је 17, а годишње испите полагало је свега 24 ученика. Тако скромно је почела рад Српска Музичка Школа у Београду, која се у току година стално развијала, а данас се налази у својој 32 години рада. С прираштајем ученика растао је и број наставника.

Година 1903 требала је да буде од историјског значаја за нашу музичку културу, јер је приликом прославе педесетогодишњице Б. П. Друштва, на дан 25 маја, ударен камен темељац „Уметничком дому“ на месту велосипедског клуба испод Позоришта, у који би се сместило Б. П. Друштво и Српска Музичка Школа, којој је од постанка намењено да постане Српски Консерваториум. Политичке прилике и ратови су учинили да је питање београдског консерваториума остало нерешено све до данас.

Ну интересовање за Српску Музичку Школу, која се лепо развијала бивало је све веће, тако да је за 1904—1905 школску годину добило прву помоћ од Министарства Просвете у износу од 1200 динара годишње, која се у години пред балканским ратом попела на 4000 динара годишње.

Како се школа из године у годину развијала, број ученика растао, а држава исто тако школу обилније помагала, то се већ 1906 године појављују тежње за своју потпуну еманципацију, које из године у годину расту, али се потпуна еманципација школе од друштва извршила тек после великог рата.

Данас Музичка Школа у Београду има државну помоћ од 250.000 динара, а од Општине града Београда 20.000 динара годишње. У школи се школује око 800 ученика, а предају 25 наставника.

Године 1903, дакле четири године по оснивању Српске Музичке Школе, један од три њена оснивача Станислав Бинички даје

оставку и излази из школе. Бинички се у то време примио за хоровођу „Станковића“ у коме је развио своју делатност као хоровођа и уздигао на достојну висину и „Станковић“ и себе. Услед извесних несугласица, које су избиле међу наставницима Српске Музичке Школе 1911 године неколико наставника поднесу оставке и изађу из школе. То врло zgodно дође Биничком и Певачкој Дружини „Станковић“ која је баш у то време купила кућу у улици Милоша Великог бр. 1, те донесу одлуку да по угледу на Београдско Певачко Друштво и Певачка Дружина „Станковић“ оснује своју музичку школу, управо обнови ону прву из 1893 године. Та је идеја одмах и приведена у дело, и септембра месеца 1911 године отпочела је рад Музичка школа „Станковић“ организована и уређена сасвим по угледу на Српску Музичку Школу. Београд је био рапидно напредовао и у броју становништва и у културном погледу, па док раније није било могуће одржати једну школу, то сада није било немогуће да Београд има две музичке школе. И школа „Станковић“ је напредовала. Управа „Станковића“ је у томе циљу преправила купљену зграду, подигла на њој други спрат са концертном двораном и повећала број учioniца. У колико је музичка школа „Станковић“ за време рата изгубила у времену и своме развоју, у толико је то рапидно надокнадила радом после великог рата. Музичка школа „Станковић“ броји око 500 ученика. У њој раде око 25 наставника, а ове школске године 1930—31 добила је државну помоћ, први пут, у износу од 50.000 динара. Музичка школа је саставни део Музичког Друштва „Станковић“, које је поникло из Певачке Дружине „Станковић“ и има пет отсека у које долазе: хор, музичка школа, оркестар, музеј и концертни отсек.

Тако Београд, престоница Југославије, има данас две музичке школе. Обе приватне, обе субвенционирани, обе са правом јавности. Оне савесно и са самопрегоревањем врше своју културну мисију. Па ипак њихов рад може у пуном смислу да се сматра припремом за једну државну музичку школу у Београду, која би независно од материјалних тешкоћа и борбе са њима, била заиста и по своме уређењу и по квалитету наставника и наставе уметнички завод, који ће достојно репрезентовати престоницу.

* * *

Музичка школа није у историји музике никаква нова ствар. Још папа Грегорије Велики (590-604) основао је у Риму „scola cantorum“, у којој је чешће лично држао предавања из црквеног певања. Са развијем инструменталне музике музичка настава се све више сконцентрисала по музичким школама. Сасвим је свеједно какав ће назив музичка школа но-

сити, конзерваториум, музичка академија, висока музичка школа и т. д. Главно је, какав ће бити њен наставни план и програм. Назив конзерваториум је талијанског порекла. Он је првобитно значио завод за сироту и напуштено децу. Мушка или женска деца становала су у заводу, добијала су храну, одело, наставу, а поред осталог и наставу у музици, било у певању или у свирању појединих инструмената. Конзерваториуми су у већини случајева стајали у непосредној вези са којом црквом или манастиром. Временом су конзерваториуми постали прави расадници музичке уметности, а најчувенији конзерваториуми постали су по угледу на конзерваториуме у Италији. Тако је на пример најчувенији и најстарији конзерваториум у Италији био у Неапољу di Santa Maria основан 1537 г. Париски је основан 1795, прашки 1810, бечки 1817, лајпцишки 1843, петроградски 1862, минхенски 1865, московски 1866 и тако даље.

Као многе друге школе, тако и музичке школе могу бити приватне или државне. Постоји мишљење, да је за музичке школе боље кад су приватне установе, евентуално, са државном субвенцијом. То се мишљење правда тиме, што се наводи, да је рад у приватној школи интензивнији и савеснији, јер су наставници за школу више везани и материјално и морално, него када је државна, налазећи да би се тада бирократизирала, што би успоравало напредак и развијање школе. А зар та логика не важи и за све остале школе: средње, учитељске и т. д. Међутим ми видимо, да данас све државе у свету имају своје државне музичке школе. На против, приватне школе су принуђене често пута да са наставом тргују, и да приме сваког ученика без обзира има ли талента или не, само ако може да плаћа школарину. Данас, када су обезбеђени и служитељи пенсијом у старости, није ни племенито, ни морално, дозволити да наставници уметничких школа, изнемогли у старости, умиру у беди и сиротињи. А наша Музичка Школа у Београду, која броји своју 32 годину од оснивања стоји пред том алтернативом. Услед мале награде, наставници су у приватним школама нагнани да се претрпавају бројем часова, а то иде на штету саме наставе. Држава мора да осети и дужност и потребу, да отвара своје уметничке школе, из којих ће добијати потребан уметнички кадар, са квалификацијама онаквим, какве најбоље одговарају стварним државним потребама и потребама јавног уметничког живота.

Ово је питање данас потпуно зрело, њега су тако схватили и меродавни фактори, и закон о уметничким школама, који је пред Врховним Законодавним Саветом, даће музичком и уметничком животу у Југославији

одређени систем и правац, који ће још детаљније бити обележен и одређен уредбама, које проистичу из тога закона.

Чим ово питање буде скинуто с дневног реда појавиће се питање зграде државне музичке школе у Београду, сасвим свеједно, звала се она музичка академија или конзерваториум. То је питање било већ једном решено пре десет година, и на месту испод Позоришта почео је рад на копању темеља за Конзерваторијум. Финансијски одбор Народне скупштине одузео је намењени кредит овој ствари и употребио га на друге сврхе. Питање државних зграда у нашој престоници је болно питање, које тангира све државне згра-

де почев од средњих школа. Па ипак се у томе погледу последњих година прилично урадило и ако наша престоница није у стању да покаже странцима музеје, оперу, позоришта, конзерваториум, уметничку школу, концертну дворану и тако даље, и ако на то сви и меродавни и немеродавни помишљају. Ипак се уметници надају да ће прилике и време учинити, да музичка школа неће морати да тражи склоништа по приватним зградама на трећем или четвртом спрату, већ да ће се наћи пута и начина за подизање музичког дома, који ће, служећи уметности, бити и спољашњи украс наше престонице, Београда.

Прилози за историју Београда:

Војин Пуљевић, новинар

Оснивање штампарије у Београду

— Поводом двоструког јубилеја —

Ове године и то ових првих месеци — имамо један редак културни двоструки јубилеј: Стогодишњицу оснивања прве штампарије у Београду и двестогодишњицу првог покушаја и предлога за оснивање српске штампарије у Београду.

Митрополит Београдско-Карловачки Мојсије Петровић почетком 1730 године, предао је молбу бечком „Хофкригсрату“ да се дозволи српском народу оснивање српске штампарије у Београду с обзиром на потребе црквених књига, које су дотле с муком преписиване или добијане из Русије. Наравно да би та штампарија имала још и друге задатке.

У то време, почев од 1717 године, Београд по политичкој подели припадао је Срему и био под влашћу аустријском. Београд је тада био велика и напредна варош за оно доба. Срби су у то време имали само своју црквену аутономију, па и она је у многоме зависила од Аустријанаца. Зато је и морала да се тражи дозвола за отварање штампарије од бечких политичких власти. Али та је молба била одбијена из политичких разлога и митрополији препоручено, да се за штампање својих црквених књига обрати већ постојећој штампарији у Трнави. Митрополит није ни хтео, ни могао, да се користи тим бечким саветом ни том штампаријом, која се у своме раду служила истина босанском ћирилицом, али та је штампарија била у рукама калуђера језуитског реда и имала је своју злонамерну тенденцију. Тако је равно пре двеста и једне године пропао један озбиљан покушај да се створи српска штампарија у Београду, која би била за Србе и једина у то време.

На жалост Митрополит Мојсије умре исте године и буде сахрањен у београдској Саборној цркви, оној која је постојала пре ове и која је порушена доцније доласком Турака.

Но и да је успео митрополит Мојсије тај успех не би био дугог века, јер већ после девет година, 1739 године Аустријанци се поново коше пред силом турском и такозваним Београдским миром оставише Београд Турцима, а ови по обичају приступише одмах

комплетном рушењу вароши. Тада је много Срба напустило Београд бежећи испред турске најезде и населило се по Срему.

Но, Карловачка митрополија и после тога продужила је да чини многе напоре ради стварања чисто српске штампарије, али сада је већ Београд био ван комбинације (он је остао под Турцима и чекао је да од дана захтева митрополита Мојсија прође читав век, па да он дође до своје књигопечатње).

Карловачка митрополија покушавала је да добије дозволу за отварање штампарије у Карловцима или манастиру Раковцу, али сви напори остајали су безуспешни.

Тако прође двадесет година.

1752. године би дозвољено да се у Карловцима подигне штампарија но с тим, да се рукописи шаљу на цензуру у Беч и што је главно да штампарија у исто време послужи не само православнима већ и унијатима. Тим се правом Карловачка митрополија није хтела да користи, јер се тадање намере Српског народа под Аустријом нису могле да сложе ни са бечком цензуром ни са штампањем књига за унијате.

Најзад, 8 фебруара 1770 године царски декрет из Беча објави дозволу да се може отворити у Бечу штампарија „на грчком, илирском, српском, влашком и јерменском језику“. 14 фебруара исте године даде се привилегија за ту штампарију универзитетском штампару Курцбеку на двадесет година. Тако и Срби некако дођоше до штампарије за штампање црквених књига, али не у Београду, ни у Карловцима, већ у Бечу. Према тој штампарији Срби нису имали, нити су могли имати много поверења, јер су књиге биле често са великим грешкама. Изгледало је као да су Срби бојкотовали производе те штампарије и због тога је морало 1783 године да се нареди да наслов сваке књиге носи напомену, да је књига изишла са одобрењем митрополитовим.

Ни то није могло да одоброволи Србе према тој штампарији и тако су на сабору у Темишвару 1790 године понова Срби тражили дозволу за штампарију у својој средини. И то је било узалуд.

Две године доцније, опет фебруара месеца и то 12-1792 Стефан Новаковић придворни агент у Бечу, како пише Ђ. Рајковић склопи уговор са штампаром Курцбеком и за 25.000.— форината откупи штампарију. Како је рок привилегије дате Курцбеку био већ при крају, остало је још четири године, Новаковић затражи од власти повластицу још за двадесет година. Он је добио повластицу али још за петнајест година с тим, да годишње даје четири стотине форината у готовом народном фонду, а за сто форината годишње књига сиромашној деци. То су били тешки услови за опстанак штампарије. Но-

Димитрије Исаниловић, први управник (администратор) Државне штампарије (* 26 новембра 1783 † 29 маја 1853)

ваковић је и сам још више отежао опстанак предузећа тим што је почео штампати сем црквених књига: школске, забавне и најзад и новине „Славено-Сербска Вједомости“. До душе он је ради новина и купио штампарију. Срби су у то време жудели за новинама. Новаковић их је дао, али финансијска ствар пође наопако и Новаковић мораде да ствара акционарско друштво да не би штампарија пропала. То је било 1795 године, ни тада предузеће није кренуло на боље. Новаковићу је, изгледа, најтежи био онај намет од четири стотине форината колико је у готовом морао годишње плаћати. Узалуд је он штампао проповеди, малу и велику српску историју и т. д.

ништа не поможе. Потроши Новаковић све што имаде и — опет фебруара месеца 1796 године престадоше и „Вједомости“ и штампарија. Свакако за дугове, штампарија је продата и сајужена штампарији пештанског универзитета. Прве „Сербска Новине“ издавао је у Бечу Маркидес Пуљо 1791. и 1792. године.

Ето, тако се трагично завршило са штампаријом, која је пре двестотине и једне године требала да се створи у Београду.

У 18 веку Срби нису имали много среће са штампаријом, — 19 век је много бољи. И Срби из Војводине су добили штампарију, а и ново створена независна Србија је добила али тек 1831 г. Та је штампарија и данас у Београду на Варош Капији и слави ових дана пун век свога плодног рада. И са оснивањем те штампарије ишло је мало теже. Књаз Милош није био писмен човек и у питању штампарије прилично је размишљао.

Интересантни су први трошкови учињени за „Књигопечатњу“ како се онда говорило, или „Типографију“, и ми ћемо се на њих осврнути и поменути их после сто година.

Вук Караџић и Михаило Герман шетали су по Аустрији и Русији гледајући да набаве штампарију. Шетало се и то питање доста дуго док најзад у државној књизи расхода под 9 фебруаром (и после сто година опет у фебруару месецу) године 1831 би записано:

„За типографију 75.792 гроша“.

То је био први издатак за стварање прве и данашње државне штампарије у Београду.

А испод тога други ред гласио је:

„За азио на векслу за исту 1.861,34 гроша“.

Дакле и са меницама се почело. Држава је почела да се уређује, па је имала и своје књиге о расходу, свој трошковник или како се званично звао: Протокол расхода (Расходник).

У II протоколу расхода од маја 1828 до 30 априла 1835 године налазе се убележени и трошкови за књигопечатњу.

До душе, пре но што је издата прва сума за штампарију ангажован је један стручњак, свакако још од јануара месеца, Адолф Берман, као шеф штампарије. Он је већ у марту месецу примио тромесечну плату од 864 гроша, а у априлу добио је плату и новчану храну за месец дана 360 гроша. То је била прилично завидна плата. Бандисти, које је књаз Милош волео и набавио их пре типографа имали су мање плате но овај штампарски стручњак. У јулу се опет јавља Берман са тромесечном платом од 1.080 гроша.

Тек после тих плата бележе се издатци за разне ствари ради штампарије. Долазе „Лијевчани“ (Словоливци) за чији пут до Земун издато је 227,20 гроша. Издају се знатне

суме разним посредницима за вести око формирања штампарије и њихове трошкове.

Набављени су најзад и „сандуци“ за слова и ту је издато 3.694 гроша, а грош је онда био велика пара.

У главном те светле године 1831 када је основана прва београдска типографија издато је за њу укупно 109.702,48 гроша. За оно време то је била сума о којој се могло много говорити, али за „Народно просвешћеније“ требало је и морала се учинити та жртва.

Алекса Симић, базрјанбаша и конзул београдски био је тај преко кога су вршене набавке из иностранства и исплате. Његови су рачуни „Округли“, он их много не детаљше. Било је на пр. и оваквих рубрика у државном расходнику:

За једну конту разна трошка преко Алексе 11.799,39 гр.

Шта је он то сада набавио за 11.000 хиљада? како сад да протумачимо оно „Разна трошка“? Разно се збиља може и разно протумачити. У осталом Алекса је у години 1832 имао „Конте“ и од тринајест и седамнајест хиљада гроша. То су свакако ситнице које су допуњавале инвентар типографије. На једном месту види се издатак од преко 5.000 гр. за слова.

У овој 1832 г. јавља се за плату и Димитрије Исаиловић, кнежев писар, професор итд., који је и управник типографије, али плата му није већа но Берману. Те године се јавља и први приход типографије и износи 3.710 гр. Крај свег тога и та је година, друга година рада, завршена са дефицитом. За ове две године било је врло мало, свега неколико типографија, али на супрот томе кнез Милош је имао већ тада 29 бандиста. До душе они су мање и плаћени, једва по 10 гр. месечно, „Без бакшиша“, али су зато они имали бесплатно лепе мундире.

Години 1833-ћа већ је живља у погледу рада типографије. Већ има 22 „Ливчика“ — словоливаца. Јавља се: Шрепл и Тешл, један шеф словорезаца а други словоливаца. Димитрије Исаиловић прима уредно плату — за шест месеци 1.750 гр. Опет се јавља Алекса са једном контом од 29.815 гр. Сад штампарија има: управника Исаиловића, Бермана, техничког управника, шефове Шрепла, Тешла, типографе, словоливце, словоресце, ученике и момке. 13 „Типографчика“, како су их звали, примају укупно месечно 1.020 гр., 9 „Ливчикериста“ или „Словолечника“ а то су словоливци добијају месечно око 363 гр. сваки типограф-слагач имао је придотог му и ученика и тако 13 деце у штампарији добијају 539 гр. а деветоро деце у ливчикерају (ливници) 342 гр. Али док је било 13 словослагача у овој години бандиста је било већ 33.

Изгледа да ове године типографија није

имала прихода или је можда заборављено да се исти упише у књигу.

Књигопечатња у главном напредује, а то је оно што је врло важно и утешно. Њена се потреба осетила, њен рад је прихваћен. Следећа година 1834 то јасно показује. Штампарија се све више уређује, број типографа се пење у почетку године на 18 а затим на 20 (бандиста је ипак у то време било више 40), словолечника је било 10 и одговарајући број деце — ученика и послуге. Један словослагач или ливац (штампарије је као што се види морала себи да лије и реже слова) имао је плате месечно око 36 гр. То је била озбиљна плата за оно време, и ако је то нешто више него грош дневно.

У овој години и рад је много интензивнији јер је утрошено за хартију око 57.000

Пабљон Државне штампарије са особљем на Крфу

гр. И ова је година наравно са дефицитом, јер је углавном рађено за државу.

Ето, то су у главном основни трошкови при оснивању прве београдске и државне штампарије у нашој држави и та штампарија већ сто година непрекидно ради.

За време Светског рата државна штампарија није радила јер је и она била добар објект за аустријске топове, који су је гађали са Бежанијске Косе, али кад смо стигли на Крф у једној дрвеној бараци опет је радила државна штампарија. Машина са Крфа пренета је у Београд и ваљда ће једнога дана бити изложена у ратном или општинском музеју. Право би и било!

После Европског рата државна штампарија знатно увећава свој рад и унапређује се благодарећи агилности управника г. Будимировића.

Нека ово за сада буде довољно приликом овогодишњег двоструког јубилеја оснивања штампарије у Београду: Двеста једна година од кад је учињена молба Бечу да Срби добију штампарију у Београду и сто година рада прве српске београдске и државне штампарије у Београду.

СЛУЖБЕНИ ДЕО:**Рад општинског одбора:****ЗАПИСНИК**

VII Редовне седнице Одбора Општине београдске, одржане 9. фебруара 1931 године у 6 часова по подне.

Претседавао Потпретседник г. Д-р Мисирлић Стојадиновић.

Деловођа Божић Павловић.

Потпретседник Г. Никола Крстић и кмет-правник г. Исидор Протић.

Од одборника били су г.г.: инж. Јован Мисирлић, Мих. Л. Ђурић, Свет. Гођевац, Д-р Мића Анић, Д-р Букић Пијаде, Д-р Лазар Генчић, Тјешимир Старчевић, Јован Дравић, Дим. Станчуловић, Д-р М. Недељковић, Драгољуб К. Милошевић, Петар М. Гребенац, Д-р Страшимир Љ. Милетић, Трифун Јовановић, Милош П. Радојловић, Милован Ј. Матић, Бл. Ј. Антонијевић, инж. М. Сокић, Т. Здравковић, Ђ. Бајаловић, инж. К. Букавац, К. Гиновић, Д-р Љуб. Стојановић, Драг. Матејић, Ђ. Попара, Р. Ј. Јовановић, А. Фирт и Јосиф Фрид.

1.

Поводом записника VI. редовне седнице одборник г. Јован Дравић ставио је примедбу, да није споменут његов предлог, који се састојао у томе да се кирија на струјомере смањи од 6 на 4 динара, чиме би се постигла већа потрошња електричне енергије преко дана.

Одборник г. Д-р Страшимир Милетић ставља примедбу да је погрешно унето у записник да је он рекао како Одбор није у могућности да простудира Уредбу. Одбор јесте у могућности да простудира Уредбу, али је Уредба прочитана и примљена без икакве стручне дискусије.

За овим је деловођа одбора прочитао акт Господина Министра унутрашњих послова IV. Бр. 151 којим задржава од извршења одлуку Одбора од 30. јануара 1931. године под бр. 1 записника и препоручује Суду да поступи по примедбама изнетим у поменутом акту.

2. —

Деловођа одбора саопштава да су се изјавили одборници г.г.: Милан Стојановић, Д-р Александар Леко, Негослав Илић, Богдан Крекић, Ранко Живковић и Д-р Драгољуб Новаковић.

3. —

Код тачке дневног реда: „Предлог нове редакције чл. 65, 66, 67, 105, 109, 112, 118, 123, 132, 134 и 135 Уредбе о трошарини општине града Београда“, прочитан је предлог Суда па се потом развила дискусија.

Одборник г. Д-р Страшимир Милетић истиче да је у току дискусије од стране Суда

наглашавано, да је Уредбу о трошарини радио Суд у споразуму са властима и да се ослонио на референта г. Петровића. За Одбор је меродаван Суд а не референт г. Петровић, кога одбор није био дужан ни да саслуша. Одбор је ипак био пажљив и саслушао је реферат г. Петровића и ако се он као начелник једног Министарства огрешио тако много као што г. Министар унутрашњих дела каже.

(Потпретседник Д-р М. Стојадиновић о-помиње г. Милетића да једног државног чиновника не подвргава критици, у толико пре што је делегат г. Министра финансија присутан и што је при изради Уредбе био сарадник Суда.)

Г. Милетић наставља да је са Уредбом учињена погрешка, и да сада не треба ићи за истом погрешком. Предложеној редакцији задржаних чланова Уредбе Одбор не треба да прими, већ да из своје средине избере један одбор, који ће целу Уредбу проучити заједно са стављеним примедбама и да се на тај начин нађе излаз из ситуације.

Одборник г. Светозар Гођевац предлаже да се саслушају претходно и мишљења Индустијске и Занатске Коморе по питању радног времена у предузећима, које је предвиђено у чл. 67 Уредбе.

Одборник г. Крста Гиговић налази да Одбор не би требао да прими предложено стилизацију од стране Суда из разлога, што није уверен да је Министарство опет неће вратити. Кад је било гласање о тарифи петнаест одборника поднело је предлог да се Уредба детаљно простудира, али тај предлог није прихваћен од стране Суда. Да је то прихваћено, одбор не би добио лекције, које је сада добио од Министарства унутрашњих послова. Предлаже да се из средине одбора изабере једна комисија, која ће у ограниченом времену прегледати Уредбу и поднети је одбору на изгласавање.

Одборник г. Јован Мисирлић говори у истом смислу као и г. Гиговић и подноси предлог у истом смислу, да се изабере једна комисија да предлог Суда проучи.

Одборник г. Петар Гребенац истиче да комисија за трошаринску тарифу није имала времена да проучи и Уредбу о трошарини, јер је Суд журио са доношењем исте. Наглашава да по закону од 12. фебруара 1929. године управу Београдске општине сачињавају: Претседник, два потпретседника, један кмет-правник и четрдесет и пет одборника. Оп-

штински одбор није саветодавни орган, већ је саставни део управе, који решава и доноси одлуке. Требало је да се донесе једна оваква Уредба у којој је било прописа који су директно ударали на законе, па да дођу примедбе од стране надзорне власти и да се тек тада види, да је одбор нека чињеница, и ако је он за све то најмање крив. У колико има кривине до одбора, она пада на већину, која је примала судске предлоге. Одбор не може своју дужност преносити на Суд и за то је потребно да се овај предлог Суда поднесе једној одборској комисији, која ће га заједно са целом Уредбом проучити, и поднети одбору своје мишљење.

Одборници г.г. Д-р Лазар Генчић и Милован Матић слажу се са предговорницима да овај предлог треба упутити једној комисији на претходно проучавање, а г. Матић је додао да није лепо приговарати раду једнога државног чиновника, када су му и комисија и одбор изразили захвалност на уложеном труду око израде Уредбе.

За овим је по предлогу одборника г. Јована Мисирлића изабрана једна комисија, којој је прегледати и извршити стилизацију задржаних чланова Уредбе и о томе поднети извештај одбору. У ову комисију изабрани су одборници г.г. Д-р Д. Аранђеловић, Д-р С. Милетић, Алберт Фирт, Шемајо де Мајо, Петар Гребенац, Милан Стојановић и Др-Л. Генчић.

4. —

Код тачке дневног реда: „Набавка каблова за потребе Дирекције трамваја и осветлења“, развила се краћа дискусија у којој су учествовали г.г. Алберт Фирт, Јован Мисирлић и Петар Гребенац. Примљен је предлог г. Петра Гребенца да у комисију за пријем каблова уђу и одборници-стручњаци.

За овим је одбор на предлог Суда О.Бр. 199 већином гласова

РЕШИО:

Да се фирми Делнишкој Дружби преј Шкодином заводу у Пилзну уступи испорука 33.600 мет. разних каблова за потребе Дирекције трамваја и осветлења, као најповољнијем понуђачу на одржаној оферталној лиценци на дан 5-1-1931. године, а по прописаним техничким условима Е.Бр. 5917 од 24.-XI-1930. године, за укупну суму од Динара 1.580.737.—

Издатак пада на терет одговарајуће партије и позиције буџета за 1931. и 1932. год.

5. —

На предлог Суда О.Бр. 2319 Одбор је

РЕШИО:

„Да се Јовици Вујићу предузимачу овл. из Београда уступи истовар 30.000 тона угља из шлепова, за потребе Дирекције трамваја и осветлења, по цени од Динара 99,90 за један вагон од 10.000 кг. као најповољнијем по-

нуђачу, на одржатој II. јавној усменој лиценци на дан 31.-I-1931. године.

Издатак има пасти на терет буџ. партије 69. позиције 2 сходно решењу Суда Е.Бр. 6881 од 25.-XII-1930. године.

6. —

Код тачке дневног реда: „Закуп зграде г-ђе Катарине Николић у ул. Царинско Пристаниште бр. 9 за смештај штаба IV жандармеријске чете“, прочитан је предлог Суда, па се затим развила дискусија.

Одборник г. Петар Гребенац поставља питање откуда овај предмет на дневном реду, када је он на једној од прошлих седница скинут. Истиче да за штаб чете није потребна нека велика зграда, већ најобичније просторије, пошто штаб може имати једног писара и ништа више. Да ли Општина мора плаћати кирију и за жандармерију, као и да ли та чета мора да буде на томе месту, где су кирије врло скупе, или може бити на неком крају Београда, где су кирије знатно јефтиније, требало би све то претходно испитати. Предлаже да се овај предмет скине с дневног реда и упутити Правном одбору ради испитивања да ли је Општина дужна по закону да овај закуп плаћа?

Одборник г. Алберт Фирт одговарајући г. Гребенцу истиче да је ово четврти пут како се овај предмет износи одбору на решавање. Три пута је он скидан с дневног реда, па се опет појављивао. На расписивање лиценције није се јавио ни један повољнији понуђач. Надзорна власт стоји на гледишту да је Општина дужна да ову кирију плаћа. Ово питање треба једном ликвидирати и с тога предлаже да се овај закуп одобри.

У даљој дискусији учествовали су одборници г.г. Д-р Страшимир Милетић, Никола Крстић и Јован Мисирлић, па је одбор на предлог Суда О. Бр. 2098 већином гласова

РЕШИО:

Да се за смештај штаба IV. жандармеријске чете у Београду, узме у закуп кућа г-ђе Катарине Д. Николић у ул. Царинско Пристаниште бр. 9 с тим да јој се на име кирије плаћа по 3.000.— динара месечно унапред.

Закуп има да траје годину дана.

Г-ђа Николићка биће дужна да изврши све оправке према потребама IV. жандармеријске чете о своме трошку, као и да намести потребан број пећи по собама.

Кирија ће почети тећи са даном пријема зграде од стране комисије, у коју ће ући командир IV. жандармеријске чете, један чиновник Техничке дирекције и један чиновник Отсека добара и о нађеном стању саставиће записник.

Отказ закупљене зграде биће на два месеца пре истека једногодишњег закупа за обе стране.

Остале услове предвидео Отсек Добара у уговору, који ће закључити са г-ђом Николић.

7. —

На предлог Суда О. Бр. 2651 Одбор је

РЕШИО:

Да се измени одборска одлука О. Бр. 182 од 12. јануара тек. године тако да измењено гласи:

Да се за потребе Мешовите Грађанске Школе узму у закуп обе зграде г. Душана Богдановића у улици Јове Ристића (Студеничка улица) бр. 11, са месечном киријом од 12.000 динара.

Закуп има да траје најдуже три, а најкраће две године, а отказ на три месеца пре истека уговореног рока.

Кирија за закуп ових зграда има се плаћати од дана потписа и потврде уговора.

Потребне преправке да изврши Техничка Дирекција О. Б. (Архитектонски Отсек), пошто претходно архитекта, упућен од стране Техничке Дирекције у споразуму са Управником Грађанске Школе, утврди шта се има направити а према потребама школе.

По истеку закупа, зграде се имају довести у стање у каквом су и примљене. Утрошак око преправки зграда и довођења зграда у првобитно стање, по иселењу из истих, има да падне на терет Општине.

Све остале услове о закупу предвидео отсек Добара, приликом закључења уговора са закуподавцем Душаном Богдановићем.

8. —

Код тачке дневног реда: „Узимање у закуп плаца звани „Апотека“ са двема зградама за подизање колске ваге на Чукарици“, прочитан је предлог Суда па се потом, развила дискусија у којој су учествовали одборници г. г. Светозар Гођевац, Петар Гребенац, Алберт Фирт и Д-р Страшимир Милетић.

Предлог је повучен с дневног реда ради накнадног проучавања могућности откупа означеног земљишта.

9. —

На предлог Суда О. Бр. 2220 Одбор је

РЕШИО:

Да се уступи бесплатна гробница под „Аркадама“ на гробљу за поч. Велислава Вуловића, бив. председника Београдске општине, у којој је гробници он и сахрањен.

10. —

На предлог Суда О. Бр. 2096 Одбор је

РЕШИО:

1. — Да се Цветко Рафајловић, служитељ Статистичког отсека ове општине ослободи плаћања кирије за стан који заузима у општинској згради у Бранковој ул. бр. 2 и то рачунајући од 1. јануара 1931. пошто према извештају шефа Статистичког отсека поред своје редовне дужности врши и дужност до-

маћина зграде, у истој згради у којој су смештени Статистички и Војни отсек.

2. — По предлогу О. Бр. 2095

„Да се Радован Здравковић-Копривица ослободи дужне кирије за општински стан у улици Св. Николе за време до 1. фебруара 1931. године у укупном износу од 720 динара због тога, што је оптерећен ситном децом и болесном женом, а уз то је сиромашног стања, за доказ чега је поднео уверење о сиромашном стању, с тим да од 1. фебруара 1931. год. одређену кирију по решењу Суда Бр. 1858/930. год. има уредно полагати.

3. — По предлогу О. Бр. 2097

„Да се Новак Митровић, ослободи дужне кирије за општински стан у ул. Војводе Мишића, бивша Керамичка фабрика, а за месеце јули и август 1930. године, у укупном износу од Динара 328.— због тога, што се иста није могла наплатити од Митровића због немаштине“.

11. —

Тачка дневног реда: „Предлог комисије о давању сталне месечне помоћи“, повучена је ради накнадног проучавања.

12. —

На предлог Суда О. Бр. 2218 Одбор је

РЕШИО:

Да се ниже именованим удовима бив. службеника Дирекције трамваја и осветљења, који су умрли пре ступања Статута на снагу, а провели су десет и више година у служби исте Дирекције, одреди месечна помоћ и то:

1. — Велики удови Илије Стефановића бив. скретничара који је провео у служби 17 година, — дин. 600 — шест стотина месечно.

2. — Драги удови Буре Стојаковића бив. кочничара који је провео у служби 18 година, — дин. 550 — пет стотина педесет — месечно.

3. — Савети удови Јосифа Пестића бив. кочничара који је провео у служби 20 година, — дин. 500 — пет стотина — месечно.

4. — Кристини удови Николе Станивука бив. кочничара који је провео у служби око 30 година, — дин. 500 — пет стотина — месечно.

5. — Ружици удови Стојана Јанковића бив. кондуктера који је провео у служби 16 година, — дин. 500 — пет стотина — месечно.

6. — Јелени удови Светислава Јојића бив. благајника трам. прихода који је провео у служби од 1 децембра 1918. до 20 августа 1928. године дин. 450 — четири стотине педесет — месечно; и

7. — Лепосави удови Радомира Стељића бив. читача струјомера који је провео у служби 17 година, — дин. 400 — четири стотине — месечно.

Лицима означеним под 1, 2, 3, 4 и 6 — да се рачуна стална месечна помоћ од 1. фебруара 1931. год., а лица означена под 5 и 7 да стекну право на примање помоћи по пре-

станку службе у Дирекцији трамваја и осветлења, где се налазе као чистачице.

13. —

На предлог Суда О. Бр. 2564 и 2565 Одбор је

РЕШИО:

1. — Да се усвоји мишљење комисије и да се решење Пензионог фонда бр. 195/930. оснажи, а жалба г. Јанка Михајловића, бив. општ. службеника, одбаци као неумесна и неоснована.

2. — Да се усвоји мишљење комисије и да се решење Пензионог фонда бр. 193/930. оснажи, а жалба г. Милоша Андрашевића, бив. општинског службеника, одбаци као неумесна и неоснована.

14. —

На предлог Суда О. Бр. 2507 Одбор је

РЕШИО:

1. — Да се одобри рад колаудирајуће комисије одређене решењем Суда ТДБр. 21390 од 10. септембра 1930. год. за колаудовање извршене набавке ситних каменних коцака за калдрмисање Београда од фирме

Василија Бикара и Друга, која је извршена на основу решења Одбора О. Бр. 1362 од 24. јануара 1930. године.

2. — Да усвоји обрачун ове комисије по коме вредност излиферованих ситних коцака износи суму од 168.542.76 динара с тим, да се лиферанту иста исплати по одбитку већ до сада примљених рата.

3. — Да се лиферанту врати основна кауција положена приликом лицитације, пошто погодбеним документима није предвиђен никакав рок гаранције, а такође и допунска кауција која је задржата приликом исплата појединих рата.

Исплата пада на терет 1/12 за месец јануар 1931. год. а по партији 47/8 буџета за 1930. годину.

Седница је закључена у 8.30 часова увече.

Оверавају:

Деловођа,
Бож. Л. Павловић с. р.

Потпретседник
Београдске Општине
Др. М. Стојадиновић, с. р.

ЗАПИСНИК

VIII Редовне Седнице Одбора Општине београдске, одржане 16. фебруара 1931 год. у 6 часова по подне

Претседавао Потпретседник г. Д-р Мило-слав Стојадиновић.

Деловођа г. Божидар Павловић.

Потпретседник г. Никола Крстић и кмет-правник г. Исидор Протић.

Од одборника били су г. г.: Инж. К. Букавац, Бл. Ј. Антонијевић, Мих. Л. Ђурић, Д-р Драг. Новаковић, Тјешимир Старчевић, Димитрије Станчуловић, Д-р Драгољуб Аранђеловић, Свет. Гођевац, Јов. Дравић, Д-р Љуб. Стојановић, Јоца Поповић, Никола Ђорђевић, Д-р Александар М. Леко, Инж. М. М. Сокић, Арх. Ђ. Бајаловић, Милош П. Радојловић, Драгољуб Милошевић, Д-р Страшимир Милетић, Д-р Букић Пијаде, Д-р Лазар Генчић, Д-р Милорад Недељковић, Петар М. Гребенац, Шемајо де Мајо, Милован Матић, Инж. Јован Мисирлић, Ст. К. Трпковић, Крста Гиновић, Трифун Јовановић, М. Ј. Стојановић, Д-р Мића Анић, Драг. Матејић, А. Фирт, Бранко Поповић, Ранко Живковић, Јосиф Фрид, Т. Здравковић.

1.

Примљен је записник VII. редовне седнице.

2.

Деловођа саопштава да се извинио одборник г. Ђорђе Попара.

Потпретседник г. Никола Крстић саопштава Одбору да је дивизијски генерал г.

Душан Стефановић предао општинском Суду за Музеј града Београда неколико драгоцених ствари као: један рукопис блаженопочившег Краља Петра, један рукопис Краља Милана као команданта активне војске, једно приватно писмо кнеза М. М. Обеновића, рукопис кнеза Алексија Карађорђевића, рукопис Ђуре Јакшића. Затим два оригинална асигната из друге године француске Републике, један додаток листу „Жил Блас“ поводом прославе осамдесетогодишњице Виктора Иго, у коме су донете аутографисане оригиналне посвете његових пријатеља, једну статуету француског маршала Жофра и др. Изјављујући захвалност генералу г. Стефановићу на учињеном поклону, изражава наду да ће овом лепом примеру следовати и остали наши виђени људи, који у својим приватним збиркама имају драгоцен материјал, како би музеј града Београда што пре дошао у посед свих оних објеката, који су од значаја за његову велику историску прошлост.

Одбор је са одобравањем саслушао ово саопштење.

За овим Потпретседник г. Никола Крстић обавештава одбор да је у среду 11. ов. месеца одржана у општини Београдској конференција претставника општина Земунске, Панчевачке и Београдске, на којој је диску-

товано о примени новог закона о општем управном поступку, који ступа на снагу 26. фебруара тек. год. као и о уједначавању администрације и могућности спајања ове три општине у једну велику престоничку општину. Ове конференције ће се одржавати наизменично у Београду, Земуну и Панчеву, како би се на лицу места проучавао ток послова и упознавали поједини шефови отсека са службом која се врши у другим општинама.

Одборник г. Драг. Аранђеловић питао је Суд шта је урађено по предлогу млинарске задруге у Београду, која се понудила да организује производњу и продају хлеба тако, да би грађанство добило бољи и јефтинији хлеб. Исто тако пита је ли што урађено да се Београд снабдева добрим и здравим млеком, и у том циљу предлаже да се одржи једна конференција свих заинтересованих фактора, као што су општина, Министарство пољопривреде и Савез млекарских задруга. Можда би се удруженим снагама питање снабдевања Београда млеком решило повољније.

Потпретседник г. Д-р М. Стојадиновић захваљује г. Д-р Аранђеловићу на упућеним питањима и изјављује да је Суд предузео читав низ мера, које имају за циљ да омогуће појевњивање хлеба и бољу производњу његову. Дошао је и предлог који је навео г. Аранђеловић. Суд га сада проучава и ако дође до споразума, питање ће бити изнето пред одбор. Што се тиче млека, ствар се компликује тиме, што има око 2.500 продаваца млека. Они нису груписани у задруге, те се преглед млека не може вршити на једном месту. У крајевима између Земунa и Панчева појављују се млекарске задруге, које све више испољавају своју агилност, и које су поднеле предлог да снабдевају Београд млеком. И то питање Суд је узео у проучавање па ће га, у случају да се дође до повољних резултата, изнети пред одбор.

3.

Код тачке дневног реда: „Извештај комисије за утврђивање редакције чл. 65, 66, 67, 105, 109, 112, 118, 123, 132, 134 и 135. Уредбе о општинској трошарини“, прочитан је извештај комисије и предлог Суда.

Потпретседник г. Д-р М. Стојадиновић обавештава одбор, да је приликом прекуцавања и умножавања судског предлога, који је раздвојен одборницима, изостао у чл. 134 други став, који говори о повраћају трошарине на робу извезену из атара општине Београдске. Затим је прочитао овај став.

Одборник г. Алберт Фирт изнео је разлоге због којих је одвојио мишљење у комисији за редиговање задржаних чланова Уредбе. На прошлој одборској седници већина говорника заступала је гледиште да би

комисија требала да проучи целу Уредбу, а не само задржане чланове, јер она садржи масу контрадикција и у примени својој изазива много спорова још од првог дана. Та Уредба је делимично препис старе Уредбе и државне Уредбе о трошарини. Заборавља се да оно што може да буде за државу, не може бити за општину. Трговцима, који извозе робу из Београда, отежано је манипулације и повраћај плаћене трошарине, а извесне гране трговине и индустрије доведене су у положај да се морају селити из Београда. Предлаже да се цела Уредба врати комисији на поновно претресање и проучавање.

Одборник г. Шемајо Де Мајо изјављује да је он као члан комисије дао мишљење у уверењу, да је комисија овлашћена да редикује само задржане чланове Уредбе, јер у њој има пуно ствари које се неће моћи остварити. Код чл. 134 изостало је „и чл. 70 Правилника за извршење старе Уредбе“ и моли да се то унесе у текст.

Одборник г. Д-р Страшимир Милетић изјављује да је болешћу био спречен да присуствује раду комисије. Приликом проучавања Уредбе дошао је до чињеница, које су га изненадиле, и до закључка да су уредбу радили државни чиновници као за тело које има врховну власт. Они нису познавали организацију Београдске општине, нити законодавство које одређује контролу над радом општине. Произвођачима извесних артикала прописани су исти услови које им је и држава поставила, што ће повећати трошкове производње. Продукција у Београду нема права на повраћај трошарине, као што је случај са Шондином фабриком чоколаде. На тај начин продукти који се раде у другим градовима где је трошарина сносљивија долазе у повлашћенији положај. Затим упоређујући и анализирајући одредбе појединих чланова Уредбе, доказује да су они рђаво стилизовани, у контрадикцији или неприменљиви. У Уредби има одредаба, које су прописане за државне органе приликом наплате државне трошарине, а општина се неовлашћени позива на те одредбе. У једном члану каже се да ће се име потказивача држати у тајности, а одмах затим да и општински чиновник може бити потказивач. Налази да целу Уредбу треба вратити комисији на поновно проучавање.

Одборник г. Д-р Драгољуб Аранђеловић налази да би требало за сада редиговати само задржане чланове Уредбе, што је комисија и урадила, а у погледу осталих примедба на део примљене Уредбе, могла би се доцније образовати једна комисија, која би их проучила и предложила одбору потребне одлуке, које би редовним путем биле достављене надзорној власти.

Одборник г. Петар Гребенац у своме го-

бору понавља своје раније гледиште на Уредбу, истичући да кривица за сав рад на њој пада на Суд а не на одбор. Министар унутрашњих послова као надзорна власт суспендовао је само оне чланове који су вређали позитивне законе, али се није упуштао у оне друге одредбе које не морају вређати позитивне законе, али које могу бити штетне за Београд и незгодне за примењивање. Истиче незгодне стране појединих одредаба и налази да цела Уредба треба да се понова проучи. Због тога предлаже да се ово питање скине с дневног реда и упути комисији цела Уредба на проучавање.

Потпретседник г. Д-р М. Стојадиновић у име Суда изјављује да се не може сложити с предлогом, да се цела Уредба врати комисији, ради проучавања. Г. Министар унутрашњих послова ставио је у два маха конкретне примедбе. Образована је комисија која је проучила задржане чланове Уредбе, и предлог о коме је реч у ствари је предлог те комисије. Не може се сада вршити поновно стилизовање целе Уредбе. Приликом израде Правилника, изјављује да ће Суд радити са знањем и одобрењем одбора, и тада ће се дати могућност господи одборницима да своје мишљење и свој утицај испоље. Усваја примедбу г. Шемаја де Маја да се у чл. 134 дода „и чл. 70 Правилника за извршење старе Уредбе“.

Одборник г. Д-р Милорад Недељковић налази да се у овој дискусији улази у формализам и поставља питање, да ли одбор има право да врши ревизију целе Уредбе или само може да редигује задржане чланове Уредбе. Потсећа да је Уредба изгласана на брзу руку ради тога, да би се могло приступити изгласавању буџетског одељка о приходима. Још онда је предлагао, да се од Суда узме само проценат прихода, па да се буџет донесе, а све што се тиче трошаринске тарифе и Уредбе да се остави за после, да одбор на миру прегледа тај велики посао. Нашло се да он тај начин био нелогичан и Уредба је у једној седници примљена. Рече, по је, да је Уредбу радио један велики стручњак из Министарства Финансија, и одбор је примио, не улазећи у њене техничке детаље, јер то не би било ни могуће. Одбор је мислио да је Уредба савршенство, јер је њу радио један стручњак. Међутим Министарство унутрашњих послова наишло је на неколико флагрантних мимоилажења између Уредбе и Закона. После су и господа одборници наишли на многе техничке немогућности и бесмислице које би, приликом извршења Уредбе, дале противне резултате од оних који се очекују. Не треба се ставити на формалистичко гледиште, да се редигују само задржани чланови Уредбе, па кад она буде свршена и примљена, да се упути комисији,

јер би то било двоструко губљење времена. Кад се већ видело, да она није израђена са довољно познавања техничких момената, треба је вратити у комисију ради темељног проучавања.

Одборник г. Крста Гинковић истиче да се појединим одборницима замерало, кад су тражили да се још у почетку Уредба потпуније проучи, да хоће да одуговлаче њено доношење. Сада се међутим види колико се, радећи брзо, ствар отегла. После свега што се десило са Уредбом, сасвим је оправдан захтев да се она врати комисији на проучавање, у толико пре што ће можда и г. Министар финансија ставити извесне примедбе, ако му се она достави оваква каква је. Комисији се може оставити један рок, у коме има цео овај посао да обави, како се ствар не би сувише развучила.

Одборник г. Д-р Лазар Генчић истиче да је ово друга седница која расправља исто питање. Пошто су неки говорници истакли да је комисија била овлашћена да целу Уредбу прегледа, а неки да је била овлашћена да прегледа само задржане чланове Уредбе, требало би да одборник г. Јован Мисирлић, по чијем је предлогу комисија изабрана, изјави какво је овлашћење дато комисији, јер се овако губи много времена.

Одборник г. Ставра Трпковић, у своме говору изјављује да се не слаже са гледиштем, да одбор може дискутовати само задржане чланове Уредбе. Дужност је општине да својим грађанима умањи тешкоће, да их запосли и створи сносљивији живот. Укидањем општинских трошаринских органа неће се много добити, јер ће се поставити други органи који ће вршити контролу по фабрикама. Појавиће се опет пензионери, у место да општина ствара свој чиновнички подмладак. Радиност у Београду неће поћи напред, ако се трошарина наплаћује на фабрике израђене код Београдских индустријалаца.

Одборник г. Јован Дравић налази да је комисија била образована са одређеним циљем који је она и извршила. Редакција задржаних чланова Уредбе је извршена и требало би по судском предлогу односно предлогу комисије донети одлуку. Треба примити предлог г. Аранђеловића, да се ова редакција прими а да се доцније ствар испитује и проучава. Због брзог рада чешће пута добијан је од надзорне власти прекор, па се треба бојати да се он не понови, и да се не каже да одбор не зна шта ради.

Потпретседник г. Д-р М. Стојадиновић нарочито констатује да се у опште ни од једног одборника нису дискутовале примедбе г. Министра унутрашњих послова, нити целисходност тих примедба и да су у томе Суд и одбор једнодушни. Пао је предлог да

се Уредба упути комисији да је она целу проучи. Суд не може пристати на тај предлог јер и по закону и по правилима и по традицијама у овој општини, прво се гласа за предлог Суда а на случај да се он не прими, онда остаје предлог господе одборника.

Одборник г. Д-р Милорад Недељковић моли потпретседника г. Николу Крстића да му он као судија прецизно одговори, да ли је г. Министар унутрашњих послова ставио примедбе на извесне чланове и вратио их одбору на накнадну редакцију а све остале санкционисао. Може се и са стране г. Министра финансија Уредба вратити са примедбама па би због тога било добро проучити је.

Потпретседник г. Никола Крстић одговара на питање одборника г. Недељковића и чита текст примедба г. Министра унутрашњих послова, у коме се каже: „Остали део Уредбе као и друге одборске одлуке донесене на одборској седници од 16. јануара тек. год. примио сам к знању у смислу чл. 85 закона о општинама“. Из овога излази јасно да г. Министар унутрашњих послова није ставио никакве примедбе на остале чланове Уредбе, већ их је примио к знању. Што се тиче другог питања, да ли неће и г. Министар финансија ставити какве примедбе, јасно је да он примедбе може ставити, па ма колико се пута Уредба враћала у одбор и у њему претресана.

Потпретседник г. Д-р М. Стојадиновић истиче да је у овом случају од пресудног значаја моменат што је г. Министар унутрашњих послова, примајући к знању остале чланове Уредбе, руководио се непобитним фактом, да је одбор Уредбу као такву примио. Одбор не може заступати гледиште да Уредба није примљена у одбору, већ може бити оно што каже г. Гребенац, да одборници нису довољно ушли у проучавање појединих одредаба те Уредбе. Комисија је дала нову редакцију задржаним члановима, и ако одбор њу усвоји, доставиће се надзорној власти на одобрење, па ако се и она са том редакцијом сложи, упутиће се г. Министру финансија на одобрење.

Одборник г. Благоје Антонијевић пита Суд да ли ће се, кад ово питање буде свршено, ова Уредба и Правилник саобразити тако, да се задовоље потребе трговине. Уредба није довољно јасна и даје могућности за махинације и неправилно примењивање. Ако Суд да такву изјаву онда се ова редакција може примити.

Потпретседник г. Д-р М. Стојадиновић одговара да је већ дао изјаву, да ће Суд омогућити најширу сарадњу одбора код израде правилника за примену Уредбе.

Одборник г. Драгиша Матејић наглашава да цела ова ствар иде путем којим није требала да иде. За љубав буџета ушло се у

ствар врло брзо и ово су последице недо-вољно простудираних ствари. Из једне грешке пада се у другу. Говорено је у одбору да се жели да се заштите индустрија и занатство, а они су упропашћени оним, што је у одбору изгласано. Одборници ће одговарати не само пред својом савешћу, него и пред београђанима. По овој Уредби један обућар, кад направи пар ципела, мора да плати трошарину. Тражи од Суда да изјави: да се трошарина може наплаћивати само при улазу робе у варош, а никако у самој вароши. (После ових речи зачуо се на галерији међу публиком аплауз. Претседавајући г. Стојадиновић опомиње публику да не даје никакве знаке одобравања или неодобравања, јер ће у противном бити принуђен да галерије испразни).

Одборник г. Јован Мисирлић одговарајући на питање г. Генчића, истиче да су одборници, који су тражили да се цела Уредба врати комисији, били са листе петнаест одборника који су указали Суду на пут, којим је требао да иде, и да је њихово мишљење усвојено, одавно би Уредба била готова. Предлог г. Гребенца је, да се ствар врати комисији. Изгубљено је већ три месеца, а може се изгубити још три. Због тога предлаже да се нови прирез скине за 1931. годину, а да остане стара трошарина и стара тарифа.

Одборник г. Свет. Гођевац предлаже да се укине трошарина на све предмете на које држава не наплаћује трошарину, јер ако општина наплаћује засебно своју трошарину онда мора имати засебне зграде, свога управника, контролоре и финанси. Половину прихода отишло би на чиновништво и режију. Не може се прописивати Уредбом радно време занатлијама и фабрикантима, да рад почиње у 8, а свршава се у 12 часова. За прековремени рад у тим предузећима чиновници ће тражити дневнице. Једино олакшање за трговине, занате и индустрију учинило би се, ако се укине трошарина на све предмете на које држава не наплаћује своју трошарину.

Одборник г. Д-р Драгољуб Новаковић наглашава да је жалосна ствар ово што се са Уредбом дешава. Када је она изнета пред одбор тражено је да је он прими, и гарантовало се да је она добра, и да ће је и једно и друго Министарство примити. Одбор је квалитетски поступио и примио је ту Уредбу, и не може сада онемогућавати рад општинском Суду, не примајући или одлажући доношење Уредбе. Тачно је да Уредба садржи много грешака, али оне се не могу поправити на начин, како се данас предлаже. По свој прилици и г. Министар финансија ће ставити своју примедбу. Због тога предлаже да се прими стилизација задржаних чланова Уредбе, па кад Уредба оде у Министарство фи-

напсија, онда се може сугерирати, да се изврше исправке које су потребне. Ствар је Суда на који начин он то може учинити.

Одборник *г. Милован Матић* каже да се из учињених примедба од стране предговорника добија утисак да систем нове трошарине није израђен како треба, и да има пуно грешака које треба поправити. Повређени су извесни принципи, којима се руководило приликом израде Уредбе и тарифе. Трговци су задовољни у колико се она односи на њих, али је занатлијама и индустријалцима створено неколико тешкоћа. Те грешке морају се исправити. Оно што најтеже погађа пословни свет, то је неизвесност у којој се сада налази, очекујући примену нове тарифе. Мисли да би трошарину требало задржати само на оне предмете на које држава наплаћује своју трошарину.

Одборник *г. Бранко Поповић* налази да потпретседник *г. Никола Крстић* није одговорио на питање *г. Недељковића*. Питање се састојало у томе, да ли одбор може донети једну одлуку и о оним члановима ове Уредбе на које нису стављене примедбе *г. Министра* унутрашњих послова. Значи да Суд не може рећи, да одбор не може донети такву одлуку. Не треба се прегањати око неких формалности или етикеције. *Г. Новаковић* је рекао да је одбор у наступу кавалерства примио Уредбу. То преведено значи: огрешно се о своју дужност. Не треба даље грешити, већ треба Суд помоћи на тај начин, што ће се спречити од рђавог пута и странпутице. Предлаже да се цела Уредба врати комисији и да се одреди рок, до кога она треба да је преради.

За овим је потпретседник *г. Д-р М. Стојадиновић* ставио предлог Суда на гласање, пошто се гласа прво о предлогу Суда, а у случају да он не буде примљен, онда долази предлог одборника, да се цела Уредба врати комисији. — Гласање је извршено поимично.

За предлог Суда гласали су одборници *г.г.:* Клементије Букавац, Д-р Драгољуб Новаковић, Тјешимир Старчевић, Димитрије Станчуловић, Д-р Драгољуб Аранђеловић, Јован Дравић, Д-р Љуба Стојановић, Никола Ђорђевић, Милић Сокић, Бура Бајаловић, Милош П. Радојловић, Д-р Букић Пијаде, Д-р Лазар Генчић, Милован Матић, Д-р Мића Анић и Таса Здравковић.

Против предлога Суда гласали су одборници *г.г.:* Благоје Антонијевић, Светозар Гођевац, Д-р Александар Леко, Драгољуб Милошевић, Д-р Страшимир Милетић, Д-р Милорад Недељковић, Петар Гребенац, Шемајо де Мајо, Јован Мисирлић, Ставра Трпковић, Крста Гинових, Триша Јовановић, Милан Стојановић, Драгиша Матејић, Алберт Фирт, Бранко Поповић, Ранко Живковић, Јоца Поповић и Јосиф Фрид.

Потпретседник *г. Д-р М. Стојадиновић* објављује да је за предлог Суда гласало шеснаест одборника, а против је гласало деветнаест одборника. Према томе предлог Суда је одбијен, а усвојен противни предлог, да се цела Уредба врати комисији ради проучавања.

4.

На предлог Суда О.Бр. 3196 Одбор је РЕШИО:

Да се у смислу § 51 Закона о унапређењу пољопривреде образује на територији атара општине града Београда „Пољопривредни одбор општине Београдске“.

Да у овај одбор уђу одборници *г.г.:* Д-р Милорад Недељковић, Драгиша Матејић, Ставра Трпковић, Влада Петровић и Никола Ђорђевић, а за заменике *г. г.* Јоца Поповић и Радисав Јовановић.

Овај одбор ће обављати све оне дужности, које су му стављене законом о унапређењу пољопривреде.

5.

На предлог Суда О.Бр. 3198 Одбор је РЕШИО:

Да се у смислу чл. 20 Закона о земаљској одбрани образује при општини Београдској „Општински одбор за исхрану“, који ће се старати о извршењу оних дужности које су му стављене поменутим законом.

Да у овај одбор уђу: *г.г.:* Милан Нешић, претседник Београдске општине, Драгиша Матејић и Ставра Трпковић одборници и *г.г.* Воја Петковић и Милан К. Тодоровић извозници из Београда.

6.

На предлог Суда О.Бр. 3195 Одбор је РЕШИО:

Да се усвоји Правилник о гробљанским таксама и условима коришћења земљишта на општинском гробљу у Београду, како је предгледан и усвојен од стране комисије одборника, на седници од 2. фебруара 1931. год. а који гласи: (в. прилог).

7.

На предлог Суда О.Бр. 2966 Одбор је РЕШИО:

Да се одобри лицитација одржана на дан 1. августа 1930. године и да се за потребе Дирекције трамваја и осветљења набави од инж. Јована Милосављевића из Београда, као најповољнијег понуђача и то:

Једна пец за топљење метала, фабрикат Др. Шмиц и Ко. од 300 кгр. садржине са целокупним прибором, вентилатором и електромотором у укупној тежини од 2.180 кгр. а за цену од Дин. 46.536.— франко стовариште Д. Т. и О., оцарињено, и

Једна машина за статичко и динамичко испитивање гибњева, фабрикат „Лозенхаузен“ за притиске од 10000 кгр. са потребним

прибором и електромотором у укупној тежини од 2.780 кг. и за цену од Динара 169.909.— франко стовариште Д. Т. и О., сцарињено.

Укупан издатак од

Дин. 216.445.—

за набавку ове пећи и машине извршиће се из швајцарског зајма.

8.

Код тачке дневног реда: „Одређивање нових цена за полагање водоводних цеву предузећу инж. Бадера,” одборник г. Ранко Живковић тражио је да се овај предлог повуче с дневног реда и упути техничком одбору на мишљење. Одбор се сагласио са свим предлогом, и предмет је повучен с дневног реда.

9.

Тачка дневног реда: „Расходовање дужне таксе закупаца простора на земљишту г. Д. Николајевића и Милана Д-р Петровића на Јовановој пијаци”, по предлогу одборника г. Д-р Драг. Новаковића скинута је с дневног реда, с тим да се упути стручном правном одбору на мишљење.

10.

На предлог Суда О.Бр. 3197 Одбор је

РЕШИО:

Да се одобри:

1) Допуна планова о подизању нове зграде за основну школу у Шуматовачкој улици, и, изрази, као последица теренског пада, сутурен у левом крилу зграде, које је било предвиђено пуно, а у десном испод пројектованих сутеренских простора подрум;

2) Проширење и армирање стопа темеља пошто се земљиште има оптеретити само са 1 кг/см² а у свему по статистичком рачуну за ново оптерећење;

3) Извршење дренаже око школске зграде због појављене подземне воде и

4) Услед повећаних радова одобри накнадни кредит у суми од 424.317.41 динар из унутарњег зајма од 125 милиона динара тач. 3 суме од 18 милиона динара одобрене за подизање нових школа.

11.

Код тачке дневног реда: „Измена регулације Савске палине (Савски мост и Карађорђевог улице са Пристаништем)”, прочитан је предлог Суда, па је потпретседник г. Д-р М. Стојадиновић образложио потребу измене ове регулације, а тако исто и планове који су били истакнути у сали. Предложена регулација не би изазвала велике трошкове, јер би општина могла да користи зграде које се налазе на десној страни Карађорђевог улице у правцу Савског моста све док се тај мост и пристаниште не изграде. Доцније би се на томе месту подигле неколике зграде, како је то у плану означено и тако би се зем-

љиште лако отплатило.

Одборник г. Милован Матић истиче да и ако је присталица уређења и улепшавања Београда, ипак налази, да овако крупну ствар не треба решавати за пет минута, већ да се остави мало више времена, како би се стекло уверење на који начин треба ово питање решавати.

Одборник г. Таса Здравковић захваљује Суду на пажњи коју посвећује питању уређења Савског пристаништа и моли Суд да **што пре приступи експропријацији земљишта** јер цене у том крају стално расту, па ће доцније много више коштати него сада.

Одборник г. Јован Мисирлић такође захваљује Суду и као одборник и као претседник друштва за уређење Савске палине на пажњи коју посвећује овом крају Београда. Замера што је Суд сазвао стручни технички одбор на један сат пре одборске седнице, да га консултује по овако крупним и замашним питањима. Моли да се у будуће седница техничког одбора заказује бар на један дан пре одборске седнице.

Одборник г. Бранко Поповић изражава захвалност председавајућем на уложеној доброј вољи да се ова регулација правилно реши и при том истиче заслуге претседника г. Нешића, који је уложио велики труд и напоре за решење питања о уређењу Савске и Дунавске обале. У питању железничке пруге, која сада иде поред саме Савске обале и по површини, требало би у заједници са надлежнима испитати могућност стварање једног тунела кроз који би та пруга ишла, ако она већ тим правцем мора да иде.

Одборник г. Ставра Трпковић моли Суд да обрати пажњу и на уређење осталих крајева Београда.

На предлог Суда О.Бр. 3270 Одбор је **За овим је на предлог Суда О.Бр. 3269 Одбор**

РЕШИО:

Да се одобри измена регулације Савске палине око новог моста и према савском кеју на делу између града и Железничке улице, како је то у плану плавом бојом учртано.

12.

На предлог Суда О.Бр. 3270 Одбор је **РЕШИО:**

Да се одобри измена регулације улица: Мионичке, Симићеве, Бр. 222, бр. 213 и затварање улице бр. 214 на Сењаку, како је то у плану плавом бојом учртано.

13.

Тачка дневног реда: „Квалитативни пријем радова Општег Грађевинског А. Д. а према извештају стручног техничког одбора од 12. II. 1931. год.”, на тражење одборника г. Јована Мисирлића повучена је са

дневног реда, с тим да се стави на дневни ред идуће седнице, пошто ће о њој бити више дискусије.

Потпретседник г. Д-р Милослав Стојадиновић саопштава одбору да је добио писмену изјаву одборника г.г. Д-р Драгољуба Аранђеловића и Д-р Лазара Генчића у којој изјављују да не могу остати чланови комисије, коју је одбор изабрао за проучавање Уредбе о трошарини, јер налазе да у ту комисију треба да уђу одборници, који су гласали против извештаја комисије и судског предлога.

Затим је одбор изабрао г.г. Д-р Милограда Недељковића и Светозара Гојевца у ову комисију, на место г.г. Д-р Аранђеловића и Д-р Генчића.

14.

На предлог Суда О.Бр. 3194 Одбор је РЕШИО:

Да се усвоји проценилачки записник изабраног суда о једногласној процени имања г. Михајловића Александра у Црногорској ул. бр. 14, које се експроприше за проширење поменуте улице. Вредност експроприсаног земљишта износи 1.350,— динара од 1 м².

15.

На предлог Суда О.Бр. 2499 Одбор је РЕШИО:

Да се изврши накнадна процена имања г. Боровоја Ђурића на Зеленом Венцу бр 10. путем законске комисијске процене, а у смислу чл. 9. Закона о атару општине града Београда. За општинске процениоце одређују се г.г. Јанко Шафарик, архитекта Београдска 37 (Хартвигова) и Драгиша Брашован, архитекта, Босанска 95, а за заменике г.г. Ђока Поповић, управник телефонске централе и Драгојло Томић, индустријалац, Млетачка 14.

16.

На предлог Суда О.Бр. 3102 Одбор је РЕШИО:

Да се приме изјаве свих сопственика који су пристали да ради просецања нове улице бр. 79 дају општини бесплатно од свога земљишта до половине Нове улице, а ипак или мањак да доплате суседне стране по 300 динара по м².

Постојеће зграде у колико се секу проценити од стране стручњака општинских органа и вредност свих зграда поделити на све сопственике према њиховом ново добијеном лицу.

За сопственике: Ђерасима Максимовића и Васу Димитријевића, који не пристају на овакво решење, применити редован законски поступак у смислу чл. 9 закона о атару. За општинске процениоце одређују се г.г. Јанко Шафарик, архитекта Београдска 37 (Хартвигова) и Драгиша Брашован, архитекта Босанска 95, а за заменике г.г. Ђока Поповић, управник телефонске централе и Драгојло Томић, индустријалац Млетачка бр. 14.

17.

На предлог Суда О.Бр. 3102 Одбор је РЕШИО:

Да се апроприше имању г. Угљеше Ф. Пигаши део земљишта Регулационог фонда општине Београдске у Гледстоновој улици у површини око 15 м² и у Новој улици у површини око 29 м², ради изласка на регулациону линију, а по цени од 130 дин. по м². Преносне таксе да сноси купац.

Седница је закључена у 9,30 часова увече.

Оверавају:

Деловођа, Потпретседник
Београдске Општине
Еож. Л. Павловић с. р. Д-р Милослав Стојадиновић, с. р.

Тарифа за наплату електричне енергије

1. Обрачун електричне енергије.

Обрачун електричне енергије врши се према утрошку ХВ. часова мерен струјомером а под условима ове тарифе.

Паушална претплата дозвољава се само код претплатника чије су инсталације снабдеване омеђивачима а не прелазе 500 вата. Величина паушалног месечног плаћања одређује се према калибру омеђивача и категорији инсталације узимајући месечно искоришћење од 100 часова.

II. Цена ХВ. часа и услови плаћања.

1. Осветлење приватних станова, степеншта припадних станова, магацина, радионица, које не врше продају својих производа у истом локалу, осветлење хотелских соба издвојених од локала, привремено осветлење градилишта, осветлење уличних реклама издвојених од осветлења локала, обрачунава се са ценом од 5.— динара КВ. час.

2. Утрошак електричне енергије за дневну ку-

ћевну механичку употребу станова и радионица, обрачунава се са ценом од 3.— динара КВ. час, а даваће се искључиво у доле означено време и то у месецима:

- а) Јануару, Фебруару, Новембру и Децембру од 8 до 16 часова;
- б) Марту и Октобру од 7 до 17 часова;
- в) Априлу и Септембру од 6 до 18 часова; и
- г) Мају, Јуну, Јулу и Августу од 5 до 19 часова.

Услови за ову двојтарифну претплату као и минималан загарантован месечан утрошак за дневну и ноћну употребу дат је у следећој табели (бр. 1.).

За промену садањег струјомера и намештање двојтарифног струјомера не рачунају се никакви трошкови.

3. Утрошак електричне енергије за потребе државних и самоуправних надлежности, кафана, посластичарница, бифеа, бироа, банака, мењачница, позоришта, биоскопа, вистеа, канцеларија, лекарских ординација ако нису у саставном делу стана и свих јавних локала у опште обрачунава се на следећи начин:

ДВОТАРИФНА ПРЕТПЛАТА

Цена за струју за осветљење 5.— дин. КВ. час.

Табела бр. 1.

Цена за струју за механичку употребу и дневно осветљење 3.— дин. КВ. час.

Величина максималног прекидача према коме је уплаћен аванс	Највећи број свјетла од 32 свјетла који се истовремено употребити може	Загарантовани минимум за дневно употребу струје		Загарантовани минимум за ноћну употребу струје		Месечни закуп		Наименовање часовника
		Потрош.	Износ	Потрош.	Износ	за струјометр	за аутоматски часов.	
		Х. В. ч.	Дин.	Х. В. ч.	Дин.	Дан	Дин.	
Вата	Комада							Динара
240	6	30	9	30	15	6	6	45
480	12	50	15	30	15	6	6	45
720	18	60	18	30	15	6	6	45
1200	30	100	30	40	20	6	6	45
2400	60	200	60	40	20	12	12	90
3600	90	300	90	40	20	12	12	90
4800	120	400	120	40	20	20	20	90
6000	150	500	150	40	20	20	20	90

а) За инсталације ове категорије мање од 1000 вата и месечном просечном потрошњом мањом од 1000 КВ. часова по цени од 0,70 динара КВ. час, односно 7.— динара КВ. час, по простој тарифи.

б) За инсталације ове категорије од 1 до 5 КВ. чија је просечна месечна потрошња од 100 до 500 КВ. часова, целокупан утрошак електричне енергије обрачунава се по двојној тарифи са ценом од 3.— динара КВ. час уз плаћање сталног месечног износа независно од потрошње.

Стални месечни износ одређује се тако да је при просечној месечној потрошњи из 1930. године, односно најмањем искоришћењу пријављене инсталације од 100 часова месечно, просечна цена КВ. часа 6.— динара, док је за сав вишак изнад ове потрошње цена 3.— динара, од КВ. часа.

в) За инсталације ове категорије од 5 до 10 КВ. чија је просечна месечна потрошња од 500 до 1000 КВ. часова, целокупан утрошак електричне енергије обрачунава се по двојној тарифи са ценом од 3.— динара КВ. час уз плаћање сталног месечног износа независно од потрошње.

Стални месечни износ одређује се тако да је при

просечној месечној потрошњи из 1930. године, односно најмањем искоришћењу пријављене инсталације од 100 часова месечно, просечна цена КВ. часа 5,65 динара, док је за сав вишак изнад ове потрошње цена 3.— динара, од КВ. часа.

Обрачуни по двојној тарифи вршиће се искључиво на изричит писмени захтев и престанак претплатника, иначе ће се и за ове претплатнике применити цена од динара 7.— КВ. час по простој тарифи.

Услови за ову врсту претплате по двојној тарифи, дати су табелом бр. 2.

4. Утрошак електричне енергије за потребе мотора и апарата за индустријску струју, негле за радионице преко 2 КВ., медицински апарати и вентилатори преко 2 КВ., агрегати за прераду електричне енергије из једне врсте у другу али само у оним случајевима када је примена те врсте струје неопходна за претплатника, обрачунава се на следећи начин:

а) За инсталације ове категорије мање од 1 КВ. и месечном просечном потрошњом мањом од 100 КВ. часова по цени од 3.— динара КВ. час по простој тарифи.

ДВОЈНА ТАРИФА
Локали и надлежства

Табела бр. 2

Величина инсталације односно максималног оптерећења ограниченог максималним прекидачем према коме је уплаћен аванс	Највећи број свјетла од 16 свјетла (25 вата) који се може према максималном прекидачу једновремено употребити	Просечна месечна потрошња према којој се одређује стални месечни износ основног плаћања	Цена за просечну месечну потрошњу из 1930. год. односно минимално месечно скопирани пријав. инстал. од 100 ч. месечно	Пропорционална цена КВ. часа којом се обрачунава сваки утрошак КВ. час	Стално месечно плаћање независно од потрошње
Вата	Комада	КВ. час	Динара	Динара	Динара
до 1000	40	100	6	3	300
" 1500	60	150	6	3	450
" 2000	80	200	6	3	600
" 2500	100	250	6	3	750
" 3000	120	300	6	3	900
" 3500	140	350	6	3	1050
" 4000	160	400	6	3	1200
" 4500	180	450	6	3	1350
5000	200	500	5,65	3	1400
5500	220	550	5,65	3	1458
6000	240	600	5,65	3	1500
6500	260	650	5,65	3	1558
7000	280	700	5,65	3	1600
7500	300	750	5,65	3	1658
8000	320	800	5,65	3	1700
8500	340	850	5,65	3	1758
9000	360	900	5,65	3	1800
9500	380	950	5,65	3	1858
10000	400	1000	5,65	3	1900
Сваких 1000 вата преко 10.000	40	100	5,65	3	265

б) За инсталације ове категорије од 1 до 2 КВ, чија је просечна месечна потрошња од 100 до 200 КВ. часова, целокупан утрошак електричне енергије обрачунава се по двојној тарифи са ценом од 1,50 динара КВ. час уз плаћање сталног месечног износа независног од потрошње.

Сталан месечан износ одређује се тако да је при просечној потрошњи из 1930. године, односно најмањем искоришћењу пријављене инсталације од 100 часова месечно, просечна цена КВ. часа 2,80 динара, док је за сав вишак изнад ове потрошње цена 1,50 динара од КВ. часа.

в) За инсталације ове категорије од 2 до 3 КВ, чија је просечна месечна потрошња од 200 до 300 КВ. часова, целокупан утрошак електричне енергије обрачунава се по двојној тарифи са ценом од 1,50 динара КВ. час уз плаћање сталног месечног износа независног од потрошње.

Сталан месечан износ одређује се тако да је при просечној месечној потрошњи из 1930. године, односно најмањем искоришћењу пријављене инсталације од 100 часова месечно, просечна цена КВ. часа 2,50 динара, док је за сав вишак изнад ове потрошње цена 1,50 динара од КВ. часа.

г) За инсталације ове категорије од 3 до 5 КВ, чија је просечна месечна потрошња од 300 до 500 КВ. часова, целокупан утрошак електричне енергије обрачунава се по двојној тарифи са ценом 1,50 динара КВ. час уз плаћање сталног месечног износа независног од потрошње.

Сталан месечан износ одређује се тако да је при просечној месечној потрошњи из 1930. године, односно најмањем искоришћењу пријављене инсталације од часова месечно, просечна цена КВ. часа 2,40 динара, док је за сав вишак изнад ове потрошње цена 1,50 динара, од КВ. часа.

д) За инсталације ове категорије од 5 до 10 КВ, чија је просечна месечна потрошња од 500 до 1000 КВ. часова, целокуп утрошак електричне енергије обрачунава се по двојној тарифи са ценом 1,50 динара КВ. час уз плаћање сталног месечног износа независног од потрошње.

Сталан месечан износ одређује се тако да је при просечној месечној потрошњи из 1930. године, односно најмањем искоришћењу пријављене инсталације од 100 часова месечно, просечна цена КВ. часа 2,30 ди-

нара, док је за сав вишак изнад ове потрошње цена 1,50 динара, од КВ. часа.

ђ) За инсталације ове категорије од 10 до 50 КВ, чија је просечна месечна потрошња од 1000 до 5000 КВ. часова, целокупан утрошак електричне енергије обрачунава се по двојној тарифи са ценом од 1,50 динара КВ. час уз плаћање сталног месечног износа независног од потрошње.

Сталан месечан износ одређује се тако да је при просечној месечној потрошњи из 1930. године, односно најмањем искоришћењу пријављене инсталације од 100 часова месечно, просечна цена КВ. часа 2,20 динара, док је за сав вишак изнад ове потрошње цена 1,50 динара, од КВ. часа.

е) За инсталације ове категорије од 50 до 100 КВ, чија је просечна месечна потрошња од 5000 до 10000 КВ. часова, целокупан утрошак електричне енергије обрачунава се по двојној тарифи са ценом од 1,50 динара КВ. час уз плаћање сталног месечног износа независног од потрошње.

Сталан месечан износ одређује се тако да је при садашњој просечној месечној потрошњи из 1930. године, односно најмањем искоришћењу пријављене инсталације од 100 часова месечно, просечна цена КВ. часа 2,10 динара, док је за сав вишак изнад ове потрошње цена 1,50 динара, од КВ. часа.

Обрачун по двојној тарифи вршиће се искључиво на издаци писмен захтев и престанак претплатника, иначе ће се и за ове претплатнике применити цена од динара 3.— КВ. час по простој тарифи.

Услови за ову врсту претплате по двојној тарифи, дати су у табели бр. 3.

5. Утрошак електричне енергије за motore индустријске сврхе са инсталацијама преко 100 КВ, и просечном месечном потрошњом од преко 10000 КВ. часова, обрачунава се по слободној погодби. Исто тако обрачунаваће се и по слободној погодби утрошак преко 15.000 КВ. часа без обзира на сврху употребе.

Сваки претплатник ове категорије закључиваће посебан уговор са Дирекцијом Трамваја и Осветлења у коме ће се предвидети загарантована потрошња и услови.

6. Утрошак струје за искључиво појну употребу за индустријске и термичке сврхе после 23 часова до 4 часа, обрачунаваће се по слободној уговорној погодби са ценом до 1,50 динара по КВ. часу.

ДВОЈНА ТАРИФА Мотори и индустријски апарати

Табела бр. 3

Величина инсталације односно максималног оптерећења ограниченог прекидачем	Просечна месечна потрошња према којој се одређује стални месечан износ основног плаћања	Цена КВ. часа за просечну данашњу месечну потрошњу	Пропорционална цена КВ. часа која се обрачунава сваки утр. пени КВ. час	Стално месечно плаћање независно од потрошње
Киловата	КВ. часова	Динара	Динара	Динара
до 1	100	2,80	1,50	130
" 1,5	150	2,80	1,50	195
" 2	200	2,80	1,50	260
" 2,5	250	2,50	1,50	260
" 3	300	2,50	1,50	300
" 3,5	350	2,40	1,50	315
" 4	400	2,40	1,50	360
" 4,5	450	2,40	1,50	405
" 5	500	2,40	1,50	450
" 6	600	2,20	1,50	480
" 7	700	2,20	1,50	560
" 8	800	2,20	1,50	640
" 9	900	2,20	1,50	720
" 10	1000	2,20	1,50	800
" 15	1500	2,20	1,50	1050
" 20	2000	2,20	1,50	1400
" 25	2500	2,20	1,50	1750
" 30	3000	2,20	1,50	2100
" 35	3500	2,20	1,50	2450
" 40	4000	2,20	1,50	2800
" 45	4500	2,20	1,50	3150
" 50	5000	2,20	1,50	3500
" 60	6000	2,10	1,50	3600
" 70	7000	2,10	1,50	4200
" 80	8000	2,10	1,50	4800
" 90	9000	2,10	1,50	5400
" 100	10000	2,10	1,50	6000

7. Претплатници са струјомерима постављеним на високом напону добијају 5% попусти за цену КВ. часа, а услови плаћања остају према категорији у коју долазе својом инсталацијом и потрошњом.

8. Време дневне тарифе за кућну механичку употребу струје може се мењати према померању максималног оптерећења централе о чему ће претплатници по двотарифној претплати бити благовремено наведени и то најмање на месец дана пре промене.

9. Двотарифну претплату по двојној тарифи и уговорну претплату претплатници могу закључити са Дирекцијом Трамваја и Осветљења најмање за један период од 6 месеци.

У случају прекида претплате од стране претплатника пре овога рока, претплатник је дужан исплатити Дирекцији сву минималну загарантовану потрошњу и закуп за струјомере и часовнике, као и сталне износе за сав остатак времена уговорног рока, код двојне тарифе.

10. Сви претплатници по двотарифној претплати, уговорној и двојној тарифи морају бити снабдевени аутоматским максималним прекидачем или апаратом за ублажавање максималног оптерећења према коме ће се одређивати аванс и загарантована потрошња и основно стање месечно плаћање.

Величина максималног прекидача одређује се према изјави и захтеву претплатника.

11. Дирекција није дужна надокнадити никакву штету претплатницима у случају прекида струје, било услед случајног кvara или ратова, било услед укидања струје због неплаћања или злоупотребе од стране претплатника, повреде пломбе, кvara струјомера или безправног коришћења струје.

Код претплатника по двотарифној претплати, двојној и уговорној претплати, смањује се минимална загарантована потрошња, односно стални месечни износ, у сразмери трајања прекида, ако је исти трајао преко 24 часа, а није изазван кривичном претплатником.

12. Сви претплатници морају уложити аванс у корист свог рачуна осветљења. Величина аванса одређује се према пријављеном оптерећењу. У случају да уложени аванс не покрије двомесечно плаћање претплатника, исти се има на захтев Дирекције повећати.

За велике потрошаче, чије пријављено оптерећење прелази преко 10 КВ а потрошња преко 1000 КВ, часова узимаће се за вишак аванс у величини једномесечног плаћања претплатника.

Приликом пријаве претплате, претплатници полажу за сваки пријављени ХВ. следеће износе аванса:

а) Станови и радioniце 50.— динара по ХВ. до 10 КВ. за вишак преко 10 КВ. 25.— динара по ХВ.

Начин како ће се поступити при раду код слободне погодбе, прописује Суд Општине Града Београда, у сагласности Одбора.

б) Локал 70.— динара по ХВ. до 10 КВ. за сваки вишак преко 10 КВ. 35.— динара по ХВ.

в) Мотори 30.— динара по ХВ. до 10 КВ. за вишак преко 10 КВ. 15.— динара по ХВ.

13. Претплатници су дужни плаћати за струјомере и аутоматске часовнике и то:

а) Струјомери до 10 амп. 6.— динара месечно.

б) Струјомери од 10—30 ампера 12.— динара месечно;

в) Струјомери од 30—50 ампера 20.— динара месечно;

г) Струјомери од 50—100 ампера 30.— динара месечно;

д) Струјомери преко 100 амп. 40.— дин. месечно.

Закуп за часовнике плаћа се према калибру струјомера и то у истом износу као и закуп за струјомере.

14. Минимална загарантована месечна потрошња одређује се на следећи начин:

а) за све претплатнике по простој тарифи:

30 ХВ. часа до 600 вата пријављеног оптерећења;

40 ХВ. часа од 600—7200 вата пријављеног оптерећења;

60 ХВ. часа од 7200—18000 вата пријављеног

оптерећења;

80 ХВ. часа преко 18000 вата пријављеног оптерећења.

б) За кућну механичку дневну употребу струје:

30 ХВ. часа до 240 вата пријављеног оптерећења;

50 ХВ. часа од 240—480 вата пријављеног оптерећења;

60 ХВ. часа од 480—720 вата пријављеног оптерећења;

100 ХВ. часа од 720—1200 вата пријављеног оптерећења;

200 ХВ. часа од 1200—2400 вата пријављеног оптерећења;

300 ХВ. часа од 2400—3600 вата пријављеног оптерећења;

400 ХВ. часа од 3600—4800 вата пријављеног оптерећења;

500 ХВ. часа од 4800—6000 вата пријављеног оптерећења.

Према пријављеном оптерећењу поставља се одговарајући максимални прекидач.

в) За претплатнике по двојној и уговорној тарифи загарантована месечна потрошња уноси се према уговорним условима у сталан месечан износ.

15. Трошкови за извршење послова наплаћује се унапред и то:

а) Прикључак за нове инсталације или отварање новог текућег рачуна — Дин. 105.—

б) Намештање, скидање струјомера или намештање, скидање аутоматских часовника — „ 45.—

в) Скидање струјомера за поновну оперу код Средњине Управе за мере и драгоцене метале поред одговарајуће државне таксе за оперу, плаћа ако је струјомер био исправан — „ 90.—

г) Поновни трећи преглед инсталације — „ 50.—

д) Давање споја — „ 20.—

е) Давање споја по укидању због неплаћења рачуна до 100.— динара — „ 40.—

а за сваких даљих 100.— дин. — „ 10.—

ж) Давање везе са стуба — „ 40.—

з) Комисијски преглед инсталације или струјомера по захтеву претплатника — „ 150.—

и) Поновно пломбировање струјомера ако је пломба откинута непажњом претплатника а без злоупотребе — „ 50.—

ј) Бланкет претставке — „ 1.—

16. Претплатник не сме вршити никакве промене на инсталацији без знања и одобрења Дирекције Трамваја и Осветљења, у противном орговоран је за безправну употребу струје.

17. Свако безправно коришћење струје има се обрачунати по тарифи од дана када је исто почело па до дана констатовања.

У случају да постоји сумња о почетку и трајању овог безправног коришћења струје, безправан утршак струје одређује се дневним коришћењем целе инсталације од 24 часа и трајањем од једне године.

Износ обрачунат према тарифи повећава се казном, која не може бити мања од 500.— динара, а коју казну изриче Дирекција Трамваја и Осветљења.

а) Промена веза на струјомеру или омеђивачу у циљу да се инсталација у целости или делимично доведе у директну везу са разводним линијама мреже Дирекције Трамваја и Осветљења.

б) Поремећај пломби Дирекције Трамваја и Осветљења или Средњине Управе за мере и драгоцене метале.

в) Механичко кварење или онеспособљавање струјомера или омеђивача да показује стварну потрошњу електричне енергије.

г) Постојање ма каких веза или уређаја, којима се струја узима мимо апарата за мерење са разводне мреже Дирекције Трамваја и Осветљења или постављени апарати онеспособљавају се за верно показивање.

д) Непријављено повећање инсталације, број јединица и апарата за претплатнике који струју плаћају паушално.

б) Користиће се струје са инсталације по нижој тарифи за инсталацију по скупој тарифи.

е) Самовласно повизање као и свако давање споја извршено од стране неовлашћених лица или непријављено коришћење затеченог споја.

ж) Употреба струје за друге сврхе по што је пријављено.

Утврђивање безправног трошења струје вршиће на лицу места стручни органи Контроле Секције Отсека за претплату са инжењером Лабораторије за струјомере Средишње Управе за мере и драгоцене метале а у присуству органа полицијске власти.

Процена штете врши се од стране истих органа, који врше утврђивање безправног утрошка на лицу места.

У случају да се јави потреба оверавања и жиго-сана струјомера односно апарата од стране Средишње Управе за мере и драгоцене метале на лицу места, таксе плаћа претплатник, који је вршио безправно коришћење струје.

Код уговорних претплатника поред накнаде утврдиће се и пријави и казна за безправно коришћење струје.

Претплатник је дужан тражену накнаду и казну за безправно утрошену струју исплатити на тражење Дирекције, а Дирекција може спој одмах по констатовању безправног коришћења струје укинути и претплатника кривично оптужити.

Претплатник за кога се утврди да је безправно струју користио, не може бити претплатник ни на једној инсталацији у Београду, коју напaja централа Дирекције Трамваја и Осветљења, док не измири тражену накнаду и казну.

Органима Отсека за претплату као и приватним лицима, који безправно коришћење струје доставе, као и онима органима, који дело на лицу утврде, исплатиће се на име награде 25% наплаћеног износа на име накнаде за безправно коришћење струје.

18. Код случајног квара струјомера односно апарата за мерење, аутоматских прекидача и часовника, који би имао за последицу немогућност утврђивања или сумњу да се тачно може утврдити утрошак електричне енергије за минули период, утрошак ће се проценити према ранијим месецима.

Случајни квар струјомера односно апарата претплатник је дужан одмах пријавити Дирекцији.

19. Дирекција Трамваја и Осветљења има право поставити уз постојеће струјомере и апарате, контролне струјомере и апарате и постојеће на лицу места испитивати. У случају да се овим испитивањем и поновном овером код Средишње Управе за мере и драгоцене метале покаже да сачинитељи апарата, по којима је вршен обрачун отступају за више од 5%, Дирекција има право извршити доплату по новим сачинитељима, ако су сти већи и претплатник је дужан исту исплатити.

Исто тако и претплатник има право захтевати поновну оверу струјомера и апарата за који посао има предходно положио трошкове по овој тарифи и таксе за оверу код Средишње Управе за мере и драгоцене метале. У случају да су сачинитељи по поновној овери мањи за више од 5% извршиће се исправка рачуна и више наплаћено одобрити или вратити претплатнику.

Исправка рачуна по новим сачинитељима у оба случаја струјомера и апарата може се вршити само за период од 3 месеца уназад од дана констатовања и овере, односно од дана постављања тих апарата, ако су постојали краће време од 3 месеца.

У случају да је тарифа погрешно примењена према категорији, исправка рачуна по тачној примењеној тарифи може се извршити само за период од 6 минутих месеци од дана констатовања.

У овим случајевима претплатник је дужан разлику рачуна по тачно примењеној тарифи доплатити као што је Дирекција дужна погрешно више наплаћене износе на захтев претплатника одобрити или вратити.

20. Сви трошкови проузроковани ма каквим квалитетом апарата и водовода од стране претплатника, наплаћиваће се по стварном коштању.

Ова тарифа ступа на снагу када је одобрио Суд и Одбор Општине Града Београда, а обрачун по њој може се вршити од 1. Јануара 1931. године.

Ова тарифа проглашена је на седници општинског одбора од 30. јануара 1930. године под бројем О. Бр.: 1647.

Статистички податци:

Цене животних намирница у месецу марту на Београдској пијаци

Н А З И В	Количина	Просечна цена у динарима				
		Недељна				Месечна
		I	II	III	IV	
		Марта месеца				
Брашно и хлеб						
Брашно пшен. № 2.	1 кгр.	3.25	3.25	3.25	3.25	3.25
„ „ № 1.	„	3.75	3.75	3.75	3.75	3.75
„ „ бело	„	4.25	4.25	4.25	4.25	4.25
„ кукурузно	„	2.75	2.75	2.75	2.75	2.75
Хлеб пшенични црни	„	3.25	3.25	3.25	3.25	3.25
„ „ бели	„	4.25	4.25	4.25	4.25	4.25
Месо						
Говеђина	„	18.—	18.—	18.—	16.66	17.66
Телећина	„	24.—	22.—	22.50	22.—	22.62
Јагњећина	„	19.25	19.50	18.50	17.50	18.68
Свињетина	„	20.—	19.50	19.25	18.75	19.37
Сланина сирова	„	13.50	13.50	13.50	13.50	13.50
Маст свињска	„	15.50	15.50	15.50	14.66	15.29
Сало	„	15.50	15.75	15.—	14.66	15.23
Риба						
Шаран	„	21.75	23.—	20.25	19.83	21.20
Сом	„	40.—	40.—	36.25	38.33	38.65
Кечига	„	67.50	67.50	55.—	62.50	63.12
Смуђ	„	42.50	46.25	48.75	50.—	46.87
Штука	„	22.50	21.50	22.50	21.83	22.08
Млеко и млечни производи						
Млеко слатко	1 лит.	3.75	3.75	3.75	3.62	3.72
Масло	1 кгр.	55.—	53.75	55.—	55.—	54.68
„ топљено	„	38.50	39.25	38.50	39.33	38.90
Кајмак	„	37.—	37.50	37.—	37.—	37.12
Сир обичан	„	16.—	16.—	16.—	14.66	15.67
Поврће						
Кромпир стари	„	2.02	2.02	2.02	1.91	1.99
„ нови	„	11.—	13.—	13.—	12.33	12.33
Лук црни	„	1.25	1.37	1.37	1.25	1.31
Шаргарепа	„	7.—	8.—	8.—	8.—	7.75
Купус сладак	„	5.50	6.25	6.—	6.83	6.15
Кељ	„	7.25	8.—	9.50	8.66	8.35
Зелен за супу	1 пиш.	4.—	4.62	4.25	4.33	4.30
Патлиџан црвени	1 кгр.	50.—	52.50	50.—	50.—	50.62
Паприка љута	100 ком.	225.—	187.50	225.—	225.—	215.62
Краставци	„	—	27.50	28.75	28.—	28.08
Воће						
Јабукe	1 кгр.	11.50	11.—	11.—	14.—	11.87
Трешиње	„	—	—	—	—	—
Шљиве сушене	„	11.—	12.—	11.50	12.—	11.75
Ораси	„	11.—	11.—	12.—	16.66	12.79
Лимуни	1 ком.	0.75	0.75	0.75	0.75	0.75
Наранџе	„	2.25	2.25	2.25	2.25	2.31
Колонијална и друга роба						
Шећер у коцкама	1 кгр.	12.75	12.75	12.75	12.75	12.75
„ ситан	„	11.75	11.75	11.75	11.75	11.75

Н А З И В	Количина	Просечна цена у динарима				
		Недељна				Месечна
		I	II	III	IV	
		Марта месеца				
Кафа сирова	1 кгр.	52.50	52.50	52.50	52.50	52.50
Пиринач	"	9.—	9.50	9.50	9.50	9.37
Макароне	"	9.—	9.—	9.—	9.—	9.—
Зејтин за јело	1 лит.	23.—	23.—	23.—	23.—	23.—
Пасуљ	1 кгр.	5.37	5.75	5.75	5.75	5.65
Сочиво	"	12.50	12.—	11.50	11.—	11.75
Со	"	3.—	3.—	3.—	3.—	3.—
Пекмез	"	10.50	10.50	10.50	10.50	10.50
Сапун за прање	"	12.—	12.—	12.—	12.—	12.—
Живина и јаја						
Кокоши	1 ком.	28.75	27.50	28.75	25.83	27.70
Ђурке	"	—	—	92.50	90.—	91.25
Гуске	"	40.—	40.—	37.50	37.50	38.75
Патке	"	27.50	28.—	27.50	25.33	27.08
Јаја	"	0.89	0.86	0.85	0.80	0.85
Гориво и осветљење						
Дрва	1 м³	143.—	144.—	143.—	143.—	143.25
Шпиритус	1 лит.	10.50	10.50	10.50	10.50	10.50
Гас	"	7.—	7.—	7.—	7.—	7.—
Бензин	"	7.50	7.50	7.50	7.50	7.50

Запажа се већи довоз поврћа. Купусу пролази време, кељ такође нестаје.

Плави и црвени патлиџани, краставци, боранија, паприке бабуре и тиквице доносе се само из Египта; цена је врло висока. Спанаћ је због већег довоза појевтинио. Довози се и карфиол али се слабо троши.

Воћа на пијацама има мало. Крушкама је прошла сезона. Јабуке се доносе још из

околине Чачка и Ужица. Чувене јабуке „будимке“ доста су скупе.

Јагњетине има доста, јер се довози из унутрашњости.

Риба је мало поскупила. Млеку и млечним производима цене су остале исте. Јаја су још мало појевтинила.

Све пијаце су веома живе.

Шеф. Стат. отсека Б. О.
Дим. Анагности, с. р.

Извештај о раду Београдске општине у 1930 години

„Београдске општинске новине“, као службени орган Београдске општине, доносиће од сада на овоме месту детаљне извештаје о делатности и резултатима рада појединих дирекција и одељења Општине града Београда у 1930 години.

У овом броју „Београдске општинске новине“ доносе извештај о раду свих отсека Техничке дирекције О.Г.Б. у 1930 г.

ИЗВЕШТАЈ ТЕХНИЧКЕ ДИРЕКЦИЈЕ О РАДОВИМА ИЗВРШЕНИМ У ТОКУ 1930. Г.

1 — ИНЖЕЊЕРСКИ ОТСЕК

У периоду модерног уређења и изграђивања Београда, у коме велику улогу игра и калдрмисање улица, видно место заузима 1930. година, чији биланс радова, на томе пољу, показује, да 1930. година није ни мало заостала иза раније три године: 1927, 1928 и 1929. Шта више, она је донекле донела и веће резултате него раније године.

Зима 1929—1930. године искоришћена је сва за припремне радове. Спремљен је технички елаборат за калдрмисање периферије у већем обиму, по коме је требало, у 1930. години, калдрмисати све важније саобраћајнице, које везују центар са периферијом, а сем тога, у појединим перифериским крајевима, калдрмисати по неколико важнијих улица.

Из извештаја и табеларног прегледа, које је овај Отсек поднео Суду, види се да је у 1930. години израђено:

1. — Нове калдрме у коловозу у 93 улице од које:
модерне калдрме у 73 улице а
обичне калдрме у 20 улица.
2. — Од модерно калдрмисаних улица има:
а) 30 улица са коловозом од ваљаног асфалта,
б) 20 улица са коловозом од ситне камене коцке,
в) 1 улица са крупном камен. призмом,
г) 6 улица са макадамом са пенетрацијом или спрамексирањем,
д) 16 улица са залив. калдрмом на песку или бетону (мозаик).
3. — Од 20 улица калдрмисаних обичном калдрмом има:
а) 7 улица са коловозом од обичног макадама,
б) 13 улица са коловозом од ломљ. камена на песку или шљаци.
4. — Целокупна дужина ново калдрмисаних улица износи 27.943,71 м²

од којих отпада на модерну калдрму 23.524,66 м²
и на обичну калдрму 4.419,05 м²

5. — Површина израђене калдрме у коловозу износи 254.312,48 м²
од којих:
А) Модерне калдрме 232.817,25 м²
и то:
од ваљаног асфалта 99.182,13 м²
(од 1. VI. 1930. г.) (41.800,00 м²)
од ситне коцке 78.435,33 м²
(до 1. VI. 1930.) (19.700,00 м²)
од крупне камене призме 3.932,74 м²
од макадама са пенетрацијом и спрамексирањем 4.409,43 м²
од заливане калдрме на песку или бетону 46.857,62 м²
(до 1. VI. 1930.) (13.600,00 м²)
Б) Обичне калдрме од макадама и ломљеног камена, на песку или на шљаци израђено је 21.495,23 м²
(до 1. VI. 1930.) (17.700,00 м²)
6. — Новог тротоара израђено је у 83 улице и то:
асфалтних у 60 улица
бетонских у 2 улице
у мозаику у 16 улица
ломљ. камен у 5 улица
7. — Укупна површина израђеног тротоара износи 151.323,33 м²
која се распоређује овако:
асфалтни тротоари 119.268,56 м²
бетонски тротоари 665,95 м²
од ситне заливане калдрме (мозаик) 30.330,90 м²
од лом. камена, плоча и др. 1.057,72 м²
8. — Новог коловоза и тротоара израђено свега 405.635,81 м²
9. — Нових мостова и пропуста израђено је, односно направљено 11, од којих је један још у раду (Гробљанска ул.), а за које је послове утрошена сума од 733.041,34 д.
10. — До 12. маја 1930. г. извршен је претрес калдрме, оправке и крпеж коловоза и тротоара свега у површ. 42.514,64 м²
11. — Целокупна површина нове калдрме, коловоза и тротоара, као извршене оправке, претрес и крпеж, износи свега 448.150,75 м²
12. — За набавку материјала за калдрмисање утрошено је свега Динара 10.983.755.—
Сем тога употребљено је

при калдрмисању у 1930. г. ситних коцака, ивичњака и призама набављених у 1929 г. вредности од Динара 8,037.170.— тако да вредност уграђеног материјала у 1930. г. износи Динара 19,020.920.—

13. — За све радове, заједно са материјалом, утрошена је у 1930. г. сума од Динара 72,631.678.38 од које отпада:

а) на радове на почек Дин. 54,414.527.51 у коју суму није ушла вредност водоводних и канализационих радова од Динара 4,888.360.06 које је радове такође извршило Опште Грађевинско А. Д. по уговору.

б) на терет зајма од 125 милиона дин. Динара 1,422.387.79

в) на терет зајма од 26,000.000 швајцар. франка Динара 4,276.560.97

г) на терет буџетских кредита Динара 12,518.202.11

14. — У Инжењерском отсеку израђено је у 1930. г.: 91 пројекат за калдрмисање улица, 15 пројеката за калдрмисање већих раскрсница и тргова, и око 30 пројеката за мостове, пропусте и др. мање инжењерске објекте.

Као што се из свега напред изложеног види, тачно је тврђење да је 1930. г. била врло активна у погледу извршења великих радова на калдрмисању Београда, и поред тога, што се извесни радови, предвиђени за ту годину, нису могли извршити. Тако је остало да се у 1931. г. приступи извршењу већих радова на периферији, као и да се израде тротоари асфалтни и бетонски у свима оним улицама које леже ближе центру, а још немају модерне тротоаре, ни модерне коловозе.

Овом приликом ваља напоменути да треба још много урадити на калдрмисању, да би се престоница уредила онако како то саобраћајне, хигијенске и економске прилике захтевају, јер још увек има око 600.000 м² некалдрмисане улице површине на периферији; даље исто толико има калдрмисане површине са најобичнијом калдрмом (рђавом турском), и око 100.000 м² обичне калдрме чак и у центру вароши, коју треба заменити са модерном. За извршење свега овога потребна би била сума од 250—300 милиона динара, што значи исто толико, колико је до сада утрошено за извршено калдрмисање у 1927, 1928, 1929 и 1930 године.

II — ОДЕЉАК ЗА ОДРЖАВАЊЕ КАЛДРМЕ

На основу Статута Општине Београдске и Правилника о устројству и надлежности Техничке Дирекције, образован је у мају

1930. године, нарочити Одељак за одржавање калдрме који је непосредно придодат Техничкој Дирекцији. Већ у овој првој години свога функционисања Одељак је дао врло добре резултате, тако да је за ово, релативно кратко време, извршио оправке обичне калдрме и обичног макадама у 153 улице и оправке модерне калдрме у 121 улици. Радило се укупно у 274 улице.

Изведени радови, према врстама и количини њиховој, износе:

1. — Калдрма од ломљеног камена на песку или шљаци у коловозу, тротоарима и на ивицама 42.795,59 м²
2. — Калдрма од обичног макадама и уваљаних каменних отпадака са шљаком 19.527,50 м²
3. — Калдрма од сирамексираних (модерних) макадама 39.371,00 м²
4. — Калдрма од обрађеног камена и керамике у коловозу, тротоарима и ивицама 2.113,37 м²
5. — Калдрма од бетона и мозаика у коловозима и тротоарима 1.007,10 м²
6. — Калдрма од дрвене кошке 484,10 м²
7. — Калдрма од асфалта (збијеног литокрита, ваљаног и течног) у коловозу и тротоарима 3.647,33 м²
8. — Бетонска подлога у коловозу и тротоарима 1.253,94 м²
9. — Заливање fuga модерне калдрме са битуменом 581,52 м²
10. — Обрађивање некалдрмисаних површина са шљаком и сплитом 400,00 м²
11. — Планирање некалдрмисаних улица са копањем јаркова 2.433,00 м²
12. — Оправка дрвених мостова 48,00 м²

Укупно 113.662,45 м²

Од овога оправила су предузећа, на основу уговорних гаранција: 42.071,74 м²

а све остало оправљено је у режији и ситном акорду у износу 71.590,71 м²

Поред ових већих радова, било је и мањих оправки које су потекле највише од намерног кварења калдрме, од стране разних техничких одељака, а у вези оправке постојећих или монтажа нових подземних радова. Тако су за последњих шест месеци разна техничка одељења покварила калдрму на 191 место. Сви учињени издаци за ове оправке, у целокупном износу од 63.803,45 динара, враћени су буџетској партији Инжењерског отсека 47/4., из односних партија и позиција буџета дотичних одељења. Из ових платних спискова и рачуна, види се да

целокупна вредност извршених оправки, на терет Општине, износи Динара 1,272.675,16.

Дељењем ове своте на површину од 71.590,71 м² свих оправки — које је Одељак извршио у току шест месеци на терет Општине — рачунајући ту, поред најпростијих, и најскупље оправке асфалтне калдрме, добијамо просечну вредност за 1 м² свих изведених оправки, за рад, транспорт и материјал Динара 17,78, што се мора признати као изузетно повољан коефицијент.

За извршење свих оправки у 274 улице утрошено је укупно 2.473 радних дана.

III — ОДЕЉАК ЗА ТЕХНИЧКУ И РАЧУНСКУ РЕВИЗИЈУ

Овај одељак у 1930. г. вршио је рачунску и техничку ревизију предмета свију отсека Техничке Дирекције и предмета које је упућивала на ревизију Дирекција Трамваја и Осветљења. Сваки технички елаборат, пре лицитације, прегледан је с техничке и рачунске стране, а после лицитације само с рачунске. Тек после извршене ревизије и по доношењу решења Суда или Одбора, приступало се извођењу објеката. Сем овога, овај одељак води контролник кредита за све отсеке Техничке Дирекције, прикупља, спрема, и саставља предлог буџета за целу Техничку Дирекцију; врши рачунску ревизију по платним списковима радника и дневничара, као и по предметима где није потребна техничка ревизија. Затим израђује и упућује захтеве за ликвидацију по свима предметима који су прошли кроз техничку и рачунску ревизију и у опште врши сву финансијску и рачунску службу за Техничку Дирекцију.

У току 1930. г. овај Одељак је извршио техничку и рачунску за 1097 комада разних техничких предмета у износу око 160.000.000 динара; упутио захтеве за ликвидацију и исплату, и извршио ангажовање кредита за започете радове за 2.200 комада разних предмета у износу од 110.000.000 динара. Осим тога, особље овог отсека суделује у свима комисијама појединих отсека Техничке Дирекције. О целокупном свом раду, а за сваку комисију посебно, подноси своје стручно техничко мишљење и са целим предметом упућује на даљу надлежност.

У прошлој, 1930. години, вршена је техничка и рачунска ревизија предмета и из ранијих година и то из 1927, 1928 и 1929 г., за радове на калдрмисању улица, у три групе радова, у износу од 70.000.000.— динара и за радове на увођењу уличне канализације у суми од преко 26.000.000 динара.

Целокупан овај посао у Одељку вршен је са минималним бројем персонала и без икаквог застоја, тако да су се технички радови могли отпочињати у најкраћем року, а привремене и окончане ситуације са рачуни-

ма и признаницама, експедоване су истог дана Финансијској Дирекцији на ликвидацију.

IV — АРХИТЕКТОНСКИ ОТСЕК

Из извештаја овога отсека јасно се види, да су количине и вредност извршених радова знатно слабији у првој половини године. Разлог оваквом стању лежи поглавито у томе, што се је буџетирало, за свих првих пет месеци, по дванаестинама, које су ометале веће и обимније радове. Тек по одобрењу буџета за 1930. годину (који је настао да важи од јуна прошле године), отпочети су и грађевински радови у јачем темпу. Израђени су брзо потребни елаборати с обзиром на одобрене суме и у највише прилика, по одржаним лицитацијама, уступљени су у рад појединим предузимачима. То је случај са оправкама веће вредности као што су на пр.: оправке у старој згради Управе града Београда, свих основних школа у Београду, израда шупа, дворишта и вешерница код Општинског купатила у Мишарској улици, израда гараже у Управи града Београда, оправке свих зграда за квартове, које су узете у закуп, оправке централног грејања у појединим основним школама, оправке у згради Новинарског клуба, и т. д.

Од знатнијих и скупочијих објеката изведених у прошлој години долазе: зграда за Основну школу „Краља Александра I“ у Дечанској улици, чија вредност са свима инсталацијама и намештајем износи око 4.500 хиљада динара; надзиђивање основне школе на Душановцу у вредности од 350.000.— динара, и т. д.

Осим тога, Архитектонски Отсек је извршио у колаборацији са Катастром, обележавање улица и нумерисање имања са зградама целе вароши и нових насеља, која су Београду придодата проширењем реона и атара. Даље, овај Отсек је извршио све радове на трансформацији ранијег Сточног трга у нову Општинску Клицу, и то како у грађевинском погледу, машинском уређају и осталим инсталацијама, тако и у погледу уређења кланичног круга.

На извршењу ових радова Отсек је искористио скоро све кредите, предвиђене по буџету за 1930. г. у износу од 9.993.574.04 динара.

VI — КАНАЛИЗАЦИОНИ ОТСЕК

У току 1930. г. овај Отсек извршио је следеће радове:

1. — Израда планова и канализације Општинских зграда у Милешевској бр. 38, Учитељских станова у Старине Новака ул. и Младо-Нагоричанској улици, у вредности Динара 37.457.—

2. — Израђене су попречне везе и улични сливници на Х деоници доње зоне Дунав-

ског слива, у вредности Динара 378.555.—.

3. — Израда и поправке канализација у свима улицама, које су у току првог полугодја модерно калдрисане, у вредности Динара 1.200.000.—.

4. — Израда планова и канализације у општинским зградама у Мишарској ул. бр. 3., основној школи на Смедеревском Ђерму, Дечијем забавишту у Таковској ул. и на имању цркве Александра Невског, у вредности Динара 83.277.—.

5. — Улична канализација и попречне везе у Синђелићевој ул., као и провизорна канализација за метеорску воду у Херцеговачкој улици у вредности Динара 96.864.—.

6. — Израда бетонског колектора за нечисту воду од Сарајевске до Вајфертове ул., као и цевни канал у Вајфертовој ул. до Ортопедског завода, у вредности Дин. 315.325.—.

7. — Израда уличног цевног канала Дедињским путем до болнице Женских лекара као и у улицама Кнеза Александра КараЂорђевића и Леди Каудри, у вредности Динара 1.285.712.—.

8. — Израда планова за регулацију Мокролушког потока, као и уличних канала у сливу Мокролушког и Чубурског потока. Посао је већ уступљен предузимачу, тако да је до конца ове године било довршено 260 м. бетонског канала, 400/240 см, од ушћа у Саву до Топчидерског друма, као и бетонске колекторе, проф. 125/70 см. у дужини од 730 м. у вредности Динара 2.400.000.—.

9. — Рађена је канализација у вези са израдом калдрме, у вредности 1.560.000.— Динара.

б) Бетонски канал 127/70	811 м ¹
в) Бетонски канал 110/60	115 м ¹
Свега бетонских канала	1.186 м ¹
г) Цевних канала ф 400-250 мм	4.934 м ¹
д) Цевних канала ф 150 мм. за попречне везе	3.550 м ¹
Свега	9.670 м ¹

У току 1930. године уведена је канализација у 951 зграду. За исто време прегледано је и одобрено 1.054 планова за канализацију приватних зграда. На плацу стоваришта израђено је 1.115 комада бетонских бубњева за сливнике и 1.012 бетонских сливника — сифона.

Као сталан посао пркео целе године био је: одржавање целокупне каналске мреже, која за сада у Београду износи преко 120.000 мет., као и чишћење и одржавање уличних сливника, у Београду сада има 4.000 комада.

Поред редовних такса које се наплаћују на каси Управе Водовода за рачун употребе канала, која по буџету износи 3.000.000 динара, Отсек је привредио у току 1930. г. за комисијске прегледе извршене канализације и прегледе планова за канализацију, преко 100.000.— динара, док је за извршене приватне везе, преко Таксног Отсека, пријавио за наплату близу 600.000.— динара.

V — ГРАЂЕВИНСКИ ОДБОР

(Види табелу у прилогу).

VII — УПРАВА ВОДОВОДА

Врста и количина извршених радова у току 1930. г.:

I — ГРАЂЕВИНСКИ ОДЕЉАК:

1. — Омеђавање и снимање имања у

Статистика нових зграда подигнутих у 1930 год.

КВАРТ	Број зграда	Укупан број спратова	Приземна зграда	Зграда са једним спратом	Зграда са више спратова	Зграда са једним спратом	Зграда са више спратова	Број станова		Соба	Кујна	Дућана	Купатила	Клозета	Укупно ограда површина у m ²	Површина имања под зградом у m ²	Вредност зграде у динарима
								Малих	Великих								
Теразијски	12	39	4	—	8	1	9	39	29	172	68	13	47	109	10.119.—	24.933.—	13.150.000
Варошки	9	44	—	1	8	—	7	34	40	241	76	29	72	171	17.190.—	3.508.—	27.590.000
Савамањски	19	48	1	11	7	2	17	107	45	297	146	14	76	162	14.662.—	4.709.—	17.630.000
Дорћолски	18	46	2	7	9	3	15	62	21	179	80	1	53	93	9.398.—	3.265.—	7.447.000
Палилулски	92	195	30	37	25	30	55	219	113	794	324	31	217	420	35.607.—	14.707.—	44.821.000
Врачарски	99	170	53	81	15	43	51	163	83	607	248	31	159	308	28.042.—	13.633.—	27.763.000
Топчидерски	24	36	13	10	1	17	4	15	18	118	32	—	22	45	4.826.—	2.965.—	5.180.000
Укупно:	273	578	103	97	73	56	158	639	349	2408	974	119	636	1308	119.844.—	67.820.—	143.580.000

Укупна вредност горе набројаних послова износи Динара 7.579.179.—.

Израда свих канала изражена у дужним метрима износи:

а) Испуст 400/240 260 м¹

Макишу.

На омеђавању и снимању Макиша посао је почео јула 1930. г. а радови су још у току. У 1930. г. извршена је:

а) Триангулација

б) Постављена је, снимљена и срачуната полигонска мрежа.

в) Постављена је нивелманска мрежа репера.

2. Хидролошке студије у циљу проширивања каптажних инсталација за подземну воду.

Да би се дошло до сигурних података који ће послужити за пројектовање нових каптажних постројења за подземну воду, урађено је следеће у току 1930. г.: новембра започето је бушење новог — 32. бунара. Око бунара избушено је пет сондажних рупа, пречника 150 мм., које ће послужити за опажање ниво-а подземне воде, приликом прооних црпења воде из главног бунара бр. 32. Вршена су испитивања и сондаже терена на Ади Циганлији. Избушено је три сондажне рупе, пречника 150 мм. — и то на дубини од 23,90 м., 50,00 м. и 25,15 м.

3. — Радови на инсталацији за пречишћавање воде.

Ради што ефикасније и брже контроле каквоће воде и регулисања рада филтара била је још приликом грађења инсталације на Белим Водама предвиђена Лабораторија у самој филтарској згради. У току јесени извршено је комплетирање лабораторије. За одржавање што веће чистоће на филтровима за речну воду — што је са хигијенског гледишта од претежне важности — извршено је попљочавање филтара керамичким плочицама. Како приликом свакодневног прања филтрова један део горњег слоја филтарског песка одлази заједно са талогом, то је настала потреба попунити филтар новим песком. Ради тога набављено је 150 тона песка. Набављен је један контролни апарат ради непосредне контроле ефекта стерилизације речне воде помоћу хлора.

4. — Полагање главних довода.

Као наставак великог довода од 700 мм. положеног у 1927. и 1928. г. од Белих вода до кафане „Мостар“, положен је ове године довод са пречником од 500 мм. од поменуте кафане до резервоара у Војвођанској улици. Дужина положеног довода износи 3.528,12 м. У вези са изградом нове калдрме у Краља Александра ул. појавила се је потреба да се постојећи спојни довод од 300 мм., између главног резервоара у Војвођанској улици и Горњег резервоара код Цвектове механе извади на дужини од 1.000 м. а да се постави нови довод од 500 мм. са свима везама за бочне улице. Довод од 400 мм. од Господарске механе до нове централе у Топчидеру. Дупли довод од 400 мм. од Топчидерске централе улицом Бенерала Ковачевића до раскрснице код болнице Женских лекара.

5. — Радови на проширењу уличне мреже.

У вези са модерним калдрмисањем великог броја улица извршено је полагање нових водоводних цеви у тим улицама, где истих није било и где је требало цеви заменити. Исто тако полагање су цеви у улицама, где до сада није било потребе за њима, а где је сада почело интензивније изграђивање насеља.

6. — Радови на изради нових пројеката.

Израђени су следећи пројекти: Пројект централе у Топчидеру; пројект резервоара од армираног бетона на Дедињу за 6000 м³ воде; пројект главног довода од кафане „Мостар“ до резервоара у Војвођанској улици; пројекти полагања водоводних цеви у улицама, где истих није било, или где је требало цеви заменити; пројект снабдевања водом болесничке баракe код Дома старца; пројект снабдевања водом зграде за Пожарну Команду у Александровој улици, и пројект снабдевања водом Пожарне станице у Војвођанској улици.

II — МАШИНСКИ ОДЕЉАК

Све водоводне инсталације за подизање воде у резервоаре и мрежу, радиле су преко године непрекидно т. ј. без већих абнормалних застоја. Дужи застој који су имали за последицу осетни мањак воде у вароши, били су изазвани прекидом главног довода од 700 мм. на дан 7. априла и 24. и 25. октобра услед прекида електричне линије у Макишу.

Према свакодневно вођеним извештајима у току 1930. г. подигнуто је

а) пијаће воде	11,688.043 м ³
б) речне воде за поливање улица	2,237.400 м ³

За извршење овога рада утрошено је Динара 14,754.715.52.

Од радова веће важности извршених у Машинском Одељку ваља поменути:

а) Постављање нове електричне пумпе на малој црпки.

б) Постављање водомера Мајнеке на инсталацији главног резервоара за мерење количине воде потиснуте кроз нову цев од 500 мм. за горњи резервоар.

в) Постављање водомера Мајнеке на цев од 500 мм. код раскрснице „Мостар“.

г) Извучена је нова електрична линија 3×16+1×6мм² од шесте групе мотора до новог бунара бр. 32, у дужини од 750 м.

Поред предузете генералне оправке свих машина, расписан је међународни конкурс за изграду нових машинских инсталација на Белим Водама.

III — ОДЕЉАК ЗА МРЕЖУ И РАЧУНОВОДСТВО ВОДОВОДА

У току 1930. г. положено је уличних водоводних цеви пијаће воде 26.774,37 м³ и во-

доводних цеви Савског водовода 12.427,85 м¹
Укупно положених цеви 39.202,22 м¹

Извршено је нових спојева са водоводом на 537 места. Монтирано је нових хидраната 349 и нових затварача 285. Оправљено је 1355 старих и монтирано 1.502 нових водомера. Исто тако извршена је оправка 1.552 хидраната и 80 шибера разних калибра и у разним улицама. Истовремено извршена је веза свих попречних улица са кружном цеву од 300 мм. у Душановој, Видинској и Ратарској улици.

На свима побројаним радовима, на водоводној мрежи радило је просечно 122 дневничара дневно, рачунајући ту и квалификоване и неквалификоване раднике и на те дневничаре утрошена је сума од Динара 2.234.451.

Стање наплаћених сума од 1. јануара до 31. децембра 1930. године износи Динара 29.117.058,20

VIII — КАТАСТАРСКИ ОТСЕК

Од 1. јануара до 31. децембра 1930. г., овај Отсек извршио је следеће радове:

а.) УБАШТИЊЕЊЕ: рађено је на извршењу премера у циљу издавања тапија и примљено је 1.395 молби. Од овог броја извршено је 1.210 премера, срачунато и дато у штампу 1.252 тапије, послато Суду на потврду 563, а предато као готово молиоцима 478.

б.) РЕГУЛАЦИЈА: По тражењу приватних лица издато је 1.207 уверења о положају имања према регулацији. Исто тако издато је 221 уверење за ново-подигнуте зграде, као и 352 протокола регулација ради новог зидања. Рађено је на обележавању паркова, а за потребе калдрмисања нових улица обележено је 47 осовина разних улица.

в.) ЕКСПРОПРИАЦИЈА И АПРОПРИАЦИЈА: У циљу извршења регулације, било због калдрмисања улица, било због просецања нових улица, извршено је 119 експроприација разних имања, од којих је 37 предмета у вредности 16.000.000.— динара послато Суду на исплату. Исто тако извршене су експроприације на Дедињу у вези са трасирањем булеvara Кнеза Александра Кара-Ђорђевића и околних улица у суми од 2.100.000.— динара, као и експроприација хотел „Солун“ на Вилзоновом тргу у суми од 4.500.000. динара.

За апроприацију примљено је 44 предмета а дефинитивно свршено 20 апроприација у суми од 200.000.— динара.

г.) РЕГИСТРАЦИЈА ТАПИЈА: Издато је 557 разних скица и уверења о сопствености имања као и 268 предмета о сопствености имања, према тражењу Суда, а извршено је 11.500 преноса тапија.

IX — ОТСЕК ЗА КАТАСТАРСКО СНИМАЊЕ

До априла месеца прошле године у овом Отсеку рађено је искључиво на снимању ули-

ца за Саобраћајно Одељење и друге моменталне ситне потребе за саму Техничку Дирекцију. Тек по ступању новог буџета на снагу приступило се већим радовима, као: постављању реперске мреже у главним нивелманским влаковима; вршено је реконструкција за полигону мрежу. На омеђавању је рађено највише. Радило су две секције, и извршено 320 парцела.

Један врло важан и деликатан посао, прецизно нивелање, извршено је са великом марљивошћу. На прво место извршено је нивелање једног спољашњег главног влака на дужини од 28 километара, а затим нивелање десетак главних влакова у дужини од 28 километара. Исто тако израђен је генерални нивелман за 270 полигоних и за 470 малих тачака. Извршено је снимање са 1.630. детаљних линија у укупној дужини од 183 км. са 435 детаљних скица. Истовремено извршено је омеђавање у 10 потеса и 252 блока са 4821. парцелом.

X — ОДЕЉАК ЗА ИЗРАДУ ГЕНЕРАЛНОГ ПЛАНА

Одељак, поред ревидирања, корекције генералног плана, завршио је и нове регулације крајева по периферији Београда. Главни разлози који су изазвали поједине измене у регулацији били су чисто економске природе. Пре свега била је немогућа експроприација великих површина имања, често са већ изграђеним кућама, а други разлози су били техничког карактера. Јер, за последњих седам година, појавиле су се многе нове чињенице, о којима је требало водити рачуна. измена у положају Панчевачког моста; укидање велике теретне станице на Дорћолу; измена плана Београдске Савске станице; Обреновачка пруга; укидање Врачарске теретне станице; проширење атара; нови пројекат Савског пристаништа и др. Све је то изазвало корените измене у Генералном плану. Најзад и велика активност удружења, друштва за унапређење и уређење појединих крајева, вароши, као и нове потребе надлештава, унеле су живљи темпо у рад на уређењу вароши. Било је случајева када су се по неколико пута решавали једни исти проблеми, као на пр. регулација трга око цркве Св. Саве, трга око цркве Св. Марка, измена регулације Сењака, и т.д. Улазећи у нову 1931. г. одељак је свршио регулацију целе периферије у онолико у колико је располагао са готовим катастарским плановима. Само Чукарица са Бановим брдом, која је у мају месецу ушла у атар Београда, остала је нерегулисана.

И у самом центру Београда вршене су измене регулације појединих улица, тргова, па и читавих крајева. Осим тога Отсек је радио и неке архитектонске пројекте као: пројекат привременог уређења Теразиске терасе, планове ограда, чесама, степеништа и т.д.

XI — ОТСЕК ЗА ПАРКОВЕ

Поред редовних радова на одржавању свих вртарских објеката (паркова, скверова, игралишта, расадника и пошумљених терена), Отсек у овој години извео је и ове веће радове:

а.) Реконструкцију Великог Калемегдана, једног дела тврђаве и изградњу дечијих игралишта на Малом Калемегдану; површина 5,6 хектара.

б.) Земљане радове, водовод и паркирање Теразиске Терасе у површини од 6.000 м². Уређење скверова код „Петрограда“ и Железничке станице у површини од 3.320 м².

в.) Вртарско уређење око нове скупштине у површини 24.700 м².

г.) Дрвореде и уличне баштице. Дужина улице 4.780 м., засађено дрвета 961 комад, уличних травњака 15.476 м². Допуњавање дрвореда у разним улицама 134 комада.

д.) Извршено је уређење Француског гробља, као и баште око цркве Св. Александра Невског, и Позоришног сквера.

У радионици отсека произведено је разних ствари у вредности 10.210— динара и у расадницима биљног материјала у вредности 153.500.— динара.

Најзад, Отсек је интензивно суделовао у раду Одбора за пошумљавање и уређење околине Београда.

(Наставиће се)

Претходни резултати бројног стања становништва Београда 1931 год.

По Закону о попису од 31. јануара 1931 год. извршен је попис становништва, пољопривредних газдинстава (господарстава) и стоке на целој територији Краљевине Југославије по стању о поноћи између 31 марта и 1 априла 1931 године.

Суд Општине града Београда на седници својој од 10 марта 1931 год., а у смислу чл. 8 Правилника за извршење пописа образовао је пописни одбор за територију Општине београдске од седам чланова и за претседника тог одбора одредио г. Анагности Димитрија, шефа статистичког отсека Општине града Београда. Овај је одбор поделио целу територију општине на 14 пописних реона и за сваки реон наименовао пописне реонски пододбор од два члана и претседника, као помоћни орган за давање упутстава и обавештења пописивачима и за надзор над њиховим радом за време пописивања. Затим општински пописни одбор поделио је целу општину на 580 пописних кругова и за сваки пописни круг одредио по једног пописивача; поред тога било је одређено шездесет заменика пописивача, који би, у случају нужде, могли, у смислу чл. 17 правилника, и, у смислу чл. 23 правилника, шездесет ревизора. На дан 20 марта сви су пописивачи били у седницима својих пописних пододбора, где су примили све пописне обрасце и добили сва евентуално још потребна обавештења. Истог дана сви су заменици пописивача били одмах одређени за пописиваче, пошто је један велики број државних чиновника био заузет неодложним и хитним пословима у својим надлештвима, а други — ван Београда или болесни; у току пописа морали су и ревизори замењивати оправданим разлогом сиречене пописиваче, што је јако отежало рад.

Рад је пописивача и пописних пододбора у Београду завршен 9 априла и истог дана у 19 часова претседник општинског пописног одбора г. Анагности Димитрије поднео је о претходном резултату пописа извештај потпретседнику Општине г. д-р Милоslаву Стојадновићу.

Г. д-р Милоslав Стојадновић, потпретседник Београдске општине дао је јавности ово саопштење:

„Општинским пописом становништва који је извршен у априлу 1929 године у Београду је било 226.289 становника. Попис државних становника извршен 31 марта ове године показао је да Београд има 241.036 становника, што значи 14.747 становника више него за време последњег пописа у 1929 години.

Недостаје још неколико извештаја, али који не менају ову славу цифру, тако на пример није још добијен попис дипломатских тела којима је с обзиром на њихову екстериторијалност дата могућност да податке поставе накнадно. У сваком случају може се сматрати да ће Београд имати са накнадним подацима нешто више од 242.000 становника.

„Могло би се рећи да је увеличавање београдског становништва у Београду резултат повећања његовог атара, који је у међувремену проширен. Међутим, важно је констатовати да је и код последњег општинског пописа обухваћено становништво непосредне близине, управо оно које је органски везано за Београд. Реч је о ономе делу који је привредно, социјално и културно везан за Београд који живи од Београда, па је услед тога Општина београдска код последњег пописа у 1929 години с правом пописала и тај део. То је учињено с разлога што се већ и онда одржавало расположење за проширење атара Општине града Београда што је и учињено.

Општинска статистика којој на челу стоји агилни статистичар г. Димитрије Анагности није могла да среди за ово неколико дана и оне податке који би показивали однос између мушких и женских становника. То ће се учинити оних дана, а тако исто узеће се и други подаци на чијем се сређивању ради интензивно.

„Од интереса је такође истаћи статистичко кретање београдског становништва у појединим квартовима као и однос становништва 1929 према 1931 године.

	1929	1931
Први кварт	15.158	15.412
Други кварт	12.466	12.386
Трећи кварт	19.095	19.260
Четврти кварт	18.880	20.309
Пети кварт	19.475	22.011
Шести кварт	19.825	22.123
Седми кварт	20.549	21.636
Осми кварт	26.225	27.528
Девети кварт	19.924	20.282
Десети кварт	15.090	15.668
Једанаести кварт	16.149	23.351
Дванаести кварт	8.029	6.778
Тринаести кварт	7.304	7.698
Четиринаести кварт	5.190	6.594
УКУПНО	226.289	241.036

„Важно је уочити да Београд и поред привредне кризе као и других података које на ње резултирају показује тенденцију знатног увеличавања свог становништва. Та тенденција испољаваће се све јаче у идущим годинама, чему ће у појачаној мери допринети веза са Панчевом и Земуну, затим изградња пристаништа и опште побољшање свих оних услова које Београд има по силу свог повољног положаја тако да се с правом сме рећи да Београд сполуира брзим корацима ка великограду. Самим тим на општину се стављају нови задаци о којима она води рачуна интензивном изградњом престонице и увеличавањем услова за бољи живот Београђана“.

Из Статистичког Отсека О. Г. Б.

СЛУЖБЕНИ ОГЛАСИ:

ПОЗИВАЈУ СЕ РЕЗЕРВНИ ОФИЦИРИ

Према наредби Команданта Београдског Војног Округа бр. 7445 од 7. марта ове год. имају се одмах јавити Војном отсеку ове општине: Љубивоје Стаменковић, резервни капетан; Драгутин С. Брановачки и Милорад М. Рапић, резервни капетан I. кл. у пензији. Из Војног отсека Београдске општине.

ПОЗИВ РАДИ ПОТПИСА ПРОТОКОЛА ОМЕЂАВАЊА ИМАЊА

Позивају се да дођу у канцеларију катастра Општине београдске, Симица ул. бр. 6, мала зграда, ради потписа протокола омеђавања имања и ради евентуалног приговора на извршено омеђавање сопственици оних имања, која су се пре последњег проширења београдског атара налазила у атару вишњићком, миријевском, мало-мокролушком и бањичком (из бањичког атара само купци парцела Српске Земљорадничке Банке) и то само они сопственици, који или нису присуствовали прошлогодишњем омеђавању тих својих имања или нису потписали протокол омеђавања.

Ови сопственици нека понесу собом доказе о сопствености и границама имања.

Ко од данас па за петнаест дана не дође сматраће се да је задовољан са извршеним омеђавањем.

Из Суда Општине београдске, Катастарско одељење.

ОФЕРТАЛНА ЛИЦИТАЦИЈА ЗА ИЗРАДУ ГЛАВНЕ СТАЗЕ ИЗМЕЂУ МАЛОГ КАЛЕМЕГДАНА И РАСАДНИКА

На дан 27. априла 1931. године у 11 часова пре подне у канцеларији Инжињерског отсека техничке дирекције Општине београдске одржаће се прва јавна офертална лицитација за израду главне стазе између Малог Калемегдана и Расадника (пут за Горњи Град).

Радови ће се обавити и то:

1. — Коловоз од макадама са пенетрацијом,
2. — Тротоари од ситног туцаника са спремексирањем.

Предрачунска сума износи 186.574.44 динара.

Лицитанти имају положити на Главној

благајни Општине београдске кауцију и то: домаћи 10.000.— динара а страни 20.000.— динара, најдаље до 10 часова пре подне на дан лицитације.

Услови, планови и предрачун могу се видети сваког радног дана у канцеларији горепоменог Отсека (Југовићева ул. бр. 1. други спрат 3).

Из канцеларије Техничке Дирекције Општине Београдске ТДБр. 5358 од 19. марта 1931. године.

ОФЕРТАЛНА ЛИЦИТАЦИЈА ЗА ИЗРАДУ КАЛДРМЕ

На основу решења Суда општине града Београда Т. Д. Бр. 7452. Техничка Дирекција одржаће на дан 30. априла 1931. године прву оферталну лицитацију за израду калдрме прве партије за 1931. год. у улицама: Тргу Бранилаца Београда, Сарајевској, Вишњићевој, Бранковој, Девојачкој (први део), Цара Уроша, Доситијевој и Војводе Миленка.

Личитација одржаће се истог дана у 11 часова у просторијама Техничке дирекције Општине града Београда (угао Југовићеве и Кнегиње Љубице ул. приземље).

Кауција се полаже Главној Благојни (Југовићева ул. бр. 1.) најдаље до 10 часова на дан лицитације и то: наши држављани 250 хиљада динара, а страни 500.000 динара.

Накнадне понуде као и оне, које нису поднете по условима неће се примати.

Сва потребна обавештења могу се добити сваког дана у радно време у Инжињерском Отсеку техничке дирекције, где се могу добити и сви услови са ценовником по цени од 150. динара.

Из канцеларије Техничке дирекције Општине града Београда Т. Д. Бр. 7452/31. год.

ОФЕРТАЛНА ЛИЦИТАЦИЈА ЗА НАБАВКУ СИЈАЛИЦА

Извештавају се заинтересовани да ће се на дан 25. априла 1931. године у 11 часова пре подне одржати прва офертална лицитација за набавку сијалица за трамваје и за канцеларије Дирекције трамваја и осветлења.

Услови се могу добити у Економату сваког радног дана од 10—12 часова пре подне.

Из Економата Општине Београдске О. Ф. Бр. 14044 од 28. марта 1931. године.

Санаторијум

Др. М. Живковића

Београд

Крунска улица 57

Телефон 3:79

**Оплочавање хлебарница
у смислу најновијих прописа преузима**

«КЕРАМИКА» А.Д.

Продаје
разноврне плоче
плочи од камена
издана шпедерне
каменасте цеви
шамотски
материјал.

Косовска
49
Тел. 24-07

БЕОГРАД

Предрачуна и проспекте на захтев шаљемо бесплатно.

Најзахвалнији и најрентабилнији
сарадник сваког предузећа, оп-
штине, надлештва, установе је само

Аутоматска и многострана машина за умножавање
свих канцеларијских формулара, расписа, образаца и т. д.

Тражите безобезне понуде

A. Gestetner LTD.

Београд
Добрињска 12.
Телефон 56-65.

Загреб
Самостанска 2а.
Телефон 25-84.

ТРАЖИТЕ **СВУДА**

УСКРШЊЕ

ЦРНО и БЕЛО

БАЛПОНОВО

ПИВО

Поручбине прима и одмах доставља
у бурадима и флашама:

Пивара Цетинска 15.	Тел: 2-32, 24-15
Стовариште Нарађорђева 18.	Тел: 19-88
Стовариште Топчидерски друм	Тел: 18-90

Дрварска радња Драгутина Јов. Видића

Телефон број 39-07 - Херцеговачка улица број 13 - Београд - Сава

има на свом стоваришту добрих дрва
букових I. кл. букових облица, це-
рових и граничавих Цена је испод
сваке конкуренције. Услуга брза и
тачна. На захтев доставља својим пре-
возним средством.

Т. Г. МАПЛЕБЕК, БЕОГРАД

КНЕЗ МИХАЈЛОВА 28, ТЕЛЕФОН 32.14, 22.39

Парни и Дизел ваљци за цесте „Манумит“ ваљци за паркове, Мешалице за бетон, Бензин и Дизел мотори, Дробилице камена, Локомобиле, парни котлови

ПРОИЗВОДИ

MARSHALL & SONS LTD. GAINSBOROUGH

*Терешни аутомобили, амбуланти, аутомобили за пољевање цеста, гашење пожара
Morris Commercial*

*Ручни апарати за гашење пожара, специјални апарати за гашење пожара крајког
своја Pyrene.*

*Оригинални енглески линолеум и вештачка
кожа*

Опште Грађевинско

АКЦ. ДРУШТВО

Израђује улице и путеве по свима модерним системима. Пројектује и израђује све радове грађев. струке

ФАБРИКЕ АСФАЛТА:
у Београду, Царинска ул. бр. 59а. Тел. 57-43
у Земуну, Привозна Цеста. Телефон број 96.

МАЈДАН ГРАНИТА:
у Бањици код Голупца на Дунаву.

Канцеларија Дирекције:
улица Краља Петра 60

Телефони Дирекције:
број 54-09 и 61-11.

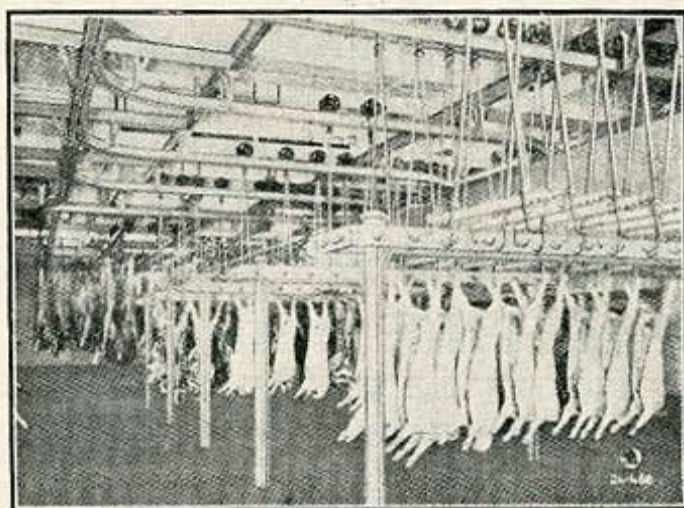
**Акционарско Друштво пређе Шкодина Фабрика
у Плзњу генерална и Комерцијална Дирекција у Прагу**

Заступништва у Југославији:

ЗАГРЕБ
Трг Бурзе

БЕОГРАД
Кнез Михаилов венац 13
Телефон 5-78

ЉУБЉАНА
Шеленбургова 2

Израђује савршене модерне пројекте увек према локалним приликама и потребама, шаље у ту сврху на захтев своје стручне инжињере.

Општине — захтевајте од нас изаслање стручњака, који ће Вам изградити све потребно и тако, да можете приступити ка лицитацији.